

MUNKAERŐPIAC-ORIENTÁLT, VÁLLALKOZÓI KOMPETENCIÁK FEJLESZTÉSE

Vállalkozási ismeretek

Nábrádi András

A tananyag elkészítését a Munkaerő-piaci igényeknek megfelelő, gyakorlatorientált képzések, szolgáltatások a Debreceni Egyetemen Élelmiszeripar, Gépészet, Informatika, Turisztika és Vendéglátás területen (Munkaalapú tudás a Debreceni Egyetem oktatásában) **TÁMOP-4.1.1.F-13/1-2013-0004** számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

**Sorozatszerkesztő:
Dajnoki Krisztina**

**Szerző:
Nábrádi András**

**Lektor:
Pető Károly**

Kézirat lezárva: 2015. július 10.

ISSN 2416-1969

ISBN 978-963-12-3049-9

Kiadja a Debreceni Egyetem.
4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
Felelős kiadó: Az egyetem rektora

elektronikus változat
Center-Print Nyomda, Debrecen
2015.

TARTALOMJEGYZÉK

1. A VÁLLALKOZÁS FOGALMA, A VÁLLALKOZÁSOK CSOPORTOSÍTÁSA	5
1.1. A vállalkozás jellege és a szervezeti forma kapcsolata	6
1.1. Az egyszemélyes vállalkozások	7
1.1.1. <i>Az egyszemélyes vállalkozás formái</i>	7
1.1.2. <i>Az egyéni vállalkozás</i>	7
1.1.3. <i>Mezőgazdasági őstermelő</i>	10
1.1.4. <i>Családi gazdaság</i>	12
1.2. A társas vállalkozások	14
1.2.1. <i>A társas vállalkozások története</i>	14
1.2.2. <i>A gazdasági társaságok közös jellemzői</i>	17
1.2.3. <i>Közkereseti társaság</i>	19
1.2.4. <i>Betéti társaság</i>	21
1.2.5. <i>Korlátolt felelősségű társaság</i>	22
1.2.6. <i>Részvénytársaság</i>	28
1.2.7. <i>Közös vállalat</i>	33
1.2.8. <i>Egyesülés</i>	34
1.2.9. <i>Közhasznú társaság</i>	34
1.2.10. <i>Szövetkezet</i>	38
1.2.11. <i>Európai részvénytársaság, Európai Gazdasági Egyesülés, Európai Szövetkezet</i>	40
1.3. Az elektronikus cégeljárás.....	41
2. A STOCK ÉS FLOW FOLYAMATOK A VÁLLALKOZÁSOK ÉLETÉBEN	43
2.1. Gazdálkodás befektetett eszközökkel.....	44
2.1.1. <i>A beruházások gazdasági megfontolásai</i>	50
2.2. Gazdálkodás forgóeszközökkel	55
2.2.1. <i>A forgóeszköz gazdálkodás sajátosságai, a forgóeszköz szükségletet meghatározó tényezők</i>	58
2.3. A flow folyamatok alapkategóriái, hozamok, ráfordítások, eredmény	68
2.3.1. <i>A hozam és a termelési érték kategóriái</i>	70
2.3.2. <i>A ráfordítás, a termelés költsége</i>	73
2.3.3. <i>A jövedelem, a jövedelem kategóriái</i>	81
2.3.4. <i>A flow folyamatok kategóriái, kiszámításuk menete.</i>	83
2.3.5. <i>A vállalati hatékonyság</i>	84

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	94
ÁBRÁK JEGYZÉKE.....	95
FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM	96

1. A VÁLLALKOZÁS FOGALMA, A VÁLLALKOZÁSOK CSOPORTOSÍTÁSA

A vállalkozás a magyar nyelvhasználat szerint gazdasági egység és egyben gazdasági tevékenység is. A vállalkozások közös eleme hogy az *alapításukhoz*, működésük megkezdéséhez *szükséges anyagi és szellemi javakat* a vállalkozás létrehozók, azaz az *alapítók biztosítják*. Minden vállalkozás *jövedelem-érdekelt*. A vállalkozó tevékenysége végzése során *kockáztat*. Kockáztatja a vállalkozásban résztvevő alkalmazottak bérét, személyes jövedelmét, sőt esetenként teljes vagyonát, illetve az alapítók befektetéseit. A vállalkozás autonóm egység. Érvényes ez formáját és döntési mechanizmusát tekintve is. Autonóm, mert szervezetileg elkülönült, formailag önálló gazdasági egység mely döntéseiben nem korlátozott. Döntéseit magára utalva és egyben önmagával rendelkezve hozza, melyik kitételek szükségesek, egyben elegendők az autonómia elbírálásakor. A szervezeti és formai elkülönülés szintén meghatározója a vállalkozásoknak. Önálló név alatt úgynevezett céggént működnek ezzel egy időben jogalanyisággal rendelkeznek. Jogalanyok, vagyis tulajdont szerezhetnek szerződést köthetnek, perelhetnek és perelhetők.

Az üzleti vállalkozás fogalma: saját, vagy idegen eszközökkel és munkaerővel, jövedelemszerzési céllal, hosszú távon végzett gazdasági tevékenység.
A vállalat fogalma: az üzleti vállalkozás szervezeti kerete. (Chikán, 2003)

1. táblázat: Vállalkozási formák csoportosítása

<i>Tulajdonforma szerint</i>	<i>Szervezeti forma szerint</i>	<i>Tevékenységi kör szerint</i>	<i>Vállalkozás mérete szerint</i>
- Magántulajdonú - Állami tulajdonú - Vegyes tulajdonú - Önkormányzati tulajdonú - Egyéb közösségi tulajdonú (társadalmi szervezetek, alapítványok)	Önálló: - egyéni váll. - östermelő - egyéb Társas: -(Kkt, Bt, Kft) Közösségi: - szövetkezetek - Rt	- Ipari - Mezőgazdasági - Kereskedelmi - Pénzügyi - Közlekedési - Egyéb	- Kis, közép, illetve nagyvállalat (A vállalkozás mérete függ az árbevétel, ill. a vagyon nagyságától, és a foglalkoztatottak számától)

Forrás: saját szerkesztés

A vállalkozási formák tulajdon szerinti, továbbá tevékenységi kör szerinti besorolása nem igényel részletesebb magyarázatot (1. táblázat). A méret szerinti besorolást, továbbá a szervezeti formákat részletesebben is tárgyaljuk. Az EU Bizottsága 1996-ban, majd később 2009-ben deklarálta a vállalkozások méret szerinti besorolását, azok határparamétereit. Az érvényben lévő besorolási kategóriákat a 2. táblázatban mutatjuk be.

A vállalati méret kategóriákat tehát az alkalmazottak létszámához, valamint az árbevételhez, vagy a mérlegfőösszeghez viszonyítva alakították ki. Az árbevétel, vagy mérlegfőösszeg egymást kizáró okai. Akármelyik is teljesül egy vállalat pénzügyi évében, akkor a besorolás megváltozik.

2. táblázat: Vállalatok méret szerinti kategóriái

Vállalati kategória	Határértékek			
	Alkalmazottak létszáma (fő)	Árbevétel millió €	vagy	Mérleg főösszeg millió €
Nagyvállalat	> 250	> 50		> 43
Közepes méretű	< 250	< 50		< 43
Kisméretű	< 50	< 10		< 10
Mikro vállalkozás	< 10	< 2		< 2

Forrás: European Commission, SEC (2009) 135 Final

A vállalkozások tevékenységük során számos erőforrást igénybe vesznek, a társadalmi és a gazdasági élet egészére kihatnak. Vállalkozások nélkül nem képzelhető el életünk. Az egyik megközelítés szerint a vállalkozásokat három nagy csoportba soroljuk úgy, mint primer (bányászat, mezőgazdaság) szektor, melynek produktumait emberi használatra alkalmassá teszi a szekunder (feldolgozó ipar, építőipar, energia ipar, könnyűipar stb.) szektor, valamint az itt képződött termékeket a fogyasztóhoz eljuttató terciér (kereskedelem, szállítás, közmű stb.) szektor. Ez utóbbiba tartoznak a szolgáltatások széles köre, az emberekre és a tárgyakra irányuló szolgáltatások összessége. (villamos-energia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás, vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyvezetés-mentesítés, kereskedelem, gépjárműjavítás, szállítás, raktározás, szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, pénzügyi, biztosítási tevékenység, ingatlanügyletek, szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység, közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás, oktatás, humán-egészségügyi, szociális ellátás, művészet, szórakoztatás, szabad idő). A primer szekunder és a terciér szektor összes termelése adja az ország bruttó hazai termék¹ (GDP) értékét, melynek nagysága meghaladja a 30 ezer milliárd Ft-ot. Ezt az összeget hazánkban a 4 millió főt meghaladó foglalkoztatottak állítják elő. A GDP összetételében jelenleg a primer szektor hozzájárulása a legalacsonyabb, ezt követi a szekunder szektor, és nagyságrendileg meghatározó a terciér szektor. Statisztikai adatok szerint a GDP-t előállító szervezetek - melyből meghatározóak a gazdasági szervezetek – száma a 2010-es években meghaladták a másfél milliót. Nos, könyvünkben ezekről a szervezetekről, vállalkozásokról lesz szó részletesen.

1.1. A vállalkozás jellege és a szervezeti forma kapcsolata

Az egyes vállalkozásokat, jellegüket és üzemelési formájukat tekintve eltérő módon csoportosíthatjuk. A vállalkozási formák jellegüket tekintve három csoportba sorolhatók:

1. Az egyszemélyes vállalkozás,
2. tulajdonostársulás (társas vállalkozás),
3. közösségi vállalkozás.

Az egyszemélyes vállalkozás üzemelési formája az egyéni vállalkozás. A „tulajdonos társulás” formáját tekintve a társas vállalkozások döntő részét érinti. Ezen belül a

¹ A GDP számítása: fogyasztás + beruházás + export – import

közkereseti társaságot, a betéti társaságot és a korlátolt felelősségű társaságot soroljuk ide. A tulajdonos társulás a nevében is jelzi, hogy létrehozói a tulajdonosok, akik vagyoni hozzájárulásukkal, esetenként személyes közreműködésükkel is tevékenykednek a vállalkozásban. A közösségi vállalkozás kategóriáiban formáját tekintve a részvénytársaság és a szövetkezet tartozik. Azért tekinthető a vállalkozás közösségének mivel nagyobb embercsoportot érinthet, és a vállalkozásban mind az irányítás mind a döntés kollektív módon történik, többszörös lépcsőkre épülő ellenőrzés és kontroll alapján. Vizsgáljuk meg, hogy az egyes vállalkozások jellegüket tekintve milyen előnyökkel és milyen hátrányokkal járnak.

1.1. Az egyszemélyes vállalkozások

Az egyéni vállalkozás előnyei közé sorolható maga a szervezet és a megalakítása egyszerűsége. A tulajdonos egyben menedzser is, aki irányítja a vállalkozás és tulajdonosa is saját vállalatának. Ilyen értelemben a tulajdonos szabad döntési joggal rendelkezik minden gazdasági tevékenysége fölött. Őt illeti a vállalkozás eredményeként keletkező nyereség is, amely felett egyedül rendelkezik. Előny továbbá az egyszerű szervezeti felépítés, és a kevés jogi megkötöttség.

Emellett azonban számos hátránnyal is szembe kell nézni. Az egyszemélyes vállalkozással szemben általában nagyobb a bizalmatlanság, hiszen élettartama korlátozott és a felelősséget is csak egy személy viseli a vállalkozás ügyeiért. Emiatt nehézségekbe ütközhet a hitelfelvétel, a tőke növelése és a vállalkozás bővítése a korlátlan felelősség ellenére is. Korlátozó tényező lehet továbbá a vállalkozó személyes képessége, tehetsége. Nehéz megtartani a kvalifikált, jó képességű alkalmazottakat. Amennyiben a vállalkozó nem tud versenyképes anyagi és erkölcsi elismerést adni a dolgozóinak, könnyen elveszítheti őket.

1.1.1. Az egyszemélyes vállalkozás formái

Magánszemélyek Magyarországon a saját nevük alatt négyféle formában végezhetnek gazdasági tevékenységet:

- adószám nélküli magánszemélyként (pl. gyerekfelügyelő, takarítónő stb.);
- adószámos magánszemélyként (munkaviszonyon kívüli önálló tevékenység);
- szellemi szabadfoglalkozásúként;
- egyéni vállalkozóként.

1.1.2. Az egyéni vállalkozás

Természetes személy Magyarországon üzletszerű gazdasági tevékenységet egyéni vállalkozóként végezhet. *“Jogosult egyéni vállalkozó tevékenységet indítani az, aki magyar állampolgár, az Európai Unió tagállamának vagy az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodásban részes más államnak az állampolgára, a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény hatálya alá tartozó, a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény hatálya alá tartozó bevándorolt vagy letelepedett jogállású személy, a keresőtevékenység folytatása céljából, családegyesítés céljából vagy tanulmányi célból kiadott tartózkodási engedéllyel rendelkező személy, valamint a*

humanitárius célból kiadott tartózkodási engedéllyel rendelkező befogadott és hontalan. Nem lehet egyéni vállalkozó viszont az a személy, aki korlátozottan cselekvőképes, vagy cselekvőképtelen, akit a közélet tisztasága elleni, a nemzetközi közélet tisztasága elleni, gazdasági, vagyon elleni bűncselekmény miatt jogerősen végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, amíg az elítéléséhez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól nem mentesül, akit szándékos bűncselekmény miatt jogerősen egy évet meghaladó, végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, amíg az elítéléséhez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól nem mentesül, végül pedig az, aki egyéni cég tagja, vagy gazdasági társaság korlátlanul felelős tagja” (Ptk. III. könyve, 2013).

Az egyéni vállalkozás létrehozása előtt indokolt megvizsgálni milyen-, és főleg mekkora kiadásokkal járhat az egyéni vállalkozás alapítása, illetve működtetése.

Az egyéni vállalkozói *tevékenység megkezdésének bejelentése díj- és illetékmentes*. A bejelentés elektronikus űrlap kitöltésével történik, (ügyfélkapun keresztül) ezt követően a vállalkozó megkapja adószámát, KSH nyilvántartási számát, majd értesítést kap a nyilvántartásba vételről. Ha a vállalkozó főállásban végzi tevékenységét járulékfizetésre kötelezett, melynek alapja a minimálbér, ill. a bérminimum. A 2015. január 1-el érvényben lévő jogszabályok alapján, Magyarországon a minimálbér összege 105 000 Ft/hó, illetve a bérminimumé pedig 122 000 Ft/hó. Az egyéni vállalkozó a bejelentés napjától számítottan köteles a járulékokat megfizetni függetlenül attól, hogy keletkezett-e bevétele a vállalkozásban, vagy nem. Tekintettel arra, hogy az *egyéni vállalkozónak korlátlan a felelőssége*, azaz a teljes meglévő magán vagyonával felel vállalkozása kötelezettségeiért, néhány hónap járulék fizetés elmaradása már komoly problémákat okozhat tekintettel arra, hogy a havi összeg meghaladja a 80 ezer Ft-ot (3. táblázat).

3. táblázat: A főfoglalkozású vállalkozó által kötelezően fizetendő járulékok

Bruttó Bér	122 000
Egészségbiztosítási járulék alapja a 122.000 Ft 150 %-a (183.000 Ft), mértéke 7 %	12.810
Nyugdíjjárulék (10 %) (az adó alapja a Br.bér 100%-a)	12 200
Szociális hozzájárulási adó alapja a 122.000 Ft 112, 5 %-a (137.250 Ft), mértéke 27 %	37 057
Személyi Jövedelemadó 16% (az adó alapja a Br.bér 100%-a)	19 520
Munkaerő piaci járulék alapja 122.000 Ft 150 %-a (183.000 Ft), mértéke 1,5 %	2.745
Összes utalandó adó/járulék:	84 332
Utalandó nettó munkabér	74 725

Forrás NAV, és saját számítás 2015

Azaz 122 ezres garantált bérminimum esetén, az egyéni vállalkozónak 159 057 Ft-ot kell fizetnie havonta, amiből 74.725 Ft a vállalkozó nettó fizetése. Ha a vállalkozó dolgozókat alkalmaz, értelemszerűen a járulékfizetési kötelezettség minden egyes alkalmazottakra is érvényes.

Könnyebbség viszont az, ha valaki másodállásban végzi egyéni vállalkozói tevékenységét, ugyanis a heti 36 órát meghaladó munkaviszony mellett végzett egyéni vállalkozás esetén nincs járulék fizetési kötelezettség (természetesen alkalmazottai után van). Ekkor csak a bevételei után keletkezik adó és EHO fizetési kötelezettsége.

A mennyiben az egyéni vállalkozás bevételeiből a költségek levonását követően marad osztalék, akkor az a következőképpen terhelődik: Vállalkozói SZJA 10 %, Vállalkozói osztalék alap SZJA 16%, EHO 14 % (maximum 450.000 Ft-ig). Helyi iparüzési adó 0 % és 2 % között településtől függően változik.

A 2012. január 1-től életbelépett rendelkezések alapján a gazdálkodó szervezetek kötelesek a kamarai nyilvántartásba vételüket kezdeményezni, és a kamarai közfeladatok ellátásához évente 5 000 Ft kamarai hozzájárulást fizetni. A törvény hatálybalépését követően létrejövő egyéni és társas vállalkozások a bejegyzésüket követő 5 napon belül kötelesek a székhely szerinti területi kereskedelmi és iparkamaránál a nyilvántartásba vételüket kezdeményezni.

Nos ha mindezek figyelembevételével úgy dönt a vállalkozó, hogy megkezdte tevékenységét akkor a következőket kell tennie; Az egyéni vállalkozás tényleges elindítása, a NAV nyilatkozat adózási kérdéseinek megjelölésével, megválaszolásával, a járulékfizetési jogviszony kiválasztásával, tevékenységi körök megnevezésével indul. Az elektronikus űrlap beküldése – mint azt már írtuk - az ügyfélkapun keresztül lehetséges. A vállalkozónak meg kell jelölni a főtevékenységet, és a folytatni kívánt egyéb tevékenységeket. Fő tevékenységként csak egy jelölhető meg, amelyből a legnagyobb bevétel várható. További tevékenységek is felvehetők, mert a törvény szerint az egyéni vállalkozó több tevékenységet is folytathat. A tevékenységi köröket a KEKKH "Önálló vállalkozók tevékenységi jegyzéke" alapján választhatja ki a bejelentő. Meg kell adni továbbá a székhely, telephely, fióktelep elérhetőségeit. Székhelynek minősül a központi ügyintézés helye. Itt egyben az üzleti tevékenység is folytatható. A telephely a tevékenység gyakorlásának a - székhelytől különböző helyen, de azonos településen - lévő helye. A fióktelep pedig olyan telephely, amely más településen van, mint a székhely. Ahány telephelye van a vállalkozásnak, annyi helyre kell iparüzési adót fizetni. (Természetesen megosztva!) Az egyéni vállalkozónak két adónemben kell adózási módot választania: az általános forgalmi adóban, illetve a személyi jövedelem-adóban. A jogszabályok értelmében, amennyiben az egyéni vállalkozás bejelentkezett az ÁFA hatálya alá, köteles bankszámlát használni működése során. A bejelentkezést követően 15 nap áll a vállalkozás rendelkezésére a számlavezető bank kiválasztására, ill. a bankszámla szerződés megkötésére. A bejelentést követő 5, 8, és a 15 napos határidőkre szükséges még a NAV és egyéb hatósági bejelentések elkészítése, beküldése. További lépések még a szigorú számadású nyomtatványok, pénztárgép, működési engedély, NEBIH, telephely engedély, stb. beszerzése, amelyek egyes tevékenységekhez kötöttek.

Az egyéni vállalkozó – mint azt már jeleztük - több tevékenységet is folytathat -, viszont hatósági engedélyhez kötött gazdasági tevékenység csak az engedély birtokában kezdhető meg, illetve végezhető.

Az egyéni vállalkozó, tevékenységét legalább egy hónapig és legfeljebb öt évig szüneteltetheti, melynek bejelentése díj- és illetékmentes. Szüneteltetés esetén fizetési kötelezettség nem terheli.

Az egyéni vállalkozás két úton fejezhető be, vagy a vállalkozó szünteti meg (halál, cselekvőképtelenség stb.), vagy akkor, ha a hatóság a vállalkozói tevékenységet megtiltja (kizáró okok).

Egy személynek csak egy egyéni vállalkozása lehet, és az egyéni vállalkozás folytatásával egyidejűleg nem lehet gazdasági társaság korlátlanul felelős tagja sem.

Az egyéni vállalkozó köteles székhelyét, nyílt árusítású üzletét, termelő-, szolgáltató egységét az ott folytatott alapvető tevékenységre utaló cégtáblával megjelölni. A cégtáblán fel kell tüntetni az egyéni vállalkozó nevét, az üzlettől, termelő-, szolgáltató egységtől eltérő helyen levő székhelyét.

Az egyéni vállalkozó személyes közreműködése törvényileg előírt, de annak mikéntjét, mértékét és módját maga döntheti el. A vállalkozó korlátozás nélkül alkalmazhat kisegítőt, bedolgozót, alkalmazottat, középfokú szakoktatási intézményi tanulót és segítő családtagot. (Segítő családtagnak minősül a közeli hozzátartozó, az élettárs, az egyenes ágbeli rokon házastársa, a házastárs egyenes ágbeli rokona, valamint a testvér házastársa.)

Az egyéni vállalkozó a székhelye szerint illetékes cégbíróságtól kérheti, hogy a cégjegyzékbe egyéni cékként jegyezzék be. A bejegyzés előnye abban rejlik, hogy a cégjegyzék közhitelesen tanúsítja az egyéni cég bejegyzett adatait, valamint hogy a bejegyzett cégnév cégmentesség alatt áll.

Az egyéni vállalkozóvá válás költségei:

- az egyéni vállalkozói igazolvány (nem kötelező) kiváltásának illetéke 10 000 Ft,
- az egyéni vállalkozói igazolvány kiadására irányuló kérelemhez csatolandó hatósági erkölcsi bizonyítvány kiállításának díja kb. 3 100 Ft,
- egyéni cég esetén a cégbejegyzési eljárás illetéke 30 000 Ft,
- egyéni cég bejegyzése esetén a közzétételi költségtérítés 10 000 Ft,
- a cégjegyzés valódiságának tanúsításához aláírási címpéldány szükséges, melynek elkészítéséért kb. 1 500 forintot kell fizetni a közjegyzőnek.

1.1.3. Mezőgazdasági őstermelő

A mezőgazdasági őstermelő kategóriáját 1997. január elsején vezették be. A ma érvényben lévő jogszabályok alapján őstermelő lehet minden 16. életévét betöltött magánszemély, aki saját gazdaságában, a vonatkozó törvényben felsorolt termékek előállítását nem egyéni vállalkozóként végzi, és ennek igazolására őstermelői igazolvánnyal rendelkezik. Általános szabály, hogy az őstermelővé válás állampolgárságtól független, tehát hazánk területén ilyen tevékenységet végző, ebből jövedelmet szerző külföldi magánszemély is lehet őstermelő. Mezőgazdasági kistermelőnek az az őstermelő tekinthető, akinek az adóévben elszámolt jogszabály alapján kapott támogatás összegével csökkentett őstermelői tevékenységből származó éves bevétele nem több 8 millió forintnál.

„Az őstermelői igazolvány az őstermelői tevékenységből származó bevételek nyilvántartására alkalmas, hitelesített, a mezőgazdasági őstermelői igazolvánnyal szülő 228/1996. (XII. 26.) Korm. rendelet által előírt eljárási rendben kiadott és érvényesített igazolvány, mely tartalmazza a mezőgazdasági őstermelő azonosítót, valamint az

adókötelezettség teljesítéséhez szükséges adatokat.”(I01). Őstermelői igazolvány az állandó lakóhely szerint illetékes járási állategészségügyi és élelmiszer-ellenőrző hivatal falugazdász irodájában vagy a megyei kormányhivatal földművelésügyi igazgatóságán igényelhető.

A hologramos biztonsági matricával ellátott igazolványhoz értékesítési betétlap tartozik, melyen megtalálható a terület nagysága és művelési ága. Nyilatkozni kell a saját gazdaságban várhatóan termelt termékekről is. Mivel a mezőgazdasági őstermelő kifejezetten adójogi kategória, amire az SZJA törvény szabályai vonatkoznak, csak olyan mezőgazdasági tevékenységet lehet végezni, amelyet a törvény kifejezetten megenged.

Lehetőség van egyéni vagy közös őstermelői igazolvány kiváltására is. Közös őstermelői igazolványt a magánszemély a vele egy háztartásban élő családtagjával, családtagjaival együttesen tett nyilatkozattal igényelhet. (Ebben a vonatkozásban családnagnak minősül az őstermelő házastársa, egyenes ági rokona – ideértve az örökbefogadott mostoha és nevelt gyermekét, örökbefogadó, mostoha- és nevelőszülőjét is). A családtagok egybehangzó nyilatkozata, illetve hozzájárulása alapján a közös őstermelői igazolványt annak a nevére kell kiállítani, akit a családtagok megneveztek. A közös igazolványban fel kell tüntetni a többi együttes nyilatkozatot adó családtag azonosító adatait is.

A közös igazolvánnyal működő őstermelők jelentős preferenciákat élveznek. Bevételeiket és – tételes költségelszámolás esetén – költségeiket úgy kell megállapítani, hogy a közösen elért összes bevételt, illetve összes költséget osztani kell a családtagok számával. A bevételek és költségek igazolása bármelyikük nevére kiállított bizonylat alapján történik. A külön őstermelői tevékenységet folytató családtagoknak egymástól függetlenül kell eleget tenniük adókötelezettségüknek. (Kvancz, 2003)

Közösen folytatható a mezőgazdasági őstermelés, ha az őstermelő a családtagjával folytat közös tevékenységet.

Ennek feltételei:

- ha a minden családtag az őstermelői jövedelmére ugyanolyan adózási módot választ,
- ha közös őstermelői tevékenység időszakában egymással munkaviszonyban, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban nem állnak,
- ha a segítő családtagra vonatkozó rendelkezéseket egymásra vonatkozóan nem alkalmazzák, ha az általános forgalmi adózás tekintetében is ugyanazon adózási módot alkalmazzák

A közös őstermelői igazolvány előnyei:

Nem kell külön figyelmet fordítani arra, hogy kinek a nevére adják le a terméket, terményt. A vásárlásoknál nincs jelentősége annak, hogy a családtagok közül kinek a nevére szól a számla. A családtagok között egyenlő arányban oszlik meg a jövedelem, így azt személyenként nem kell külön számon tartani.

Hátrányai:

Az őstermelői igazolvány csak egy példányban áll rendelkezésre a családban. A közös őstermelői igazolvánnyal való termelésnél előírás, hogy a jövedelem egyenlően oszlik meg a családtagok között, nem lehet „irányítani” a bevétel és a költség családtagok közötti megoszlását. A mezőgazdasági őstermelőnek tevékenysége megkezdésekor nyilatkoznia kell, hogy bevételeit milyen adózási forma alapján kívánja elszámolni az adóhatóság felé.

Az őstermelői igazolvány kedvezményei

Nem kell adót fizetnie a mezőgazdasági őstermelőnek, ha ebből a tevékenységből származó jövedelme a 600 000 forintot nem éri el. Ha eléri, akkor ez is személyi jövedelemadó köteles jövedelemnek minősül. Egyszerűsített bevallást tehet a kistermelő, ha jövedelme 600 000 és 4 millió forint közötti, ha bevételei 20%-a erejéig fel tud mutatni a tevékenységével összefüggő számlát (esetlegesen útnyilvántartással alátámasztott benzinszámlát). Ha közös igazolvány alapján folytatják az őstermelést, minden termelőt megillet ez a kedvezmény. Az adóalapot csökkentő tényezők:

- a legalább 50%-ban megváltozott munkaképességű alkalmazott bére,
- szakmunkástanuló foglalkoztatása és képzése esetén a minimálbér 20, illetve 12%-a,
- a helyi iparüzési adó befizetésekor elszámolt költség 50%-a,
- szakmunkástanuló, börtönből szabadult, pártfogói felügyelet alatt lévő személy után legfeljebb 12 hónapig fizetett TB. járulék.

Ha tételes költségelszámolást alkalmaz, bevételei terhéig elszámolhatja a költségeit, ha több költsége van, azt a következő évi bevételei terhére vesztésként elhatárolhatja. Érvényesíthető 10% adókedvezmény, vagy tételes költségelszámolás esetén könyvelői díjkedvezményként maximum 100 000 Ft.

Átalányadózás esetén a kistermelésből származó bevétel 15 százaléka számít jövedelemnek, az élő állat és állati termékek értékesítése esetén a bevétel 6 százaléka a jövedelem.

Az átalányadó mértéke

- 1 500 000 forint jövedelemig 18 százalék,
- 1 500 001 forint feletti jövedelem esetében 270 000 forint és az 1 500 000 forinton felüli rész 36 százaléka.

1.1.4. Családi gazdaság

A gazdálkodó család és a családi gazdaság széles körben elterjedt fogalmak, amelyeket ennek ellenére meglepő módon mégis igen nehéz meghatározni. (Nábrádi A. 1999, Nagy A. 2002, Nábrádi A. Nagy A. 2007, Nábrádi A., Pupos T., Takácsné Gy. K. 2007, Nábrádi A. Pupos T. Takácsné Gy. K. 2008, Nagy A. Nábrádi A. 2011)

A vállalkozások jellegét tekintve megállapítható, hogy a családi gazdaság (vagy családi vállalkozás) egy speciális vállalkozási forma, önálló kategória, amely jellegéből adódóan szerveződhet akár egyéni vállalkozás, akár tulajdonos társulás formájában is, attól függően, hogy a benne résztvevők mely szervezeti keretet tartják kedvezőbbnek.

Közelebből megvizsgálva a családi gazdaság elnevezés igen tág fogalmat takar. Általánosan elmondható, hogy a családi kapcsolatokra és erőforrásokra épülő vállalkozás, ahol szorosan összefonódik a gazdaság és a háztartás, valamint az árutermelés és a saját fogyasztás. Egy szülőket, gyerekeket és esetenként további rokonokat magába foglaló egység, amely a gazdaságot, mint termelő egységet birtokolja és működteti. A termelő tevékenységet végző család tulajdonában van a tőke nagy része. A termelés saját tulajdonú termőföldön éppúgy folyhat, mint bérelt területeken. A munkát a család és a rokonság végzi, de bérmunka alkalmazása sem ritka. Az erőforrásoktól függően a családi gazdaságokra az eltérő méret, termelési szerkezet, és az össztermelésen belül eltérő arányú árutermelés a jellemző. (Alvincz – Varga, 2000)

A legújabb meghatározást azonban a kormány által elfogadott, a családi gazdaságok létrehozásáról, nyilvántartásba vételéről, működéséről, valamint kiemelt támogatásukról szóló 326/2001. (XII.30.) számú kormányrendelet alapján adhatjuk.

A családi gazdaság legfeljebb 300 hektár nagyságú termőföld tulajdonával, illetőleg haszonbérletével, használatával rendelkező gazdálkodó család valamennyi termőföldje, az ahhoz tarozó leltárban megjelölt ingatlan és ingó vagyontárgyak (épület, építmény, mezőgazdasági berendezés, felszerelés, gép, állatállomány, készlet, stb.) hasznosításával legalább egy családtag teljes foglalkoztatásán és a többi családtag közreműködésén alapuló gazdálkodási forma, amelynek keretében érvényesülhetnek a családi tradíciók is. A családon belül az érdekazonosság jellemző, amely alapja a gazdaság továbbfejlesztésének és versenyképesebbé tételének.

A családi gazdaság mezőgazdasági tevékenységet (növénytermesztés, kertészet, állattenyésztés, halászat, haltenyésztés, szaporítóanyag termesztés, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, vegyes gazdálkodás) és kiegészítő tevékenységet (falusi turizmus, agro-turizmus, kézműipari tevékenység, fűrészáru-feldolgozás, elsődleges élelmiszer-feldolgozás, a mezőgazdasági tevékenység során keletkezett melléktermékek, növényi és állati eredetű hulladékok hasznosítása és nem élelmiszer célú feldolgozása, valamint az ezekből a termékekből keletkezett termékek közvetlen termelői értékesítése) folytathat.

A családi gazdálkodó az a családi gazdaságot a családi gazdaság központja szerint illetékes megyei (fővárosi) Kormányhivatal nyilvántartásába bejegyeztető személy, aki

- a családi gazdaság vezetőjeként annak tevékenységi körében jogokat szerezhethet és kötelezettségeket vállalhat,
- élethivatásszerűen mezőgazdasági, illetve mezőgazdasági és kiegészítő tevékenységet folytat,
- mezőgazdasági vagy erdészeti szakirányú képzettséggel rendelkezik, vagy ennek hiányában igazolja, hogy legalább 3 éve folytatja a mezőgazdasági, illetve mezőgazdasági és kiegészítő tevékenységét és ebből árbevétele származott,
- legalább 3 év óta a bejelentett állandó lakhelye a családi gazdaság központjaként megjelölt településen van.

A családi gazdaságnak a családi gazdálkodón kívül (aki élethivatásszerűen foglalkozik mezőgazdasági, illetve mezőgazdasági és kiegészítő tevékenységgel) még legalább egy

tagjának (közreműködő családtag) kell lennie. A maximális létszám nincs meghatározva, de a tagok csak a gazdálkodó szűk családjából (házastárs, élettárs, gyerek, szülő) kerülhetnek ki. Nem lehet tag a gazdálkodó testvére, apósa, anyósa, menyje, veje.

A családi gazdálkodóként való nyilvántartásba vételhez szükséges:

- a kitöltött kérelemhez nyilatkozatot csatol arról, hogy élethivatásszerűen kívánja végezni a mezőgazdasági és kiegészítő tevékenységet,
- bemutatja a szakirányú, legalább középfokú képzettségét igazoló okiratot,
- az okirat hiánya esetén a legalább 3 éven át folytatott mezőgazdasági termelő tevékenységet igazoló őstermelői, egyéni vállalkozó igazolvány és az adóbevallás másolatát csatolja,
- nyilatkozik arról, hogy lakóhelye legalább három éve a családi gazdaság központjaként megjelölt településen van,
- nyilatkozik arról, hogy a gazdálkodó család tagjai vagyoni, elszámolási viszonyukat szerződésben szabályozták,
- rendelkezik őstermelői vagy egyéni vállalkozói igazolvánnyal, és
- nyilatkozik arról, hogy a szerződést kötő családtagok által a családi gazdaság rendelkezésére bocsátott termőföldterületekre vonatkozó bejelentett adatok megegyeznek a nevükre szóló földhasználati lapokon szereplő adatokkal.

A Kormányhivatal törli a nyilvántartásból a családi gazdálkodót:

- Ha, nem állnak fenn a nyilvántartásba vétel feltételei (kivéve a három éves helyben lakásra vonatkozó feltételt),
- ha a gazdálkodó család tagjainak tulajdonában, használatában lévő földterület nagysága meghaladja a 300 hektárt,
- ha a gazdálkodó család tagja meghal, és a túlélő családtagok nem jelentik be, hogy a családi gazdálkodást folytatni kívánják,
- ha a családi gazdálkodó az állami támogatás igénybevételéhez a támogatás nyújtása szempontjából lényeges körülmény tekintetében valótlan adatot szolgáltat,
- nem tett eleget azon feltételnek, miszerint élethivatásszerűen mezőgazdasági és mezőgazdasági kiegészítő tevékenységet végez,
- ha a gazdálkodó család tagjai által vagyoni, elszámolási viszonyuk szabályozására kötött szerződés megszűnik.

1.2. A társas vállalkozások

1.2.1. A társas vállalkozások története

Már az ókorban is.... kezdődik megannyi történeti áttekintés, és esetünkben is igaz, hogy a jelenlegi társaságok csírájukban magukban hordozzák az egyes ókori római elemeket. A római jog a társaságok három formáját különböztette meg:

- a tagok valamennyi jelenbeli és jövőbeli keletkező vagyónára vonatkozó;
- meghatározott gazdasági cél érdekében történő szövetkezés;
- alkalmi jellegű társaságok egyetlen gazdasági ügymenetre.

A római jog még nem ismerte az elkülönített vagyon fogalmát, csakis a tagok közös vagyona létezett. A maihoz hasonló társaságok az olasz városállamokban jöttek létre a

XIV-XV.- században. Az itáliai kereskedő polgárság felfedezte a társaságokban rejlő gazdasági lehetőségeket. „Commenda” néven szervezett társaságai már kifejezetten kereskedelmi haszon megteremtésének céljával jöttek létre. Ezekben az egyik társ: a „commendator” a mások tag: „tractator” rendelkezésére bocsájtotta áruját, és ez utóbbi vállalva a kockázatot az árut értékesítette, a vállalkozásba személyes ügyességét adva. A társak a nyereségben előre meghatározott módon osztoztak. Az így létrejött kereskedelmi tőke hamarosan pénztőkeként is elkezdett funkcionálni, és megjelentek a társas formában szervezett bankok. A „commenda” változataként jött létre a „compagnia” típusú társaság. Ebben már nem csak a tőke egyesítésével vagy személyes közreműködéssel vettek részt a tagok, hanem kifelé közös céget használtak. A XIV. században vált általánossá, hogy a társaságokat bejegyezték a városi cégjegyzékbe. (Így készült a selyemkereskedő társaságokról, valamint a bankokról cégjegyzék 1319-ben). Az itáliai városi jogok egyre inkább csak azokat a társulásokat tekintették társaságnak, ahol a tagok mindegyike vagyoni hozzájárulást teljesített.

A modern értelemben vett közkereseti társaság korai alakzatának megjelenése a XVI. századra tehető. Alapja a családi vállalkozás volt és fokozatosan alakult ki ennek szerződéses formája. Apa és gyerekei üzleti közössége, illetve a leszármazó örökösöknek a feloszthatatlanul jutó vállalat társaságként történő továbbvitele generálisan alakította ki a tagok egyetemleges felelősségét és személyes közreműködését.

A betéti társaságok első alakzata a XVI. századra tehető. Ennek csírái a nemesség vállalkozó szellemének és az egyház kamatszedési tilalmának köszönhető². Ugyanis a nemesség tagjai, főleg az uralkodó arisztokrácia köréből, nevük eltitkolása mellett társultak kereskedőkkel, főleg azért, hogy a nagy földrajzi felfedezéseket követő rablóháborúk nyereségéből kivegyék részüket. a személyt titokban tartó, de jövedelemből és a veszteségből egyaránt részesülő tag kültagként jelent meg. Mivel a titkosság többnyire együtt járt annak elhallgatásával is, hogy az üzletben külső tőke hasznosul, ezért a XVI. században a visszaélések elkerülése végett egyre gyakoribbá vált az előírás, mely szerint a belső könyvekben fel kellett tüntetni a kültagot is.

A kapitalizmus szülöttjének tekinthető társasági forma a részvénytársaság. Az első Rt-k a XVII. században alakultak ki. A korábbi társasági formáktól alapvetően megkülönböztette azokat, hogy a társasági jogokat értékpapírokba foglalták, elismerték a részvény forgalomlépességét és a tagok korlátozott felelősségét. Az Rt-k előfutárai a gyarmatok kifosztására létrehozott nagy monopolisztikus szervezetek. Eredetileg csak több személy, mint tulajdonos egy-egy hajó felszerelését vállalta, de egyre szükségszerűbbé vált egész flották felállítása is. Ez pedig már nem nélkülözhetette a társadalom széles rétegeinek bevonását. Eklatáns példája ennek az 1602-ben alapított Holland-keletindiai Társaság, mivel az indiai gyarmatok megszerzéséhez elképesztő méretű tőke is kellett. Ekkor jelentkezett először, hogy konkrét üzleti célra alakult

² Az ókori római birodalomban elterjedt „usus” használatát, - ami pénzhasználatot is jelölt, és nyelvünkben uzsora kifejezésben köszön vissza, - a birodalom bukását követően a kereszténység megszüntette. A Bibliában, az Ószövetségben, [Mózes 2. könyve, Ezékiel, 18,13] az ezekre való utalás fellelhető. A keresztény jogalkotás 825-ben a világi jogalkotásig is eljutott. Lothar császár rendelete börtönnel fenyegette a kamatszedőket, a második Lateráni zsinat II. Ince pápa rendelet pedig a kamatszedési szabályt a teljes katolikus világra kiterjesztette 1139-ben. Ez, illetve ezek a rendelkezések a XVI. századig meghatározták a katolikus Európa pénzügyi életét.

társaság bárki számára elérhetővé tette szabad tőkéjének – nagyfokú kockázati elem mellett – a vállalkozásba történő befektetését. A befektetett tőke a részvény lett, amely olyan „értékpapír”, amely tagsági-társasági tulajdoni jogokat is megtestesít. A „gyarmatosító” Rt-k természetesen még eltértek a mai értelemben vett részvénytársaságoktól. Csak a XIX. század közepe végétől alakult Rt-k tekinthetők a mai korban elfogadhatónak. A XIX. század utolsó harmadában jelentkezett az igény egy olyan típusú társaság megalkotására, amely „részvénytársaság részvény nélkül és betéti társaság beltág nélkül”. Jellemzője a Bt-nek, hogy a társasági jogokról értékpapírt nem lehet kiállítani, az Rt-nek pedig, hogy a tagok (részvényesek) nem lehetnek felelősek a szervezet kötelezettségeiért, csupán kizárólag az általuk vállalt és a működéshez szükséges alaptőke biztosításáért. A két vállalkozási forma kombinációjával alakult ki a korlátolt felelősségű társaság, ahol is a társasági jogokról értékpapír nem állítható ki (Bt), és a szervezet kötelezettségeiért a tag (Rt) nem felelős. Az új formáció a kis és középvállalkozások területén vált életképessé. Először Dániában 1889-ben alakult, majd a minta értékű Kft törvényt rá három évre 1892-ben alkották. A társas vállalkozások egy sajátos formája a szövetkezet.

Az első szövetkezetet a rochdalei takácsok 1844-ben hozták létre. Szintén a XIX. század közepén Németországban Friedrich Wilhelm Raiffeisen által létrehozott önszorgú alapuló szövetkezeti forma alakult ki, mely később széles körben terjedt el Ausztriában, illetve a századfordulótól Magyarországon is. A rochdalei alapító okiratban megfogalmazott irányelvekből fejlődött ki a mai szövetkezeti alapelvek rendszere, melynek legfontosabb elemei a következők:

- Az önkéntesség elve azt jelzi, hogy a szövetkezet megalapítása, működése és megszüntetése a társaság önkéntes elhatározásán alapul.
- A nyitott tagság elve azt jelenti, hogy a felvételnél nem szabad diszkriminatív jellegű kikötéseket tenni (nem, vallási felekezet, nemzetiség).
- A fokozatosság elve azt jelenti, hogy a tagok életviszonyait meghatározó, főbb tulajdon-, elosztási-, és közreműködési viszonyokban a mélyebb és szoros együttműködést lazább szerkezetű szövetkezeti formációval indokolt kezdeni. (Hitel-, beszerző-, értékesítő-, fogyasztási tevékenységet végző szövetkezetek).
- A tagsági közreműködés három területre terjed ki:
 - a szövetkezet szerveiben való részvétel és tulajdonosi jog gyakorlása,
 - a tagok vagyoni közreműködése,
 - gazdasági tevékenységben való effektív részvétel, ami a szövetkezet típusától függ: termelő típusú szövetkezeteknél ezen alapszik a munkajövedelem, szolgáltatás típusú szövetkezeteknél a szolgáltatás igénybevételi jogát és formáját határozza meg.
- Az önállóság elve azt jelenti, hogy a tagok kollektív felelősségére és kockázatára gazdasági tevékenységet folytathatnak.
- A demokratikus öngazgatás elve az „egy tag egy szavazat” alapelv érvényesül úgy, hogy az önkormányzatot, valamint a szövetkezet belső szabályait demokratikusan hozza létre, illetve alkotja meg.
- A szociális és társadalmi tevékenység elve abban tükröződik, hogy a tagok érdekvédelmi, szociális és jóléti, esetleg oktatási és nevelési folyamatokban közreműködnek.

- A kölcsönös támogatás elve a szövetkezet tagjai közötti, illetve a szövetkezetek egymás közötti kapcsolataiban nyilvánul meg.

Lényegében nem jelentős változásokkal a XIX. század végétől egészen 1947-ig a fentebb említett vállalkozási formák voltak Magyarországon is. Törvényességi alapját az 1875-ben létrehozott Kereskedelmi Törvény (KT), illetve az 1930-ban alkotott Kft-ről szóló törvény alkotta. A KT a következő szervezetek ismerte el: Közkereseti társaság, Betéti társaság, Részvénytársaság, Szövetkezet. 1930-ban pedig tovább bővült a társasági forma a Kft-vel. A II. világháborút követően az államosítás és tervutasításos rendszer bevezetésének hatására a kelet-európai országokban hosszú ideig nem volt szükség társulásokra. Ezekben az államokban az állami vállalatok váltak a gazdálkodó szervezetek alaptípusává, és ennek létrehozásában a társasági jognak semmilyen szerep nem jutott. Csak az 1960-as évek során, a gazdaságirányítás magyarországi megreformálásakor jelentkeztek az első jelentősebb kísérletek egy új társulási rendszer kiépítésére. A volt szocialista országok közül elsőként Magyarországon jelent meg olyan rendelet, amely már konkrét jogi keretet biztosított a társulni szándékozók számára. A szövetkezeti jog különválásával főleg a mezőgazdaságban meglehetősen sok lehetőség nyílt társulásokra. Ugyanis az állami gazdaságokra az állami vállalatokra vonatkozó törvények, míg a szövetkezetekre az arra vonatkozó társulási jog érvényesült. 1978-ban átfogó szabályozás következtében a gazdasági tevékenységre alakult társasági formák jórészt különváltak, és egységesek lettek mind a szövetkezetekben, mind az állami vállalatokban. Többszöri módosításokkal és finomításokkal ez a szabály élt 1989-ig, amikor is életbe lépett a „Gazdasági Társaságokról” szóló törvény, amely mérföldkőnek tekinthető nem csak a gazdasági társaságok, hanem véleményem szerint a magyar politikai- és gazdasági rendszerváltás életében is (Nábrádi 1995). A törvény számos módosításon, finomításon esett keresztül. 25 éven át szabályozta a társasági jogon keresztül gazdaságunk mindennapi életét. Kereti között kialakult vállalkozási formációkból 2015-ben számot tartunk nagyságrendileg 5 ezer Kkt-t, mint 170 ezer Bt-t, 400 ezer Kft-t, 5 ezret meghaladó Rt-t. A szövetkezetek száma pedig meghaladja a 2,5 ezret. A törvény 2014. március 15-vel hatályát veszítette és helyette érvénybe lépett a 2013. évi V. Törvény, amely a gazdasági társaságokkal kapcsolatos előírásokat a PTK III. könyvében szabályozza.

1.2.2. A gazdasági társaságok közös jellemzői

A gazdasági társaságok üzletszerű közös gazdasági tevékenység folytatására, a tagok vagyoni hozzájárulásával létrehozott, jogi személyiséggel rendelkező vállalkozások, amelyekben a tagok a nyereségből közösen részesednek, és a veszteséget közösen viselik (I02).

A gazdasági társaság önálló cégnévvel rendelkezik. Cégnéve alatt jogokat szerezhet, kötelezettséget vállalhat, tulajdont szerezhet, szerződést köthet, pert indíthat és perelhető. A jogi személy minden olyan tevékenységet folytathat, amelyet jogszabály nem tilt vagy korlátoz. Ha jogszabály valamely gazdasági tevékenység gyakorlását hatósági engedélyhez köti (pl. biztosítási, pénzügyi szolgáltatási vagy tőkepiaci tevékenységek esetében a Magyar Nemzeti Bank (MNB) engedélyéhez kötött) a társaság e tevékenységet a jogerős hatósági engedély alapján kezdheti meg. Jogszabály által képesítéshez kötött tevékenységet a gazdasági társaság csak akkor végezhet, ha az

e tevékenységben személyes közreműködést vállaló tagja(i), vagy a társasággal munkavégzésre irányuló polgári jogi vagy munkajogi jogviszonyban álló legalább egy személy a képesítési követelményeknek megfelel. (Bács Z.- Orbán I. 2003, Bács Z. Várallyi L. 2004)

Magyarországon gazdasági társaság csak a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényben szabályozott formában alapítható. Gazdasági társaságot üzletszerű közös gazdasági tevékenység folytatására külföldi és belföldi természetes és jogi személyek, jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok egyaránt alapíthatnak, működő ilyen társaságba tagként beléphetnek, társasági részesedést (részvényt) szerezhetnek. A gazdasági társaság alapításához – a korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaság kivételével – legalább két tag szükséges.

Természetes személy egyidejűleg csak egy gazdasági társaságban lehet korlátlanul felelős, kiskorú személy pedig egyáltalán nem lehet korlátlanul felelős tag. Közkereseti és betéti társaság nem lehet másik gazdasági társaság korlátlanul felelős tagja. Egyszemélyes gazdasági társaság – ha törvény ettől eltérően nem rendelkezik – nem lehet gazdasági társaság egyedüli tagja, illetve részvényese.

A társasági formák előnye, hogy egyesíti a tagok szellemi tehetségét, és anyagi lehetőségeit. Ezáltal szélesebbek az üzleti lehetőségeik, és nagyobb irántuk a partnerek körében kialakult bizalom. A gazdasági társaság alapítása során a cégdokumentumokat a társaság tagjainak és a vezető tisztségviselőinek alá kell írnia, és egy Magyarországon nyilvántartásba vett ügyvédnek ellenjegyeznie kell. A cégdokumentumokat az aláírást követő 30 napon belül a társaság ügyvédjének be kell nyújtania az illetékes cégbírósághoz. „Közkereseti, betéti, korlátolt felelősségű társaság, zártkörűen működő részvénytársaság, vagy egyéni cég egyszerűsített eljárás keretében miniszteri rendeletbe foglalt szerződésminta alapján készült társasági szerződéssel is alapítható. A közjegyzői okiratba foglalás vagy ellenjegyzés azonban ebben az esetben is kötelező. Az egyszerűsített eljárás esetén a társaságot az adószámáról történt adóhatósági értesítéstől számított egy munkanapon belül bejegyzik. Az állami adóhatóság az adószámot az adóregisztrációs eljárásban egy munkanapon belül állapítja meg, ha azonban a cégbíróság által közölt adóazonosító szám(ok) alapján lefolytatott vizsgálat eredményeképpen valószínűsíthető, hogy az adószám megállapításának törvényben meghatározott akadály van, úgy az adóhatóság az adószám megállapítása vagy megtagadása tárgyában 8 munkanapon belül dönt. Az adószám megállapításának jogerős megtagadása esetén a cégbíróság a cégbejegyzési kérelmet elutasítja“ (I03). A cégdokumentumok cégbírósághoz történt benyújtását követően a társaság működhet. A cégbejegyzési kérelem benyújtásától a cégbejegyzésig terjedő időszakban ún. elő társaságként folytatják gazdasági tevékenységüket. Az elő társaság – nevében szerepeltetve a „bejegyzés alatt” megjegyzést – szerződéseket köthet, működhetnek a szervezeti egységei, a vezető tisztségviselői képviselhetik a társaságot. Ezen időszak alatt nem hozhatók azonban stratégiai döntések: nem módosítható a társasági szerződés, a tagok személyében nem következhet be változás, a társaság nem alakulhat át, jogutód nélkül nem szűnhet meg, illetve nem kezdeményezhető tag kizárására irányuló per.

Az elő társaság a cégbejegyzéssel egyidejűleg automatikusan teljes jogú társasággá válik. Ha a cégbíróság a társaság bejegyzését elutasítaná, az elő társaság működését

köteles haladéktalanul beszüntetni és elsősorban vagyonával felel ezen időszak alatt vállalt kötelezettségeiért. Ha ez nem lenne elegendő, akkor a vezető tisztségviselők korlátlanul és egyetemlegesen felelnek az általuk kötött szerződésekért.

A cégbejegyzésre vagy változásbejegyzésre irányuló kérelmet kizárólag elektronikus úton lehet benyújtani.

1.2.3. Közkereseti társaság

A közkereseti társaság olyan jogi személyiségű társaság, ahol a tagok arra vállalnak kötelezettséget, hogy a társaság gazdasági tevékenységének céljára a társaság részére vagyoni hozzájárulást teljesítenek és a társaságnak a társasági vagyon által nem fedezett kötelezettségeiért korlátlanul és egyetemlegesen helytállnak (2013. évi V. tv.). Ezen társasági forma személyegyesítő jellegű, vagyis két vagy több tag együttműködése társasági szerződés útján jön létre. Az ilyen társaságok általában alacsony tőkével és kisebb taglétszámmal működő, a szó szoros értelmében vett kisvállalkozások, ahol igen fontos a tagok között az egyetértés, a kölcsönös bizalom. Az alapításhoz legalább két tag kell, akik a tevékenységhez szükséges vagyont a vállalkozás rendelkezésére bocsátják. Ebben a társasági formában a tagoknak személyes közreműködési kötelezettségük van, amit azonban viszonylag tágran lehet értelmezni. Megfelel a törvényi előírásoknak a társaság érdekében kifejtett bármely tevékenység, pl. a társaság vezetésében való részvétel, a tevékenység szervezése, menedzseri feladatok ellátása vagy a társaság képviselése.

A társaságot a tagok vagyoni hozzájárulásával alapítják meg. A hozzájárulás után a tagok sem kamatot, sem használati díjat nem kapnak. A hozzájárulást csak a társaságból való kilépéskor vagy kizáráskor, illetve a társaság megszűnésekor kérhetik vissza. A közkereseti társaság tagjai arra vállalnak kötelezettséget, hogy korlátlanul és egyetemleges felelősségük mellett üzletszerű közös gazdasági tevékenységet folytatnak és az ehhez szükséges vagyoni hozzájárulást a társaság rendelkezésére bocsátják. A közkereseti társaság elnevezést - vagy annak "Kkt." rövidítését - a társaság cégnevében fel kell tüntetni.

A közkereseti társaságot is társasági szerződéssel hozzák létre, melyben definiálják a társaság tagjainak jogait és kötelezettségeit is. Társaságot általában bármely külföldi és belföldi természetes és jogi személy, illetve jogi személyiség nélküli gazdasági társaság alapíthat. A közkereseti társaság esetében azonban - éppen a korlátlan tagi felelősség miatt - vannak bizonyos korlátozások, illetve kizáró rendelkezések (Barta T.-Tóth T 2003). Természetes személy egyidejűleg csak egy közkereseti társaságnak lehet tagja, közkereseti társaság nem lehet másik közkereseti társaságban tag, kiskorú nem lehet tagja közkereseti társaságnak.

Lefektetik továbbá a taggyűlés működésének szabályait, ezen belül meghatározzák, hogy a szavazások vagyonarányosan történnek-e, vagy minden tag egyenlő, tehát egy-egy szavazattal rendelkezik a taggyűlésben.

A társasági szerződést közjegyző által készített közokiratba kell foglalni, vagy ügyvéd, illetve az alapító jogtanácsosa ellen jegyzni. A bejegyzési kérelem előterjesztésének határideje - ha törvény kivételt nem tesz - a létesítő okirat aláírásától, illetve elfogadásától számított 30 nap. Ha a cég alapításához hatósági engedély szükséges, a bejegyzési kérelem előterjesztésének határideje az engedély kézhezvételétől számított 15 nap.

A cégbíróság 50 000 Ft-tól 500 000 Ft-ig terjedő pénzbírsággal sújthatja azt, aki a bejegyzési kérelem előterjesztésének kötelezettségét késedelmesen teljesíti. A sikeres alapítási folyamat a cégbírósági bejegyzéssel és ennek közzétételével zárul. A cégeljáráásban kötelező a jogi képviselet.

A közkereseti társasági forma előnyei között említhetjük meg, hogy nincs minimálisan előírt alaptőke, viszonylag egyszerűen vezethető, és a jogi előírások száma sem túl nagy. Azoknak ajánlható, akik alacsony vagyoni hozzájárulás mellett kívánnak társaságot létrehozni, és fontos számukra, hogy minden tag rendelkezzen képviseleti jogosultsággal. Általában családi vagy kisvállalkozások számára ajánlott forma, amelyben a kölcsönös bizalomra alapul a gazdasági tevékenység. Különösen fontos ez, hiszen minden tag köteles valamilyen vagyoni szolgáltatásra, és a társaság kötelezettségeiért a tagok magánvagyonukkal is felelnek. A tagok vagyoni hozzájárulása pénzbeli hozzájárulásból, illetve a tagok által a társaság javára szolgáltatott nem pénzbeli hozzájárulásból áll. A nem pénzbeli hozzájárulás bármilyen vagyoni értékkel rendelkező dolog, szellemi alkotáshoz fűződő vagy egyéb vagyoni értékű jog - ideértve az adós által elismert vagy jogerős bírósági határozaton alapuló követelést is - lehet. A tag munkavégzésre vagy más személyes közreműködésre, illetve szolgáltatás nyújtására irányuló kötelezettségvállalását nem pénzbeli hozzájárulásként figyelembe venni nem lehet.

Nincs törvényi előírás arra, mikor kell a vagyoni hozzájárulást rendelkezésre bocsátani, így erről a tagok szabadon állapodhatnak meg. A társasági szerződésben azonban erről mindenképpen rendelkezni kell, mert a vagyoni hozzájárulás rendelkezésre bocsátása idejének a meghatározása kötelező minimális szerződési tartalom.

A társaság és a tagok felelőssége, vezető tisztségviselők

Kkt. esetében az ügyvezetést a tagok közül kijelölt vagy megválasztott egy vagy több ügyvezető látja el, kijelölés vagy választás hiányában valamennyi tag ügyvezető. A társaság kötelezettségeiért elsősorban a társaság felel vagyonával. A társasági vagyont éppen azért kötelező létrehozni, hogy megfelelő alapot teremtsen a társaság működéséhez, hogy a társaság kötelezettségeinek fedezetül szolgáljon. Amennyiben a társasági vagyon a követelést nem fedezi, a társaság kötelezettségeiért a Kkt. tagjai saját vagyonukkal korlátlanul és egyetemlegesen felelnek. A Kkt. tagjainak felelőssége tehát csak mögöttes, vagyis csak akkor áll be, ha a társasági vagyon nem volt elegendő a követelés kielégítésére. Ha viszont sor kerül a Kkt. tagok helytállására is, akkor felelősségük korlátlan, vagyis a teljes magánvagyonukra is kiterjedő és egyetemleges, vagyis bármelyikükkel szemben az egész követelés érvényesíthető. A törvény szerint a társaságba újonnan belépő Kkt. tag is a többi taggal azonos módon, tehát korlátlanul és egyetemlegesen lesz felelős a belépése előtt keletkezett társasági kötelezettségekért. A

társaságtól megváló tag a tagsági jogviszonya megszűnésétől számított öt évig a többi taggal azonos módon felel a társaságnak harmadik személlyel szemben fennálló olyan tartozásáért, amely a tagsági jogviszonya megszűnése előtt keletkezett.

1.2.4. Betéti társaság

A betéti társaság olyan jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, melyben a tagok közös gazdasági tevékenység folytatására vállalnak kötelezettséget úgy, hogy legalább egy tag felelőssége korlátlan. Az ilyen tagot a társaság beltágjának nevezik, s ha több beltág van, valamennyi felelőssége korlátlan és egymással egyetemleges. Nem lehet betéti társaság korlátlanul felelős tagja olyan személy, aki más vállalkozásban szintén korlátlanul felelős tag (pl. más betéti társaság beltágja, közkereseti társaság tagja, vagy egyéni vállalkozó). A beltágon kívül a társaságnak legalább egy kültágja kell, hogy legyen. A kültág gyakorlatilag csak vagyoni befektető, a társaság tartozásaiért csupán a bevitt vagyonával felel. Üzletvezetésre és a társaság képviselésére nem jogosult. (Kivétel, ha a társaság nevében a kültág neve is szerepel, de ekkor felelőssége szintén korlátlan.)

A betéti társaság saját cégneve alatt jogokat szerezhet, kötelezettségeket vállalhat, szerződést köthet, pert indíthat és perelhető. A betéti társaság alapításához társasági szerződés szükséges, melyet valamennyi tagnak alá kell írnia, és azt közokiratba kell foglalni, vagy ügyvédnek kell ellenjegyeznie. A szerződésben többek között meg kell határozni a tagok által esetlegesen vállalt személyes közreműködés módját, tartalmát, továbbá – amennyiben a társasági szerződés a tagok gyűléséről is rendelkezik – annak szabályait.

A tagok a társaság részére vagyoni betét (pénzbeli vagy nem pénzbeli) szolgáltatására kötelesek, ami értelemszerűen a társaság vagyonává válik. Minimális alaptőke nincs kikötve, a tagok szavazati aránya a taggyűlésben minden esetben vagyonarányos.

A betéti társaságban fennálló tagsági jogviszony megszűnik:

- ha a tag vagyoni hozzájárulását felhívás ellenére sem teljesítette,
- a tagok közös megegyezésével,
- a tag kizárásával,
- rendes felmondással,
- azonnali hatályú felmondással,
- a tag halálával vagy jogutód nélküli megszűnésével.

A tagsági jogviszony megszűnésére más lehetőség nincs. A vagyoni betét átruházásával nem kerülhet sor a tagság megszüntetésére. Ez azt is jelenti, hogy a betéti társaságban nincs üzletrész, nincs tehát tagsági jogokat megtestesítő forgalomképes jog. Tagsági jogviszonyát bármelyik tag három hónapra írásban felmondhatja. A többi tag a felmondási időt legfeljebb további három hónappal meghosszabbíthatja. A rendes felmondáson túlmenően tagsági jogviszonyát bármely tag írásban, azonnali hatállyal is felmondhatja, ha a társaság valamely más tagja a társasági szerződést súlyosan megszegi, vagy olyan magatartást tanúsít, amely a vele való együttműködést vagy a társaság céljának elérését nagymértékben veszélyezteti. A felmondás okát ilyenkor meg kell jelölni. Megszűnik a betéti társaság, ha a társaságból valamennyi beltág vagy

valamennyi kültag kiválik. A társaság tagjainak ilyen esetben három hónap áll rendelkezésre új tag felvételére, vagy – ha legalább ketten maradtak, – közkereseti társasággá való átalakulásra.

A társaság és a tagok felelőssége, vezető tisztségviselők

A betéti társaság a vállalkozás kötelezettségeiért teljes vagyonával felel. Ha ez nem fedezi a tartozást, akkor a tagok saját vagyonukkal kell, hogy helyt álljanak a tartozás kiegyenlítéséért. Ebből a szempontból a beltágok korlátlanul és egyetemlegesen, míg a kültágok csak betétjük erejéig. Sajátos a Bt vezető tisztségviselőjének, vagy tisztségviselőinek a pénzügyi helytállása. A betéti társaság vezető tisztségviselői az ügyvezetők. Bt. esetében az ügyvezetést a tagok közül kijelölt vagy megválasztott egy vagy több ügyvezető látja el, kijelölés vagy választás hiányában valamennyi tag ügyvezető. Vezető tisztségviselő az a nagykorú személy lehet, akinek cselekvőképességét a tevékenység ellátásához szükséges körben nem korlátozták. A vezető tisztségviselő ügyvezetési feladatait személyesen köteles ellátni, képviseletnek nincs helye. A társaság ügyvezetését a vezető tisztségviselő megbízási jogviszonyban vagy munkaviszonyban láthatja el.

A vezető tisztségviselő a társaság ügyvezetését önállóan látja el. E minőségében a jogszabályoknak, a társasági szerződésnek, valamint a társaság legfőbb szerve határozatainak van alávetve, és a gazdasági társaság tagjai által nem utasítható. A társaság legfőbb szerve a vezető tisztségviselő hatáskörét főszabály szerint nem vonhatja el. A vezető tisztségviselők, ha velük szemben kizáró ok nem áll fenn, határozatlan időre, határozott idő alkalmazása esetén legfeljebb 5 évre jelölhetők ki és bármikor indokolás nélkül visszahívhatók.

Nem lehet vezető tisztségviselő,

- akit bűncselekmény elkövetése miatt jogerősen szabadságvesztésre ítélték, amíg a büntetett előléthez fűződő hátrányos következmények alól nem mentesült,
- akit e foglalkozástól jogerősen eltiltottak, vagy akit valamely foglalkozástól jogerős bírói ítélettel eltiltottak, az eltiltás hatálya alatt az ítéletben megjelölt tevékenységet folytató jogi személy vezetőnél,
- akit a vezető tisztségviselői tevékenységtől eltiltottak, az eltiltást kimondó határozatban megszabott időtartamig.

A vezető tisztségviselők felelőssége elsősorban az alábbiakra terjed ki:

- az alapítás, a gazdasági társaság jogszabályban előírt adatainak bejelentése a nyilvántartó bíróságnak és az éves beszámoló benyújtása;
- a tagok részére a gazdasági társaságra vonatkozóan felvilágosítás adása, számukra a gazdasági társaságra vonatkozó iratokba és nyilvántartásokba való betekintés biztosítása;
- a gazdasági társaság törvényes képviselése.

1.2.5. Korlátolt felelősségű társaság

A korlátolt felelősségű társaság (Kft.) – a korlátolt felelősségből és a viszonylag egyszerű formai követelmények miatt a legelterjedtebb gazdasági társasági forma

Magyarországon. A korlátolt felelősségű társaság olyan társaság, amely előre meghatározott összegű törzsbetétekből álló törzstőkével (min. 3 millió Ft) alakul, és amelynél a tag kötelezettsége a társasággal szemben törzsbetétjének szolgáltatására és a társasági szerződésben meghatározott egyéb vagyoni hozzájárulás szolgáltatására terjed ki.

A Kft társasági szerződéssel alapítható. A társasági szerződés minimális tartalma minden gazdasági társaság esetében:

- a gazdasági társaság neve;
- a gazdasági társaság székhelye;
- a gazdasági társaság célja vagy fő tevékenysége;
- a gazdasági társaságot létesítő személy vagy személyek neve, valamint azok lakóhelye vagy székhelye;
- a gazdasági társaság részére teljesítendő vagyoni hozzájárulások, azok értéke, továbbá a vagyon rendelkezésre bocsátásának módja és ideje;
- a gazdasági társaság első vezető tisztségviselője.

A tagok által a gazdasági társaság rendelkezésére bocsátott vagyon pénzbeli és nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásból állhat. Nem pénzbeli hozzájárulásként a tagok úgynevezett apportot, azaz dolog tulajdonjogát, vagy vagyoni értékű jogot adhatnak át a gazdasági társaságnak.

A korlátolt felelősségű társaságnak két általánosan kötelező szervezeti egysége van. Az egyik a taggyűlés, vagyis a tagok összességének ügydöntő testülete, amely a társaság legfőbb döntéshozó szerve, a másik pedig az ügyvezető (vagy több személy megválasztása esetén: ügyvezetők), aki(k) a társaság képviselőjét látja (látják) el, valamint intézi(k) a társaság ügyeit.

Ezen kívül a törvényi előírások, vagy akár öntésség szerint is felügyelő bizottságot és könyvvizsgálót is választanak. A Ptk. alapján felügyelőbizottság létrehozatala akkor kötelező, ha a társaság teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállalóinak száma éves átlagban a 200 főt meghaladja.

Kötelező a könyvvizsgáló választása minden kettős könyvvitelt vezető vállalkozás számára, kivéve a számvitelről szóló 2000. évi C. törvényben) és más jogszabályokban meghatározott eseteket. A Számviteli Törvény értelmében nem kötelező a könyvvizsgáló választása, ha a következő két feltétel együttesen teljesül: 1. az üzleti évet megelőző két üzleti év átlagában a vállalkozó éves nettó árbevétele nem haladta meg a 300 millió forintot, és a 2. üzleti évet megelőző két üzleti év átlagában a vállalkozó által átlagosan foglalkoztatottak száma nem haladta meg az 50 főt.

A társaság teljes felelősséggel - egész vagyonával - tartozik tartozásaiért a hitelezők felé. A tagok felelőssége ezzel szemben korlátozott, mert - bizonyos törvényi kivételektől eltekintve - csak törzsbetétjük összegéig tartoznak helyt állni a társasággal szembeni követelésekért. A tag a társasággal szemben felel a törzsbetét szolgáltatásáért, az esetlegesen a társasági szerződésben előírt pótbefizetések és vállalt mellékszolgáltatások teljesítéséért.

A társaság tagjainak a társaság közös vagyonából az őket megillető hányadrészt, illetve a tagokat a társasággal szemben megillető jogokat és az őket terhelő kötelezettségeket az üzletrész testesíti meg. A társasági szerződés eltérő rendelkezése hiányában az üzletrész mértéke a tagok törzsbetétjéhez igazodik. Az azonos mértékű üzletrészhez azonos tagsági jogok fűződnek, azonban a társasági szerződés egyes üzletrészeket a többiekétől eltérő tagsági jogokkal ruházhat fel. Minden tagnak csak egy üzletrésze van, így ha egy tag egy másik üzletrészt is megszerez, akkor eredeti üzletrésze a másik üzletrésszel megnövekszik. Egy üzletrésznek több tulajdonosa is lehet, akik a társasággal szemben egy tagnak számítanak, jogaikat közös képviselőjük útján gyakorolhatják, a tagot terhelő kötelezettségeikért egyetemlegesen felelnek. Üzletrész átruházása esetén vevőként szerepelhet a társaság másik tagja, maga a társaság vagy kívülálló személy. Az üzletrész a társaság tagjaira - a társaság saját üzletrészét kivéve - szabadon átruházható.

A társasági szerződésben a tagok egymásnak elővásárlási jogot biztosíthatnak, illetve az üzletrész harmadik személyre történő átruházását egyéb módon korlátozhatják vagy feltételhez köthetik. A tagot, a társaságot vagy a taggyűlés által kijelölt személyt - ebben a sorrendben - az adásvételi szerződés útján átruházni kívánt üzletrészre - ha azt a társasági szerződés nem zárja ki vagy nem korlátozza - elővásárlási jog illeti meg. Ha a tag a vele közölt vételi ajánlat bejelentésétől számított 15 napon belül nem nyilatkozik, úgy kell tekinteni, hogy az elővásárlási jogával nem kívánt élni. A társaság vagy az általa kijelölt személy esetén a határidő a bejelentéstől számított 30 nap. A társaság a saját üzletrészét a törzstőkéen felüli vagyonából vásárolhatja meg. Csak azok az üzletrészek vásárolhatók meg, amelyekre a törzsbetétek teljes összegét befizették, illetőleg teljesítették. Elviekben nem kizárt, hogy a kft. saját üzletrészeit teljes egészében megvásárolja. Tilos a saját üzletrész megvásárlása, ha a társaság osztalék fizetéséről sem határozhatja. A társaság tulajdonába került saját üzletrész után a társaság szavazati jogot nem gyakorolhat, ezen üzletrészt a határozatképesség megállapításánál figyelmen kívül kell hagyni. A saját üzletrészt - ha a társasági szerződés eltérően nem rendelkezik - a vásárlástól számított egy éven belül a társaság köteles elidegeníteni vagy azt a tagoknak - törzsbetéteik arányában - térítés nélkül átadni, illetve a törzstőke-leszállítás szabályainak alkalmazásával bevonni.

A törzstőke változásai

A törzstőke felemelésének két formája van. Az első esetben a törzstőke felemelése új törzsbetétek szolgáltatásával történik (vagyonhiány pótlása szolgáltatásával). Erre csak abban az esetben kerülhet sor, ha a tagok valamennyi korábbi törzsbetétet teljes egészében szolgáltattak. A másik lehetőség a törzstőkéen felüli vagyonból történő törzstőke felemelés. A törzstőke felemeléséről a taggyűlés jogosult dönteni a társasági szerződés módosítására vonatkozó szabályok betartásával, azzal, hogy a tőkeemeléshez - ha a társasági szerződés szigorúbb rendelkezést nem tartalmaz - egyszerű szótöbbséggel meghozott határozat elégséges. A törzstőke leszállításának előfeltétele, hogy a leszállítás ellenére sem lehet a törzstőke kevesebb 3 millió forintnál. Lehetőség van a veszteség értékével csökkenteni a törzstőkét, vagy a törzsbetét meghatározott hányadának visszafizetésével is sor kerülhet a törzstőke leszállítására. Bizonyos esetekben a társasági törvény teszi kötelezővé a törzstőke leszállítását. Ilyen eset például az üzletrész bevonása.

Az ügyvezető a törzstőke leszállítását elhatározó taggyűlési határozat meghozatalát követő 30 napon belül köteles a taggyűlési határozatról szóló közleményt a törvényszéknek megküldeni, egyidejűleg intézkedni a tőkeleszállításról hozott döntés Céglépcsőben történő kétszer egymás utáni közzétételéről, akként, hogy a két közzététel között legalább 30 napnak kell eltelnie. A hirdetményben fel kell tüntetni a döntés tartalmát, valamint fel kell hívni a társaság hitelezőit, hogy a hirdetmény első alkalommal történt közzétételét megelőzően keletkezett és ezen időpontig esedékessé nem vált követeléseik után - a törvényben meghatározott kivételekkel - biztosítékra tarthatnak igényt. Az ismert hitelezőket a társaság közvetlenül is köteles értesíteni. A hitelezők a hirdetmény utolsó közzétételétől számított 30 napos jogvesztő határidőn belül jogosultak bejelenteni, ha a társaság törzstőkéjének leszállításával összefüggésben biztosítékra tartanak igényt. Nem jogosult biztosítékra a hitelező, ha a törzstőkeleszállításhoz kapcsolódó kockázattal arányos biztosítékkal - jogszabály rendelkezése vagy szerződés alapján - már rendelkezik, vagy ha a társaság pénzügyi, vagyoni helyzetére figyelemmel a biztosítékadás indokolatlan.

A kft. szervezeti kerete

Az ügyvezető

A társaság ügyeinek intézését és a társaság törvényes képviselését a tagok közül vagy harmadik személyek köréből a taggyűlés által választott egy vagy több ügyvezető látja el. A társasági szerződés úgy is rendelkezhet, hogy valamennyi tag jogosult az ügyintézésre és képviselésre; ilyenkor őket kell ügyvezetőknek tekinteni, amennyiben megfelelnek a vezetői tisztségviselőkre vonatkozó általános rendelkezéseknek. Ügyvezető csak természetes személy lehet, ezen feladatot személyesen kell ellátni, képviselésnek nincs helye. Az ügyvezető a taggyűlés hozzájárulása, vagy a társasági szerződés engedélye hiányában nem szerezhet részesedést, illetve nem lehet vezető tisztségviselő az általa vezetett társaságéval azonos tevékenységet folytató más gazdálkodó szervezetben.

Az üzletvezető feladata a tagnyilvántartás (tagjegyzék) vezetése. Az ügyvezető köteles a tagjegyzéket, illetve - az adatok változása esetén - a módosított tagjegyzéket a törvényszéknek benyújtani. Ha a társasági szerződés másként nem rendelkezik, a vezető tisztségviselőket határozott időre, de legfeljebb öt évre kell megválasztani, illetve a társasági szerződésben kijelölni. Ha a társasági szerződésben a vezető tisztségviselői megbízás időtartamáról a tagok nem rendelkeznek, a vezető tisztségviselőt öt évre megválasztottnak kell tekinteni, kivéve, ha a gazdasági társaság ennél rövidebb időtartamra jött létre.

A taggyűlés

A Kft. legfőbb döntéshozó szerve a taggyűlés. A taggyűlés akkor határozatképes, ha azon legalább a törzstőke fele képviseltetve van.

A taggyűlés - mint a korlátolt felelősségű társaság legfőbb szerve - dönthet mindazokban a kérdésekben, amelyeket a törvény kifejezetten a taggyűlés hatáskörébe utal:

- a számviteli törvény szerinti beszámoló elfogadása, ideértve az adózott eredmény felhasználására vonatkozó döntést;
- pótbefizetés elrendelése és visszatérítése;
- osztalékelőleg fizetésének elhatározása;
- elővásárlási jog gyakorlása a társaság által;
- az elővásárlásra jogosult személy kijelölése;
- üzletrész kívülálló személyre történő átruházásánál a beleegyezés megadása;
- eredménytelen árverés esetén döntés az üzletrészről;
- üzletrész felosztásához való hozzájárulás és az üzletrész bevonásának elrendelése;
- a tag kizárásának kezdeményezéséről való határozat;
- a felügyelő bizottság tagjainak megválasztása, visszahívása és díjazásának megállapítása;
- a könyvvizsgáló megválasztása, visszahívása és díjazásának megállapítása;
- a társaság beszámolójának, ügyvezetésének, gazdálkodásának könyvvizsgáló által történő megvizsgálásának elrendelése;
- a társaság jogutód nélküli megszűnésének, átalakulásának elhatározása;
- a társasági szerződés módosítása;
- a törzstőke felemelésének és leszállításának elhatározása;
- mindazon ügyek, amelyeket törvény vagy a társasági szerződés a taggyűlés kizárólagos hatáskörébe utal.

A taggyűlést legalább évente egy alkalommal össze kell hívni. A taggyűlésen a korlátolt felelősségű társaság tagjai személyesen, illetőleg - közokiratba, illetőleg teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt meghatalmazással - meghatalmazott képviselőjük útján vehetnek részt. Nem lehet meghatalmazott az ügyvezető, a cégvezető, a felügyelő bizottság tagja, valamint a könyvvizsgáló. A taggyűlés akkor határozatképes, ha azon a törzstőke legalább fele, vagy a leadható szavazatok többsége képviselve van. A társasági szerződés ennél nagyobb részvételi arányt is előírhat.

A taggyűlést - ha a társasági szerződés másként nem rendelkezik - az ügyvezető (ügyvezetők) hívhatja össze. Az ügyvezető 30 napon belül köteles összehívni a taggyűlést, ha az ügyvezetők száma a társasági szerződésben meghatározott létszám alá csökken. Ha a társaságnak nem maradt ügyvezetője a taggyűlést bármelyik tag összehívhatja. Ha erre a változás bekövetkeztétől számított 30 napon belül nem került sor, vagy az nem lehetséges, akkor a taggyűlést bármelyik tag vagy hitelező kérelmére a cégbíróság hívja össze.

A felügyelő bizottság

A korlátolt felelősségű társaság akkor köteles felügyelő bizottságot létrehozni, ha azt törvény a köztulajdon védelme érdekében vagy a társaság által folytatott tevékenységre figyelemmel előírja; vagy a Gt. a munkavállalókat megillető ellenőrzési jogok gyakorlása érdekében így rendelkezik. A PTK. szerint, ha a gazdasági társaság teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállalóinak létszáma éves átlagban a 200 főt meghaladja, a munkavállalók - az üzemi tanácsnak a társaság ügyvezetésével kötött eltérő megállapodása hiányában - jogosultak részt venni a gazdasági társaság működésének ellenőrzésében. Ebben az esetben a felügyelőbizottság tagjainak egyharmada a munkavállalók képviselőiből áll. Ha a tagok számának egyharmada tört

számot eredményez, a felügyelőbizottság tagjainak számát a munkavállalókra kedvezőbb módon kell megállapítani. Ha a gazdasági társaságnál felügyelőbizottság működik, az éves beszámolóról a gazdasági társaság legfőbb szerve csak a felügyelőbizottság írásbeli jelentésének birtokában határozhat.

A könyvvizsgáló

A gazdasági társaság legfőbb szerve által választott könyvvizsgáló feladata, hogy gondoskodjon a számviteli törvényben meghatározott könyvvizsgálat elvégzéséről, és ennek során mindenekelőtt annak megállapításáról, hogy a gazdasági társaság számviteli törvény szerinti beszámolója megfelel-e a jogszabályoknak, továbbá megbízható és valós képet ad-e a társaság vagyoni és pénzügyi helyzetéről, működésének eredményéről. A gazdasági társaság legfőbb szerve választja meg a társaság könyvvizsgálóját és meghatározza a könyvvizsgálóval kötendő szerződés lényeges elemeinek tartalmát. Kötelező a könyvvizsgálat minden kettős könyvvitelt vezető vállalkozónál. Minden olyan esetben, amikor a könyvvizsgálat e törvény vagy más jogszabály előírásai szerint nem kötelező, a vállalkozó dönthet arról, hogy a beszámoló felülvizsgálatával könyvvizsgálót bíz meg.

A korlátolt felelősségű társaság megszűnése

Ha a társaság tagjainak száma 1 főre csökken, akkor a társaság nem szűnik meg, hanem egyszemélyes társaságként tovább működik. Amennyiben a társaság legkésőbb egy éven belül nem jelent be új tagot, akkor a korábbi társasági szerződést alapító okirattá kell módosítani. A kft. megszűnéséhez egyébiránt a taggyűlés háromnegyedes szótöbbséggel hozott határozatára van szükség. A kft. jogutódlással vagy jogutód nélkül szűnhet meg.

Jogutóddal szűnik meg a társaság társasági formaváltás, egyesülés és szétválás (a továbbiakban együtt: átalakulás) esetén. Társasági formaváltásnak számít, ha a gazdasági társaság egyetemes jogutódlással más gazdasági társasági formát választ (például átalakul részvénytársasággá).

A korlátolt felelősségű társaság jogutód nélküli megszűnésének esetei:

- a társasági szerződésben meghatározott időtartam eltelt, vagy más megszűnési feltétel megvalósult;
- a taggyűlés elhatározza jogutód nélküli, avagy jogutódlással történő megszűnését (átalakulását);
- a cégbíróság a törvényben meghatározott okok miatt megszünteti a társaságot;
- a bíróság felszámolási eljárás során megszünteti.

A korlátolt felelősségű társaság a cégjegyzékből való törléssel szűnik meg, ezt követően lehet a társaság vagyonát felosztani.

A 2014 március 15-el hatályba lépett PTK az ügyvezetőkkel kapcsolatosan a korábbi GT-ről szóló törvény helyett sokkal szigorúbb előírásokat tartalmaz. Ennek a lényege, hogy a jogi személy vezető tisztségviselője az ilyen minőségben másnak okozott kárért a jogi személlyel együtt egyetemlegesen felel. Az egyetemleges felelősség pedig azt jelenti, hogy a károsult jogosult akár a cégtől, akár a vezető tisztségviselőtől követelni a felmerült kárát (kötelezettség vállalást), így az ügyvezető saját vagyonával is kénytelen

felelni még akkor is, ha esetleg a kötelezettség-vállalással kapcsolatban tulajdonosi utasítást hajtott végre.

1.2.6. Részvénytársaság

A részvénytársaság (rt.) tőkebefektető társaság, alapítható és működtethető zártkörűen és nyilvánosan. Nyilvánosan működik az a részvénytársaság, amelynek részvényei az értékpapírokra vonatkozó külön törvényben meghatározott feltételek szerint részben vagy egészben nyilvánosan kerülnek forgalomba hozatalra.

Nyilvánosan működik az a részvénytársaság is, amelynek részvényeit a nem nyilvános forgalomba hozatalt követően nyilvános értékesítésre ajánlották fel, illetve a szabályozott piacra bevezették.

Zártkörűen működik az a részvénytársaság, amelynek részvényei nem kerülnek nyilvános forgalomba hozatalra, továbbá az a részvénytársaság is, amelynek a nyilvánosan forgalomba hozott részvényeit nyilvános ajánlattétel útján már nem értékesítik, illetve azokat a szabályozott piacról kivezették. A hitelezőkkel szemben maguk az rt. részvényesei nem felelnek, ezért csak jelentős alaptőkével alapítható.

Az alaptőke valójában az összes részvény névértékének összege. Az alaptőke összege nyilvánosan működő részvénytársaság esetében nem lehet kevesebb, mint 20 millió forint, zártkörűen működő részvénytársaságnál nem lehet kevesebb, mint 5 millió forint. A részvénytársaság pénzbeli hozzájárulás nélkül, nem pénzbeli hozzájárulással (apporttal) is alapítható.

Nem pénzbeli hozzájárulás (apport) lehet bármilyen vagyoni értékkel rendelkező dolog (ingó és ingatlan), szellemi alkotás (pl. vagyoni értékű műszaki, gazdasági, szervezési ismeret, azaz know-how), vagyoni értékű jog (pl. a cég jó hírneve, azaz goodwill-je), és apportálható az adós által elismert, vagy jogerős bírósági határozaton alapuló követelés is.

2014. március 15-től Magyarországon csak zártkörűen működő részvénytársaság alapítható. A korábban alapított nyRt továbbra is működhet. Részvénytársaság kizárólag zárt körben alapítható. Nyilvánosan működő részvénytársaságot alapítani nem lehet, csak a zártkörűen alapított részvénytársaság válthat működési formát a tőzsdére való bevezetéssel.

Zártkörűen működő részvénytársaság

Zártkörű működésről akkor beszélünk, ha a részvénytársaság részvényei nem kerülnek nyilvános forgalomba hozatalra, vagy ha a részvénytársaság nyilvánosan forgalomba hozott részvényeit nyilvános ajánlattétel útján már nem értékesítik, illetve azokat a szabályozott piacról kivezették. Tilos a zártkörűen működő rt. részvényeseit, illetve jegyzett tőkéjét nyilvános felhívás útján gyűjteni. A zártkörűen működő részvénytársaságok alapszabálya korlátozhatja a részvények elidegenítését (meghatározhatja például azt, hogy kiknek adható el). A részvénytársaság elnevezésének tükrözni kell működési formáját ("zártkörűen működő részvénytársaság", rövidítve "zrt.").

Nyilvánosan működő részvénytársaság

Nyilvánosan működik az a részvénytársaság, amelynek részvényei az értékpapírokra vonatkozó külön törvényben meghatározott feltételek szerint részben vagy egészben nyilvánosan kerülnek forgalomba hozatalra. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a részvényeket eladásra kínálják a nyomtatott sajtóban, és az ott megjelölt időben és helyen bárki jegyezheti, megvásárolhatja őket. Nyilvánosan működik az a részvénytársaság is, amelynek részvényeit a nem nyilvános forgalomba hozatalt követően nyilvános értékesítésre ajánlották fel, illetve a szabályozott piacra bevezették.

A részvénytársaság elnevezésének tükrözni kell működési formáját ("nyilvánosan működő részvénytársaság, rövidítve "nyrt.").

Részvénytípusok, részvényfajták

Az rt.-ben a részvény testesíti meg a tagsági jogokat. A nyomdai úton előállított részvény átruházása a részvény hátoldalára vagy a részvényhez csatolt lapra (toldatra) írt teljes vagy üres forgatmány útján történik. A nyomdai úton előállított részvényeket a technika fejlődésével lassan felváltják az úgynevezett dematerializált részvények.

A dematerializált részvény elektronikus úton létrehozott, rögzített, továbbított és nyilvántartott, az értékpapírokra vonatkozó külön törvényben meghatározott tartalmi kellékeit azonosítható módon tartalmazó adatösszesség, amelynek nincs sorszáma. Dematerializált részvény esetén a részvényes nevét, valamint az azonosításhoz szükséges egyéb adatait az értékpapír-forgalmazó által a részvényes javára vezetett értékpapírszámla tartalmazza. A dematerializált részvény átruházása az értékpapírszámlán történő terhelés, illetve jóváírás útján történik.

Dematerializált részvény esetén - az ellenkező bizonyításáig - azt a személyt kell a részvény tulajdonosának tekinteni, akinek értékpapírszámláján a részvényt nyilvántartják. Azokat a részvényeket, amelyek nem térnek el az általánostól és a részvény névértéke szerinti, arányos részvényesi jogokra jogosítanak, törzsrészvényeknek nevezzük. Ettől eltérő részvények valamiben különböznek, ezeket elsőbbségi, dolgozói, kamatozó vagy visszaváltható részvényeknek nevezzük.

Elsőbbségi részvény

Az elsőbbségi részvény azt jelenti, hogy a törzsrészvények tulajdonosaihoz képest valamivel több joguk van e részvény tulajdonosainak. Az alapszabály az elsőbbségi részvényfajtán belül osztalékelsőbbséget, a részvénytársaság jogutód nélkül történő megszűnése esetén a felosztásra kerülő vagyomból történő részesedés elsőbbségét (likvidációs hányadhoz fűződő elsőbbség), a szavazati joggal összefüggő elsőbbséget, vezető tisztségviselő vagy felügyelő bizottsági tag kijelölésére vonatkozó elsőbbséget, valamint elővásárlási jogot biztosító részvényosztályt határozhat meg.

Az alapszabály rendelkezhet olyan elsőbbségi részvény kibocsátásáról, amely ezekből, az elsőbbségi jogosultságokból egyidejűleg többet testesít meg. Az osztalékelsőbbséget biztosító részvény jogosultja az osztalékról való döntés esetén először jogosult az osztalék felvételére (kifizetés időbeli elsőbbsége) vagy a névértéknél nagyobb mértékre lesz jogosult.

Dolgozói részvény

A dolgozói részvény intézménye azt a célt szolgálja, hogy a munkavállalók is a tulajdonhoz való kötődéssel érezzék magukénak a munkáltatójukat, a részvénytársaságot. A teljes, illetve részmunkaidős munkavállalók számára bocsátható ki kedvezményesen vagy akár ingyenesen a jogviszonyuk fennállásának időtartamára. A szűkebb alanyi körből fakadó sajátosságok miatt e részvényfajta csak korlátozottan forgalomképes. A dolgozói részvény lehet törzsrészvény, de lehetőség van arra, hogy a részvénytársaság olyan dolgozói részvény kibocsátásáról határozzon, amely a részvényesek között felosztható adózott eredményből - az osztalékelsőbbiséget biztosító részvényt követően - a más részvényfajtába, illetve részvényosztályba tartozó részvényeket megelőzően jogosít osztalékra. Alapszabály rendelkezhet olyan dolgozói részvény kibocsátásáról is, amely vezető tisztségviselő kijelölésére vonatkozó elsőbbségi jogot is megtestesít.

Kamatozó részvény

A részvény lehet kamatozó részvény is, ami a betét és a részvény kombinációja. Az elnevezés azt jelenti, hogy a részvénytulajdonost az adózott eredményből a részvényen feltüntetett módon számított kamat illeti meg. Emellett természetesen az osztalékhoz fűződő joga is megmarad, tehát, hogy ha a részvénytársaság osztalék kifizetéséről dönt, akkor a kamatozó részvény tulajdonosát a kamaton kívül a törzsrészvény tulajdonosát is megillető osztalék is megilleti. Kamatozó részvény az alaptőke 10%-át meg nem haladó mértékében hozható forgalomba.

Visszaváltható részvény

Ha a részvénytársaság alapító szabálya lehetőséget ad arra, akkor az alaptőke 10%-át meg nem haladó mértékben olyan névre szóló részvény is kibocsátható, amely a részvénytársaságnak vételi jogot, a részvényesnek eladási jogot biztosít, ez a visszaváltható részvény. A vételi, illetve eladási jog gyakorlásának feltételeit a részvénytársaság alapszabályában kell a részvények kibocsátását megelőzően meghatározni azzal, hogy a részvénytársaság csak olyan részvény vonatkozásában élhet vételi jogával, vagy teljesítheti a részvényes eladási jogából fakadó kötelezettségeit, amelyekre vonatkozóan a részvényes a teljes névértéket, illetve kibocsátási értéket megfizette, a nem pénzbeli hozzájárulást pedig a részvénytársaság rendelkezésére bocsátotta.

A részvényes jogai

Részvényt elsősorban azért vásárol valaki, hogy egy olyan értékpapírral rendelkezzen, ami forgalomképes, bármikor pénzzé tehető, illetve ha azt nem adja el, akkor valamiféle bevételre, osztalékra jogosítsa őt. A vagyoni jogok mellett a részvényest szervezeti jogok is megilletik, így jogosult a közgyűlésen részt venni, felvilágosítást kérni, észrevételt, indítványt tenni, a szavazati joggal rendelkező részvényes pedig szavazni, stb. A részvényesnek ezzel szemben egyetlen fontos kötelezettsége van, ami alól nem

tehető kivétel, a részvény névértékét köteles teljes mértékben befizetni. Miután ez a tagság részvényesi pozíciójának feltétele, aki ezt a befizetési kötelezettséget nem teljesíti, meghatározott eljárási rendet követően, annak megszűnnek részvényesi jogai.

A részvénytársaság szervezete

Tipikusan a részvénytársaság élén igazgatóság, vagy zártkörűen működő részvénytársaság esetén a vezérigazgató áll, a tulajdonosi jogokat pedig a legfőbb szerv, a közgyűlés gyakorolja.

A közgyűlés a részvényesek összességéből áll, a legfőbb döntéshozó szerv. A közgyűlés kizárólagos hatásköreinek szűkítésére nincs lehetőség. A közgyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozik többek között az alapító okirat megállapítása, módosítása, döntés arról, hogy ha a zártkörű részvénytársaságot a továbbiakban nyilvános részvénytársaságként kívánják működtetni, vagy döntés a részvénytársaság átalakulásáról, avagy jogutód nélküli megszűnéséről. Ezeket a döntéseket egyébként a közgyűlés $\frac{3}{4}$ -es szótöbbséggel (háromnegyedes) hozhatja csak, ugyanúgy, mint egyes részvényekhez fűződő jogokat megváltoztató döntést. A közgyűlést az igazgatóságnak legalább évente egyszer össze kell hívnia. Ha az összehívásra nem szabályszerűen került sor, csak akkor hozható döntés a közgyűlésen, ha valamennyi szavazásra jogosult részvényes jelen van, és senki nem tiltakozik az ellen, hogy a szabálytalan összehívás ellenére megtartsák a közgyűlést. A közgyűlésen mindig jelenléti ívet kell készíteni, amelyen fel kell tüntetni a részvényes vagy képviselője nevét, lakóhelyét, részvényei számát, és az őt megillető szavazatok számát. A jegyzőkönyvet a közgyűlés elnöke, a jegyzőkönyv vezetője és egy erre meghatározott jelenlévő részvényes hitelesíti. A jegyzőkönyv egy példányát a jelenléti ívvel - nyilvános részvénytársaság esetén a közgyűlés összehívásáról szóló hirdetményt tartalmazó lappéldánnyal együtt - harminc napon belül be kell nyújtani a cégbírósághoz.

Igazgatóság

Főszabály szerint a részvénytársaság ügyvezetését az igazgatóság látja el, amely három természetes személy tagból áll és elnökét maga választja tagjai közül. Semmis az alapszabály azon rendelkezése, amely háromnál kevesebb tagú igazgatóság felállítását írja elő. Zártkörűen működő részvénytársaság alapszabálya úgy is rendelkezhet, hogy az igazgatóság jogait vezető tisztségviselőként vezérigazgató gyakorolja. Nyilvánosan működő részvénytársaságnál, ha az alapszabály úgy rendelkezik, igazgatóság és felügyelőbizottság helyett egységes irányítási rendszert megvalósító igazgatótanács működhet. Az igazgatóság független testület, amely ügyrendjét maga állapítja meg (102). Az igazgatóság a részvénytársaság ügyvezető szerve. Nyílt Rt esetében az igazgatóság tagjainak létszáma minimum három, maximum 11 fő. Az ügyvezetéssel összefüggő feladatokat testületként gyakorolják, de a gyakorlatban gyakran van arra példa, hogy az igazgatóság tagjai egymás között a feladatokat megosztják. Az igazgatóság feladatkörébe tartozik mindaz, ami a társaság ügyvezetésével összefügg, és nem tartozik a közgyűlés és a felügyelő bizottság feladatkörébe.

Felügyelő bizottság, könyvvizsgáló

A tulajdonosok ellenőrzési jogukat a részvénytársaságnál felügyelő bizottság útján tudják gyakorolni. Felügyelő bizottság, illetve a könyvvizsgáló alkalmazása esetében létrehozása a Kt.-nél leírtak a mérvadó a következő kitételekkel: zártkörűen működő részvénytársaságnál, ha a szavazati jogok legalább 5 százalékaival együttesen rendelkező részvényesek ezt kérik, illetve nyilvánosan működő részvénytársaságnál, akkor is, ha a részvénytársaság nem az egységes irányítási rendszerben működik. Ha létezik független könyvvizsgáló, akkor ő az ügyvezetés szakmai jellegű ellenőrzését látja el. A könyvvizsgáló feladata ellenőrizni a számviteli törvény szerinti beszámoló valóságát és jogszerűségét, illetve minden lényeges üzleti jelentés hitelességét.

A társasági vagyoni védelme

A részvénytársaság saját tőkéjéből a részvényes javára, annak tagsági jogviszonyára figyelemmel kifizetést a társaság fennállása során - az alaptőke leszállításának esetét kivéve - csak a számviteli törvényben meghatározott feltételek teljesülése esetén, a tárgyévi adózott eredményből, illetve a szabad eredménytartalékkal kiegészített tárgyévi adózott eredményből teljesíthet. Nem kerülhet sor kifizetésre, ha a részvénytársaságnak a számviteli törvény szerint helyesbített saját tőkéje nem éri el vagy a kifizetés következtében nem érné el a részvénytársaság alaptőkéjét, ez tehát a részvényesek számára történő kifizetés abszolút korlátját jelenti. Kifizetésnek minősül a pénzbeli és a nem pénzbeli vagyoni értékű juttatás egyaránt.

A részvényest a felosztani rendelt, a számviteli törvény szerint meghatározott tárgyévi adózott eredményből, illetve a szabad eredménytartalékkal kiegészített tárgyévi adózott eredményből a részvényei névértékére jutó arányos hányada (osztalék) illeti meg. Az alapító okirat (alapszabály) lehetőséget adhat arra, hogy a részvényest megillető osztalék nem pénzbeli vagyoni értékű juttatásként kerüljön teljesítésre. A részvényes az osztalékra csak a már teljesített vagyoni hozzájárulása arányában jogosult.

A közgyűlés az osztalék fizetéséről az igazgatóságnak a felügyelő bizottság által jóváhagyott javaslatára, a számviteli törvény szerinti beszámoló elfogadásával egyidejűleg határozhat.

A részvényes vagyoni jogainak legfontosabbika az osztalékhoz való jog. Készpénz helyett vagy mellett lehetőség van osztalékként nem pénzbeli vagyoni értékű juttatásra is. Az osztalék fizetésére vonatkozóan a közgyűlés kizárólag a számviteli törvény szerinti beszámoló elfogadásával egyidejűleg dönthet. A részvénytársaság alapító okirata (alapszabálya) felhatalmazhatja az igazgatóságot arra, hogy a felügyelő bizottság előzetes jóváhagyása mellett a közgyűlés helyett határozzon osztalékelőleg fizetéséről.

A védelemhez tartozik az is, hogy a társaság maga az alapítás során részvényeket nem szerezhethet (nem jegyezhet, nem vehet át).

A részvénytársaság tulajdonában álló (saját részvény) részvények együttes névértékének összege semmikor nem haladhatja meg az alaptőke 10 %-át, kivéve két esetkört, vagyis ha a saját részvény szerzésére bírósági eljárásban, követelés kiegyenlítése miatt, vagy szervezeti átalakulás okán kerül sor. Ilyenkor az így szerzett részvényeket három éven belül kell elidegeníteni. A társasági vagyoni védelmét szolgáló

rendelkezés továbbá, hogy saját részvény nem szerezhető meg, ha osztalék fizetésére sem lenne mód. Nyilvánosan működő részvénytársaság saját részvény szerzésére nézve nyilvános vételi ajánlatot köteles tenni.

Mellőzhető a részvénytársaság saját részvényeinek a megszerzéséhez - az alapító okirat (alapszabály) ez irányú rendelkezése esetén - a közgyűlés előzetes felhatalmazása, ha a részvények megszerzésére a részvénytársaságot közvetlenül fenyegető, súlyos károsodás elkerülése érdekében kerül sor. Mellőzhető a részvénytársaság saját részvényeinek megszerzéséhez a közgyűlés előzetes felhatalmazása, ha a részvények megszerzésére - a részvénytársaságot megillető követelés kiegyenlítését célzó - bírósági eljárás keretében kerül sor.

A nyilvánosan működő részvénytársaság saját részvényeinek az elidegenítése során nyilvános eladási ajánlatot köteles tenni. Ez akkor mellőzhető, ha a részvénytársaság saját részvényeinek elidegenítésére a munkavállalók, illetve a vezető tisztségviselők részére történő részvényjuttatás céljából kerül sor.

A részvénytársaság a megszerzett saját részvény alapján szavazati jogot nem gyakorolhat, a saját részvényt a határozatképesség megállapításánál, valamint a jegyzési elsőbbségi jog gyakorlásával összefüggésben is figyelmen kívül kell hagyni.

A részvénytársaság nem nyújthat kölcsönt, nem adhat biztosítékot, továbbá pénzügyi kötelezettségeit azok esedékessé válását megelőzően nem teljesítheti, ha annak célja az általa kibocsátott részvények harmadik személy részéről történő megszerzésének az elősegítése.

Egyszemélyes részvénytársaság, a részvényes felelőssége

Egy személy is alapíthat részvénytársaságot. Nyilvánvaló, hogy ilyenkor zártkörű alapításról beszélünk, és egy személynek kell a társaság rendelkezésére bocsátani a minimum 5 millió forint nagyságú alaptőkét. Az egyszemélyes részvénytársaságban valójában egy személy szerzi meg a részvények tulajdonjogát.

Kockázat

A részvényes általában csak a részvénye értékét kockáztatja, és a részvénytársaság tartozásaiért egyáltalán nem felel, tőle a részvénytársaság tartozásai nem követelhetők. Egyetlen esetben korlátlan és teljes a részvényes felelőssége, ha azt az alapító okiratban vagy módosításban az egyszemélyes részvénytársaság részvényese vállalta.

1.2.7. Közös vállalat

A közös vállalat csak jogi személyek által alapítható gazdasági társaság. Eredményorientált gazdálkodó és szolgáltató tevékenységet végez. Megalakulásának feltétele a tagok vagyoni hozzájárulása. Sajátos a kockázat- és felelősségvállalás a közös vállalatban. A létrehozó tagok ugyanis a vállalat tartozásaiért a közös vállalat vagyonán túl is kezesséként felelnek, a vagyoni hozzájárulásuk arányában. A társaság tagjai a társaság nyereségéből is vagyoni hozzájárulásuk arányában részesülnek, és a veszteséget is ilyen arányban viselik.

A szervezet munkáját igazgatótanács vezeti, amibe minden alapító tag egy-egy képviselőt delegál. Képviselő lehet a jogi személy tag törvényes képviselője, de lehet bármely más általa meghatározott személy is. A közös vállalatban a szavazati jog a betett vagyon arányában oszlik meg. Az IT akkor határozatképes, ha a szavazatok legalább 3/4 részét képviselő tagok jelen vannak. Amennyiben a társaság 200 főnél több főállású dolgozót foglalkoztat, kötelező felügyelő bizottság felállítása.

Közös vállalat viszonylag kevés van. Ennek oka a rugalmatlanságában és a kedvezőtlen felelősségi alakzatokban keresendőek.

1.2.8. Egyesülés

Az egyesülés nem gazdasági társasági forma, hanem – összhangban az Európai Unió szabályozásával – jogi személyiséggel rendelkező kooperatív társaság, szervezetében és működésében mégis társaság módjára viselkedik, amit a gazdasági társaságokról szóló törvény azzal is kifejezésre juttat, hogy az egyesülésre is alkalmazni kell az általános részben szereplő szabályokat.

Az egyesülésnek természetes és jogi személyek is tagjai lehetnek, akik korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a társaság tartozásaiért. Az egyesülés nem folytat saját javára üzletszerű gazdasági tevékenységet. Azt főleg résztvékenységek közös folytatására, feladatok koordinálására, a tagok fő tevékenységeinek kiegészítésére, illetve olyan szervezeti egységek működtetésére hozzák létre, amelyek vállalati keretek között nem, vagy csak áttételesen működhetnek gazdaságosan (kutatási, fejlesztési tevékenység, piaci információk gyűjtése, közös marketing tevékenység, adatfeldolgozás, nyilvántartás, szakmai érdekképviselés, stb.).

Az egyesülés tehát olyan nem direkt profitorientált formáció, ahol a nyereség ugyan nem kizárt, de nem a tevékenység domináns mozgatója. Nem túlzottan gyakori forma, hazánkban mindössze 150-200 működik belőle.

1.2.9. Közhasznú társaság

A közhasznú szervezetekről szóló törvény (1997. évi CLVI. tv.) 23 pontban, tételesen felsorolja azokat a tevékenységeket, amelyek közhasznúnak minősülnek, ilyen például:

- az egészségmegőrzés, betegségmegelőzés, gyógyító-, egészségügyi rehabilitációs tevékenység;
- a szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása;
- a műemlékvédelem;
- a tudományos tevékenység, kutatás;
- a nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés;
- a természetvédelem, állatvédelem;
- a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése;
- a fogyasztóvédelem;
- a rehabilitációs foglalkoztatás;
- az ár- és belvízvédelem ellátásához kapcsolódó tevékenység;
- a bűnmegelőzés és az áldozatvédelem.

A közhasznú társaság, non-profit gazdasági társaság

A közhasznú társaság közhasznú - a társadalom közös szükségleteinek kielégítését nyereség- és vagyonszerzési cél nélkül szolgáló - tevékenységet rendszeresen végző jogi személy. A közhasznú társaság úgynevezett non-profit társaság, azonban üzletszerű gazdasági tevékenységet a közhasznú tevékenység elősegítése érdekében folytathat. Fontos, hogy a társaság tevékenységéből származó nyereség nem osztható fel a tagok között. Közhasznú társaságon kizárólag jogi személy non-profit gazdasági társaságot kell érteni.

A cégbíróság a közhasznú társaság közhasznú szervezeti jogállását akkor jegyzi be a cégjegyzékbe, ha a közhasznú társaság a közhasznú szervezetekről szóló törvényben meghatározott közhasznú tevékenységet folytat. A közhasznú jogállás megszerzésének, módosításának és törlésének időpontja és a közhasznúsági fokozat a cégbíróságok által vezetett cégnyilvántartásban is szerepel.

Gazdasági társaság nem jövedelemszerzésre irányuló közös gazdasági tevékenység folytatására is alapítható. A gazdasági társaság non-profit jellegét a gazdasági társaság cégnevében a társasági forma megjelölésénél fel kell tüntetni. Non-profit gazdasági társaság létrejöhet úgy is, hogy a már működő gazdasági társaság legfőbb szerve elhatározza a non-profit gazdasági társaságként való továbbműködést. A közhasznú társaság bejegyzésére, módosítására, törlésére vonatkozó eljárási szabályok azonosak a többi gazdasági társaságra vonatkozó szabályokkal. A gyakorlatban ilyen társaságokat főként önkormányzatok hoznak létre, hogy az addig intézmények által ellátott feladatokat egy hatékonyabb, bevétel szerzésére is képes, de a közhasznúságot szem előtt tartó gazdasági társaság útján lássák el. A jogalkotó a közhasznúságot értékelve számos kedvezménnyel segíti működését (illeték-, adó-, vámkedvezmények), illetve előnyöket biztosít a közhasznú szervezett támogatóknak is (adókedvezmény).

Közhasznú társaság, non-profit gazdasági társaság létesítése

Non-profit gazdasági társaság bármely társasági formában alapítható és működtethető. A társaság alapítására, működésére a PTK 2013. évi törvény szabályait kell alkalmazni. Így például, ha non-profit korlátolt felelősségű társaságot kívánunk alapítani, akkor a Kft-re irányadó előírásoknak megfelelően kell eljárni. Vagyis az ilyen társasági forma alapításához minimum 3 000 000 Ft. törzstőkére van szükség, amely állhat pénzbeli és nem pénzbeli hozzájárulásból (apport) is. Non-profit korlátolt felelősségű társaság kizárólag apporttal is alapítható. A társaság bejegyzésére csak azután kerülhet sor, ha a bejegyzési kérelem benyújtásáig minden egyes pénzbeli hozzájárulásnak legalább a felét a társaság javára befizették. Ha a pénzbeli hozzájárulások teljes összegét a társaság alapításakor nem fizették be, a fennmaradó összegek befizetésének módját és esedékességét a társasági szerződésben kell meghatározni. A társaság cégbejegyzésétől számított egy éven belül valamennyi pénzbeli hozzájárulást be kell fizetni. A nem pénzbeli hozzájárulás bármilyen vagyoni értékkel rendelkező dolog, szellemi alkotáshoz fűződő vagy egyéb vagyoni értékű jog - ideértve az adós által elismert vagy jogerős bírósági határozaton alapuló követelést is - lehet. A tag munkavégzésre vagy más személyes közreműködésre, illetve szolgáltatás nyújtására irányuló kötelezettségvállalását nem pénzbeli hozzájárulásként figyelembe venni nem lehet. A

nem pénzbeli hozzájárulást a társasági szerződésben szabályozott időben és módon kell a társaság rendelkezésére bocsátani.

Ha alapításkor a nem pénzbeli hozzájárulás értéke eléri a törzstőke felét, akkor ezt alapításkor teljes egészében a társaság rendelkezésére kell bocsátani. Ha az apportot a társaság alapításkor nem bocsátották teljes egészében a társaság rendelkezésére, akkor ezt a társaság cégbejegyzésétől számított három éven belül teljesíteni kell. Az apportálás után a vagyon a társaság vagyonává válik, azzal a cég sajátjaként rendelkezhet, azt megterhelheti, eladhatja, elcserélheti. Abban az esetben, ha a meglévő közhasznú társaság alakul át non-profit korlátolt felelősségű társasággá, akkor társasági szerződésének módosítása elegendő.

Gazdasági társaság átalakulása non-profit gazdasági társasággá

Non-profit gazdasági társaság alapítható úgy, hogy a tagok eleve elhatározzák: közhasznú tevékenység folytatása érdekében hozzák létre a gazdasági társaságot. Az is előfordulhat, hogy a már működő gazdasági társaság non-profit gazdasági társasággá alakul át. Ekkor a non-profit gazdasági társaság lesz a cég jogutóda, és természetesen ennek megfelelően a közhasznú feladattal bővíteni, és az eltérő szabályokkal módosítani kell a létesítő okiratot. Fordítva azonban ez már nem lehetséges.

A közhasznú társaság, illetve a non-profit gazdasági társaság nem alakulhat át nyereség érdekeltiségű gazdasági társasággá, hiszen a közhasznú társaság illetve a non-profit gazdasági társaság lényege veszne el az átalakulással, a közhasznú feladat ellátása nem lenne így biztosított. Közhasznú társaság valamint non-profit gazdasági társaság csak másik non-profit gazdasági társasággal egyesülhet, vagy több non-profit gazdasági társasággá válhat szét. A nyereségérdekeltiségű céggé való átalakulásra már csak azért sincs lehetőség, mert a közhasznú társaság valamint a non-profit gazdasági társaság létesítő okiratában arról is rendelkezni kell, hogy a közhasznú célt szolgáló vagyon egy esetleges megszűnés esetén milyen feladatra használható. Természetesen itt is csak közhasznú célra lehet azt fordítani.

A non-profit gazdasági társaságok működésére vonatkozó szabályok

A non-profit gazdasági társaságok működésre vonatkozó szabályok néhány eltéréssel azok, amelyet a korlátolt felelősségű társaságnál kell alkalmazni például a non-profit korlátolt felelősségű társaságnál főszabályként nem szükséges felügyelőbizottság, valamint könyvvizsgáló választása.

Taggyűlés, közhasznú szerződés

Abban az esetben, ha non-profit kft-t alapítunk, a Kft-re vonatkozó szabályokat kell alkalmazni a taggyűlés összehívására, működésére, a határozathozatal rendjére is. Nagy szabadsága van az alapítóknak a működési rend kialakításában. A törvényben meghatározottakon túl bármilyen kérdést a taggyűlés hatáskörébe utalhatnak az alapítók.

A Kft-re előírt kötelező taggyűlési hatáskörön túl közhasznú társaság taggyűlésének kell dönteni a közhasznú szerződés jóváhagyásáról is. A közhasznú szerződés valójában arról szól, hogy van egy olyan tevékenység, amit vagy az államnak vagy az

önkormányzatnak kell ellátni. Ezt a feladatot veszi át a non-profit gazdasági társaság akkor, amikor például oktatást szervez, kulturális tevékenységet végez, vagy gondoskodik a környezetvédelemtől stb. Ezeknek a feladatoknak az ellátására szerződést kell kötni, amelyben meghatározzák a felek, hogy konkrétan mit, és hogyan kell a non-profit gazdasági társaságnak ellátnia. Az ügyvezető által megkötött közhasznúsági szerződés akkor lesz érvényes, ha azt a taggyűlés jóváhagyta.

A közhasznú szervezet működési és gazdálkodási rendje

A közhasznú szervezet működésére vonatkozóan jóval részletesebb szabályokat kell tartalmaznia a létesítő okiratnak, mint más gazdálkodó szervezetnek. Ezzel is próbálják garantálni, hogy a közhasznú szervezet valóban ne egyének vagyonszerzését szolgálhassa, hanem főként arra legyen hivatott, hogy a közhasznú feladatot minél színvonalasabban ellássa. A közhasznú szervezet is jogosult gazdálkodó tevékenységet végezni, ennek eredményét azonban a közhasznú feladat ellátására kell fordítania. További szigorítás például az, hogy a vállalkozás fejlesztéséhez közhasznú tevékenységét veszélyeztető mértékű hitelt nem vehet fel, vagy az államháztartás alrendszerétől kapott támogatást hitel fedezetéül, illetve hitel törlesztésére nem használhatja fel.

Ha a közhasznú szervezet éves bevétele meghaladja az ötmillió forintot, a vezetőszervtől elkülönült felügyelő szerv létrehozása akkor is kötelező, ha ilyen kötelezettség más jogszabálynál fogva egyébként nem áll fenn.

A közhasznúsági jelentés

A közhasznú szervezet köteles az éves beszámoló jóváhagyásával egyidejűleg közhasznúsági jelentést készíteni, amely tartalmazza:

- a számviteli beszámolót;
- a költségvetési támogatás felhasználását;
- a vagyon felhasználásával kapcsolatos kimutatást;
- a cél szerinti juttatások kimutatását;
- a központi költségvetési szervtől, az elkülönített állami pénzalaptól, a helyi önkormányzattól, a kisebbségi települési önkormányzattól, a települési önkormányzatok társulásától és mindezek szerveitől kapott támogatás mértékét;
- a közhasznú szervezet vezető tisztségviselőinek nyújtott juttatások értékét, illetve összegét;
- a közhasznú tevékenységről szóló rövid tartalmi beszámolót.

Nagy jelentősége van annak a szabálynak is, miszerint ebbe a jelentésbe bárki betekinthez, tehát ezzel a nyilvánossággal biztosított, hogy valóban ez a gazdasági társaság a közhasznát szolgálja. A közhasznú szervezet köteles a közhasznúsági jelentését a tárgyévét követő évben legkésőbb június 30-áig saját honlapján, ennek hiányában egyéb, a nyilvánosság számára elérhető módon közzétenni.

A közhasznú szervezetek ellenőrzése

A könyvvizsgálaton, felügyelő bizottságon túl - miután a közhasznú szervezetek esetében még fontosabb az ellenőrzés - ha költségvetési támogatást kapnak, annak

felhasználását ellenőrizheti az Állami Számvevőszék, míg a közhasznú működés tekintetében az ügyesség törvényességi felügyeletet gyakorol a közhasznú szervezetek felett. Amikor a törvényszék a közhasznú szervezetet nyilvántartásba veszi, akkor az erről szóló határozat egy példányát mindig meg kell küldenie az ügyességnek is, akinek fellebbezési joga van akkor, ha a közhasznúságra vonatkozó szigorúbb működési szabályokat nem látja az alapító okirat alapján biztosítottnak, vagy a közhasznú cél megvalósítását tartja kétségesnek.

A mindennapi szóhasználatban összemosódik a közhasznú társaság és a közhasznú szervezet fogalma, azonban az előbbi egy jogi személy típus, az utóbbi pedig meghatározott szervezetek minősítését jelenti.

Közhasznú szervezetté minősíthető a Magyarországon nyilvántartásba vett:

- társadalmi szervezet, kivéve a biztosító egyesületet és a politikai pártot, valamint a munkáltatói és a munkavállalói érdek-képviselői szervezetet,
- alapítvány,
- közalapítvány,
- közhasznú társaság,
- köztestület (ha a létrehozásáról szóló törvény azt lehetővé teszi),
- országos sportági szakszövetség.

A közhasznú szervezetet a vonatkozó jogszabályok rendelkezései szerint különösen társasági adómentesség, vállalkozási tevékenysége után társasági adókötelezettséget érintő kedvezmény, helyi adókötelezettséget érintő kedvezmény, illeték- és vámkedvezmény illeti meg, a közhasznú szervezet által - cél szerinti juttatásként - nyújtott szolgáltatás igénybevevője a kapott szolgáltatás után személyi jövedelemadó mentességben részesül, míg a közhasznú szervezetet támogató is adókedvezményekkel számolhat.

1.2.10. Szövetkezet

A szövetkezeti forma akár egy lehetne a gazdasági társaságok közül, de – tekintettel az olyan klasszikus alapelvekre, amelyeket a gazdasági társaságok nem követnek, illetve arra, hogy a szorosan vett gazdasági tevékenységen és nyereségre törekvésen kívül a szövetkezet általában más tevékenységet is ellát – külön törvényben nyert szabályozást. A szövetkezet az alapszabályban meghatározott összegű alaptőkével, a szövetkezés szabadsága és az önségély elvének megfelelően alapított, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint a tagok személyes közreműködése mellett demokratikusan működő, a tagok saját gazdálkodása eredményességének előmozdítását szolgáló, jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezet, amely elősegíti a természetes személy tagok fogyasztását és tagjai, munkavállalói és azok hozzátartozói kulturális, oktatási, szociális szükségleteinek kielégítését.

Külön kiegészítő meghatározása van az agrárgazdasági szövetkezeteknek. Az agrárgazdasági szövetkezet a mező- vagy erdőgazdasági, valamint élelmiszeripari ágazatban fő- és kiegészítő tevékenységet folytató szövetkezet, amely fő tevékenységként tagjai tevékenységét előmozdító jelleggel, tagjai számára - azok elsődleges agrárgazdasági termeléséhez, termékeinek piacra juttatásához - szolgáltatásokat nyújt, vagy tevékenységet folytat, amelynek során a termeléshez

szükséges anyagok és eszközök közös beszerzését, a termés közös értékesítését szervezi, a termés tárolását, feldolgozását végzi, a termeléshez, illetve a feldolgozáshoz kapcsolódó gépi szolgáltatásokat nyújt, termelő jelleggel tagjai vagy mások mező- vagy erdőgazdasági földjét hasznosítva agrárgazdasági termelést folytat.

Szövetkezetet legalább öt tag alapíthat, akik természetes személyek és – korlátozásokkal – jogi személyek is lehetnek. A szövetkezet alapításakor és működése során a jogi személy tagok száma nem érheti el a taglétszám 20 százalékát. A jogi személy tag jogai és kötelezettségei megegyeznek a természetes személy tagokra vonatkozó előírásokkal, de – szervezet lévén – értelemszerűen mentesül a személyes közreműködési kötelezettség alól és – képviselője révén sem – viselhet tisztséget. A szövetkezet egyes tagjainak vagyoni hozzájárulása nem haladhatja meg a tőke 15 százalékát, a nem természetes személy tagok vagyoni hozzájárulásának összege pedig a tőke harmadát.

Az alapításról szóló döntést az alakuló közgyűlés hozza meg, itt fogadják el az alapszabályt és választják meg a tisztségviselőket. A szövetkezetet a cégbejegyzés megtörténtével kell megalakultnak tekinteni, de – az elő társaságok jogaihoz hasonlóan – a még nem bejegyzett szövetkezet nevében is lehet szerződéseket kötni.

A későbbi működés során is a közgyűlés a szövetkezet legfőbb önkormányzati szerve, amely a tagok legalább felének jelenléte esetén határozatképes. A közgyűlést az igazgatóság köteles szükség szerint, de évente legalább egyszer összehívni. Soron kívül erre akkor kerül sor, ha ezt a felügyelő bizottság, vagy a tagok tíz százaléka írásban – az ok megjelölésével – indítványozza.

A működés egyszerűsítését jelentheti a küldöttgyűlés működtetése. A küldöttgyűlésen a tagok által saját soraikból választott küldöttek vesznek részt, az alapszabály határozza meg a küldöttek taglétszámhoz viszonyított arányát, megválasztásuk módját és megbízatásukhoz kapcsolódó egyéb szabályokat. A küldöttgyűlés működésére a közgyűlésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

Az igazgatóság minimum 3 főből állhat. 15 főnél kisebb szövetkezetben az igazgatóság helyett igazgató elnököt lehet választani, aki ellátja az igazgatóság feladatait.

Főszabályként az igazgatóság tagja csak szövetkezeti tag lehet, de ha az alapszabályban a tagok kifejezetten megengedik, a tisztség munkaviszony keretében is ellátható. Az igazgatóság gyakorlatilag az ügyvezetést látja el és általános hatáskörrel rendelkezik azokban a kérdésekben, amelynek eldöntése nem tartozik a szövetkezet más szervének a hatáskörébe. Tevékenységéért a közgyűlésnek felelős. Az igazgatóság elnöke és tagja, továbbá az ügyvezető elnök és az ügyvezető igazgató nem választható meg a felügyelő-bizottság és az egyeztetőbizottság tagjává, ettől a rendelkezéstől az alapszabály érvényesen nem térhet el.

A legalább három tagból felügyelő-bizottságot kötelező létrehozni, ami maga választja meg elnökét. Ötven főnél kisebb taglétszámú szövetkezet e bizottság helyett könyvvizsgálót alkalmazhat, vagy a szövetkezet egyik tagját bízhatja meg a feladatkör ellátásával, ami nem egyéb, mint az önkormányzati érdekek képviselése és a folyamatos ellenőrzés.

A szövetkezet tisztségviselőinek kell tekinteni minden esetben a Sztv. rendelkezései folytán: az igazgatóság elnökét és tagjait, a felügyelő-bizottság elnökét és tagjait (illetőleg azt a személyt, aki ez utóbbi bizottság feladatait ellátja), az ügyvezető elnököt

és kizárólag az alapszabály kifejezett ilyen irányú rendelkezésére az ügyvezető igazgatót. Az alapszabály további tisztségviselőket rendszeresíthet. A Ptk. szövetkezeti fejezete szerint a szövetkezet vezető tisztségviselője (a nyilvánosan működő részvénytársaság részvénye kivételével) nem szerezhethet részesedést és nem lehet vezető tisztségviselő olyan szövetkezetben és gazdasági társaságban, amely főtevékenységként ugyanolyan gazdasági tevékenységet folytat, mint az a szövetkezet, amelyben vezető tisztségviselő. Ha a vezető tisztségviselő új vezető tisztségviselői megbízást fogad el, a tisztség elfogadásától számított tizenöt napon belül köteles e tényről értesíteni azokat a szövetkezeteket és gazdasági társaságokat, ahol már vezető tisztségviselő vagy felügyelő bizottsági tag. A vezető tisztségviselő és hozzátartozója - a mindennapi élet szokásos ügyletei kivételével - nem köthet saját nevében vagy saját javára a szövetkezet főtevékenysége körébe tartozó szerződéseket. Az összeférhetetlenségre vonatkozó szabályok megsértésével a szövetkezetnek okozott kár megtérítésére vonatkozó igényét a szövetkezet a kár bekövetkeztétől számított egy éven belül érvényesítheti a vezető tisztségviselővel szemben. Mivel a Ptk. nem rendelkezik arról, hogy ettől a szabálytól nem lehet eltérni, amennyiben ez nem sért kisebbségi vagy hitelezői érdeket sem, a közgyűlés felmentést adhat a vezető tisztségviselőknél a fenti összeférhetlenségi szabályok alól. Nem lehet viszont felmentést adni az alól a szabály alól, amely tiltja, hogy közeli hozzátartozók a szövetkezet vezető tisztségviselői (igazgatóság tagjai vagy igazgató elnök) vagy a felügyelő bizottság tagjai legyenek. Ezért, ha működő szövetkezetben ilyen összeférhetlenség áll fenn, a közeli hozzátartozók valamelyikének meg kell szüntetni vezető tisztségét vagy felügyelő-bizottsági tagságát (104).

A szövetkezet megszűnik, ha:

- a közgyűlés az összes (tehát nem csupán a jelen lévő) tag kétharmados szótöbbségével elhatározza a szövetkezet jogutód nélküli megszüntetését,
- más szövetkezettel egyesül, abba beleolvad, szétválak, vagy gazdasági társasággá alakul át,
- a cégbíráóság megszűntnek nyilvánítja,
- felszámolják.

1.2.11. Európai részvénytársaság, Európai Gazdasági Egyesülés, Európai Szövetkezet

2004. május 1-től, Magyarország EU csatlakozását követően három új társasági forma jelent meg a vállalkozások életében. Ezek az Európai részvénytársaság (SE), az Európai Gazdasági Egyesülés (EEIG), valamint az Európai Szövetkezet (SCE).

Az Európai részvénytársaságot legalább két, az EU területén bejegyzett gazdasági társaság, vagy jogi személy által létrehozott részvénytársaság alapíthat. Elsődleges célja a különböző tagországok részvénytársaságainak tökeegyesítése. Az SE minimális alaptőkéje 120 ezer €, bejegyzését az alapított társaság székhelye szerinti tagállam hatósága végzi. A székhelynek és a központi ügyvezetésnek ugyanazon tagállamban kell lennie. Adóvonatkozásaira a bejegyzett hely szerinti ország előírásai a mérvadóak. Az Európai szövetkezet (SCE) célja tagjai szükségletének kielégítése, gazdasági és szociális tevékenységeinek fejlesztése, különösen olyan megállapodások útján, amelyek célja árukkal, vagy szolgáltatásokkal történő ellátás, illetve a szövetkezet által ellátott

jellegű munka elvégzése, vagy megbízás ellátása. A nyereséget a folytatott üzleti tevékenység szerint kell felosztani, vagy vissza kell tartani a tagok szükségletének kielégítése érdekében. A szövetkezetet minimum öt tagnak, természetes személynek kell alapítani. A szövetkezet tőkéjét a tagok részjegyei testesítik meg, melynek összege 30 ezer €-nál nem lehet kevesebb. Az Európai Gazdasági Egyesülés (EEIG) főként a kis- és középvállalkozások közösségi szintű megjelenéséhez biztosít kereteket, elősegítve azok határokon átvéelő kooperációját. Alapítása nincs előírt tőkéhez kötve, de legalább két alapító tag szükséges, akik székhelye nem azonos tagállamban van. Alapíthatják természetes személyek, jogi személyek is. Jellemzője továbbá, hogy az egyesülésnek nem lehet célja a nyereségszerzés.

A fejezet végén található a 4. táblázat, melyben összefoglaltuk a társas vállalkozások jellemzőit, hasonlóságait és különbségeit egyes főbb szempontok alapján.

1.3. Az elektronikus cégeljárás

Az elektronikus ügyintézés ma már kiterjed a hatósági adatszolgáltatásokra és információszerzésre, továbbá a vállalkozások cégbírósági bejegyzésére és változásbejelentésére is. Az elektronikus cégeljárás lényege, hogy a cégbíróság az érintett cégeket elektronikus úton jegyzi be és tartja nyilván, valamint a jogi képviselők az interneten keresztül intézhetik a cég ügyeit. Az elektronikus cégeljárásról és a cégiratok elektronikus úton történő megismeréséről szóló 2003. évi LXXXI. törvény rendelkezései értelmében az elektronikus cégeljárás a cégbíróságokon 2005. január 1-től fokozatosan valósult meg. Ez kezdetben két gazdasági formára, a korlátozott felelősségű társaságra és a részvénytársaságra korlátozódott, jelenleg pedig már valamennyi gazdasági társasági forma, illetve cégforma esetén biztosított a lehetőség, hogy bejegyzési (változásbejegyzési) kérelmüket elektronikus úton terjeszthessék elő. Ennek eredményeként a cégbíróság az érintett cégeket elektronikus úton jegyzi be és tartja nyilván. A rendszert az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium szervezeti egységeként működő Céginformációs Szolgálat működteti. A Szolgálat egyrészt informatikai szempontból ellenőrzi az elektronikus bejegyzési (változásbejegyzési) kérelmet, továbbá megvizsgálja az elektronikus aláírások hitelességét és az elektronikus dokumentumok sértetlenségét, majd az ellenőrzött elektronikus kérelmet az ellenőrzés eredményével egyetemben továbbítja az illetékes cégbíróság ügyfélfogadó irodájára. A cégbíróság valamennyi elektronikusan benyújtott iratot elektronikusan tartja nyilván. A Céginformációs Szolgálat az elektronikus cégeljárás keretén belül a következő szolgáltatásokat biztosítja:

- cégbejegyzés (változásbejegyzés) elektronikus úton,
- céginformáció nyújtása elektronikus úton,
- beszámoló közzététele, letétbe helyezése elektronikus úton.

A számítástechnikai eszközök, elektronikus szolgáltatások napjainkra az adminisztratív ügyintézés valamennyi területére kiterjednek. Az informatikai megoldások lehetővé teszik az ún. tranzakcionális költségek csökkentését, ezáltal a folyamat minden szereplője időt és energiát takaríthat meg, amely így hatékonyabb működést von maga után összetársadalmi szinten is.

A fejezet zárásaként a 4. táblázatban összefoglaljuk a társas vállalkozásokra vonatkozó ismereteket.

4. táblázat: Társas vállalkozások összefoglaló táblázata

Megnevezés	Közkereseti társaság	Betéti társaság	Korlátolt felelősségű társaság	Részvény-társaság	Közös vállalat	Egyesülés	Szövetkezet	Európai részvény-társaság	Európai szövetkezet	Európai gazdasági egyesülés
Rövidített megnevezés	Kkt.	Bt.	Kft.	Zrt., Nyrt.	Kv	Egyesülés	Szövetkezet	ERT/SE	ESZ/SCE	EGE/EEIG
Alapítási dokumentum	Társasági szerződés	Társasági szerződés	Társasági szerződés	Alapszabály	Társasági szerződés	Társasági szerződés	Alapszabály	Alapszabály	Alapszabály	Társasági szerződés
Alapításban résztvevő tagokra vonatkozó szabályok	Személyes közreműködésre kötelezettek	Jogi személy csak kültag lehet, a beltág természetes személy	Nem toborozhatók	Nem toborozhatók	Csak jogi személy	Csak jogi személy	Nem toborozható, 14. életévét betöltött	Jogi személy	Természetes személy	Természetes személy, jogi személy
Alap/törzstőke	Nincs előír.	Nincs előír.	3 millió Ft	5 millió Ft	Nincs előír.	Nincs előír.	Nincs előír.	120 e. €	30 e. €	Nincs előír.
A tagok jogait megtestesíti	Szavazati jog, min. 1 szavazat	Hozzájárulás arányos	Törzsbetét	Részvény	Hozzájárulás arányos	Társasági szerződés	1 tag 1 szavazat, vagy alapszabály	Részvény	Részejegyzék	Társasági szerződés
Tagok felelőssége	Korlátlan és egyetemleges	Kültag korlátolt, beltág korlátlan és egyetemleges	Korlátolt	Korlátolt	Kezesség a vagyoni hozzájárulás arányában	Korlátlan és egyetemleges	Lehet korlátolt és korlátlan is	Korlátolt	korlátolt	Korlátlan és egyetemleges
Ügyvezetés felelőssége	A jogi személy és a vezető tisztségviselő egyetemlegesen felelnek a jogi személy által a vezető tisztségviselő révén okozott károkért.									
Legfőbb szerv	Taggyűlés	Taggyűlés	Taggyűlés	Közgyűlés	Ig. tanács	Ig. tanács	Közgyűlés	Közgyűlés	Közgyűlés	Ig. tanács
Ügyvezetést ellátja	Mindenki, vagy 1 v több tag	Beltág ügyvezető	Ügyvezető	Igazgatóság	Igazgató	Igazgató	Min. 3 tagú igazgatóság	Ig. tanács	Ügyviteli szerv	Vez. tisztségviselő
Ellenőrzést gyakorolja	Legfőbb szerv	Legfőbb szerv	FB. biz. esetekben	FB. biz. esetekben	FB. biz. esetekben	FB. biz. esetekben	Min. 3 tagú FB	Felügyelő szerv	Felügyelő szerv	Felügyelő szerv
Könyvvizsgáló	Nem kötelező	Bizonyos esetek fennállása esetén						Kötelező	Kötelező	Kötelező

Forrás: Saját szerkesztés

2. A STOCK ÉS FLOW FOLYAMATOK A VÁLLALKOZÁSOK ÉLETÉBEN

Az üzleti vállalkozások közös jellemzői, hogy azok gazdasági eseményeit pénzügyi kimutatásokkal ún. stock (állapot) és flow (áramlat-mozgás) folyamatokkal írjuk le. Ezek a folyamatok nem opcionálisak, minden vállalkozás számára el kell készíteni (természetesen itt is vannak kivételek, egyedi elszámolási kötelezettséggel bíró cégek). A gazdasági társaságok saját gazdasági érdekek mellett működnek. Ezek szinte mindegyike a könyvelésükben kimutatott vagyonhoz – Stock- hoz, - valamint a gazdasági-piaci eseményekben való részvételből származó árbevétel és ennek eléréséhez szükséges ráfordítások és költségek különbségeként megjelenő nyereséghez (flow) fűződő érdekeket jelent. Ezek jelentőségét megvizsgálva már a kezdetekben rögzíthetjük, hogy a vállalkozások életében a flow folyamatoknak van nagyobb jelentősége, hiszen a vagyon csak a nyereségből gyarapítható, és egy vállalkozásba induló tőkét nyújtók is csak ebből számíthatnak befektetésük megtérülésére.

A stock egy adott időpontban kimutatott vállalati (vállalkozási) vagyont reprezentálja. Megmutatja azt, hogy vállalkozás milyen összegű eszközökkel (befektetett eszközök, forgóeszközök) rendelkezik, valamint azt, hogy ezen az eszközök mögött milyen források (saját tőke, kötelezettségek) állnak. Más szóhasználatlalt ezt az ún. stock állapotot pénzügyi (számviteli) mérlegnek nevezzük.

A flow folyamatok egy adott vállalkozás bevételeit és kiadásait hivatottak figyelemmel kísérni. Hivatalosan tárgyévi hozamoknak (bevételek), illetve tárgyévi kiadásoknak (költségeknek) nevezzük. A hozamok és kiadások az év során folyamatosan változnak, időben eltérő összegekkel reprezentálhatók.

Az év végi összesítés során egybevetjük, összesítjük a flow folyamatokat, ezzel határozzuk meg a tárgyévi eredményt (ezt mérleg szerinti eredménynek nevezzük). Függetlenül a társas vállalkozási formáktól, azoknak ki kell mutatnia a stock és flow folyamatokat, mérlegbeszámolót kell készíteniük, eredmény-kimutatásban részletezni kell az előző évi (bázis időszak) adatokban beálló változások háttér információit. Mindezen összefüggéseket az 1. ábrán követhetjük nyomon. A bázisidőszaki vagyon a gazdasági év során növekszik a tárgyévi hozamokkal és csökken a tárgyévi ráfordításokkal. A hozamok és a ráfordítások különbsége adja a mérleg szerinti eredményt. Ezzel az összeggel nő a tárgyévi időszak vagyona (1.ábra).

A vagyonváltozást elszámoló eredménykimutatás

A befektetett eszközök hivatalos besorolását a 2. ábrán láthatjuk.

Immateriális javak	Tárgyi eszközök	Bef. pü. eszközök
1. Alapítás-átszervezés aktivált értéke	1. Ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok	1. Tartós részesedés kapcsolt vállalkozásban
2. Kísérleti fejlesztés aktivált értéke	2. Műszaki berendezések, gépek, járművek	2. Tartósan adott kölcsön kapcsolt vállalkozásban
3. Vagyoni értékű jogok	3. Egyéb berendezések, felszerelések, járművek	3. Egyéb tartós részesedés
4. Szellemi termékek	4. Tenyészállatok	4. Tartósan adott kölcsön egyéb részesedési viszonyban álló vállalkozásban
5. Üzleti vagy cégérték	5. Beruházások, felújítások	5. Egyéb tartósan adott kölcsön
6. Immateriális javakra adott előlegek	6. Beruházásokra adott előlegek	6. Tartós hitelviszonyt megtestesítő értékpapír
7. Immateriális javak értékhelyesbítése	7. Tárgyi eszközök értékhelyesbítése	7. Befektetett pénzügyi eszközök értékhelyesbítése

2. ábra: A befektetett eszközök csoportosítása

Forrás: számviteli törvény

A befektetett eszközök első nagy csoportját az immateriális javak alkotják. Az immateriális javak olyan forgalomképes nem anyagi eszközök, melyek a vállalkozás tevékenységét közvetlenül és tartósan szolgálják. Ide soroljuk a vagyoni értékű jogokat (bérleti jog, haszonélvezeti jog stb.), az üzleti és cégértéket (amely egy megvásárolt vállalkozás üzleti hírnevét fejezi ki), a szellemi termékeket (pl. szabadalom, védjegy, szoftver, szerzői jog, stb.) és a kísérleti fejlesztések aktivált értékét (a jövőben hasznosítható kutatás-fejlesztés érdekében felmerült előállítási költség). Az immateriális javak csoportjainak értelmezése:

- Az alapítás átszervezés aktivált értéke; A vállalkozási tevékenység indításával, kezdésével, jelentős bővítésével, átalakításával, átszervezésével kapcsolatos, beruházásnak, felújításnak nem minősülő, külső vállalkozók által számlázott, valamint saját tevékenység során felmerülő olyan közvetlen önköltségbe tartozó költségeket lehet kimutatni, amelyek az alapítás-átszervezés befejezését követően a bevételekben várhatóan megtérülnek, és amelyek aktiválásáról a vállalkozó dönt.
- A kísérleti fejlesztés aktivált értéke; kísérleti fejlesztés aktivált értékeként lehet kimutatni a megkezdett, de az üzleti év mérleg-fordulónapjáig be nem fejezett kísérleti fejlesztés - a jövőben várhatóan megtérülő - közvetlen költségeit.
- Vagyoni értékű jogok; Azokat a megszerzett jogokat kell kimutatni, amelyek nem kapcsolódnak ingatlanhoz, nem tartoznak a szellemi termékek közé, és tartósan szolgálják a vállalkozó tevékenységét. Ilyenek például a bérleti jog, a használati jog a vagyionkezelői jog, a szellemi termékek felhasználási joga, a licencek, a koncessziós jog, a játékjog, az ingatlanhoz nem kapcsolódó egyéb jogok.

- A szellemi termékek; olyan tartós, nem anyagi javak, amelyek felhasználásával (alkalmazásával) hasznosítható anyagi javak és/vagy nem anyagi javak állíthatók elő. Ilyenek például a találmány, az iparjogvédelemben részesülő javak közül a szabadalom és az ipari minta, a szerzői jogvédelemben részesülő szoftver termékek, az egyéb szellemi alkotások, a jogvédelemben nem részesülő, de titkossága révén monopolizált javak közül a know-how és a gyártási eljárás, a védjegy, és a márkanév (döntéstől függően lehet vagyoni értékű jog is).

Mennyit ér a márkanév, mi is az a márkaérték?

Ki ne ismerné az egyes sportágakban meghonosodott világmárkákat, mint a Nike-t, vagy az Adidas-t. Persze sportág specifikusan számos, mondhatni számtalan cég van (3. ábra), amelyek igyekeznek innovatív ötleteikkel megfogni a vásárlókat. Ezen cégek többek között arra töreksenek, hogy a kiváló eredményt elérő sportolók, sportklubok reklámozzák a termék „imázs” mögött ismert „logót”, azért, hogy mind nagyobb forgalmat bonyolítsanak le.

3. ábra: Néhány sportmárka logója

Forrás: Internet

A logók mögött meghúzódó márkanév azonban többet is magában hordoz. Több elemző cég, sikermagazin évente teszi közé az egyes márkanevek értéket, melyet többnyire a cég diszkontált cash-flow alapadatai és előrejelzések alapján számolnak ki. A világ legértékesebb márkanevei között a Forbes magazin megjeleníti a sportszergyártókat is. A rangsorban 2013-ben Nike vezetett, összeg szerint 23,6 milliárd dollár értékben (18-ik legnagyobb márkaérték), az ADIDAS a 83-ik helyen állt a 6,8 milliárd dollár értékével. Az Interbrand Best Global Brands 2015-ben közölt eredményei alapján a Nike a 22-ik 19,8 milliárd dollár, az ADIDAS pedig az 59-ik 7,3 milliárd dollár márkaérték mellett. A legnagyobb márkaértéket 2014-ben az Apple képviselte 118,8 milliárd dollár értékben. (Interbrand 2015). Egy harmadik világméretűben márkaértéket vizsgáló cég a Brand Finance Global. Az 5. táblázatban a világ 50 legértékesebb márkaneveinek listáját látjuk a 2014-2015 évek viszonylatában. Az is kiderül, hogy ahány márkaérték kalkulációt látunk, annyi féle számadatot is. Ez a különböző megközelítési-számítási metódusok eltérőségéből fakad. A márkaérték nem azonos a számviteli mérlegben szereplő üzleti vagy cégérték fogalmával, amit, amelyet az immateriális javaknál tartunk nyilván, áttételesen viszont alapja lehet annak.

5. táblázat: A világ legértékesebb márkanevei

Rang 2015	Rang 2014	Márka neve	Márka érték 2015 mill. \$	Márka érték 2014 mill. \$
1	1	Apple	128,303	104,680
2	2	Samsung	81,716	78,752
3	3	Google	76,683	68,620
4	4	Microsoft	67,060	62,783
5	5	Verizon	59,843	53,466
6	7	AT&T	58,820	45,410
7	8	Amazon.com	56,124	45,147
8	6	General Electric	48,019	52,533
9	13	China Mobile	47,916	31,845
10	9	Walmart	46,737	44,779
11	12	Coca-Cola	35,797	33,722
12	10	IBM	35,428	41,513
13	11	Toyota	35,017	34,903
14	15	Wells Fargo	34,925	30,242
15	17	BMW	33,079	28,962
16	14	T (Deutsche Telekom in	31,108	30,607
17	19	Volkswagen	31,025	27,062
18	18	Shell	30,716	28,575
19	27	Walt Disney	30,698	23,580
20	30	ICBC	27,459	22,803
21	26	Mercedes-Benz	27,328	24,171
22	16	Vodafone	27,287	29,612
23	20	HSBC	27,280	26,870
24	51	China Construction Bank	26,417	18,954
25	24	Citi	26,210	24,518
26	21	Bank of America	25,713	26,683
27	29	Intel	25,011	22,940
28	28	Chase	24,819	23,157
29	25	Home Depot	24,471	24,323
30	122	Facebook	24,180	9,819
31	35	Nike	24,118	20,821
32	36	Cisco	23,217	20,784
33	37	Oracle	22,888	20,635
34	58	Agricultural Bank Of China	22,714	17,783
35	22	Mitsubishi	22,679	26,145
36	31	Honda	22,424	22,152
37	23	McDonald's	22,040	26,047
38	33	American Express	21,567	21,116
39	47	Pepsi	21,379	19,442
40	40	Nestlé	21,225	20,273
41	38	Allianz	20,937	20,425
42	39	Siemens	20,508	20,358
43	61	Bank of China	20,392	16,725
44	41	Ford	20,315	20,236
45	54	CVS Caremark	20,267	18,283
46	44	Orange	19,867	19,851
47	48	UPS	19,537	19,431
48	50	Axa	19,529	19,115
49	52	Hyundai	19,357	18,831

50	43	Santander	18,700	20,021
----	----	-----------	--------	--------

Forrás: Brand Finance Global 500 február 2015

Az „üzleti vagy cégérték“ nem más, mint a beszerzési érték mínusz a kötelezettségekkel csökkentett eszközérték. Hétköznapi példával; ha veszek egy céget és annak piaci ára magasabb, mint az eszközértéke, akkor a különbözetet itt könyveljük el. Idegen szóval „goodwill-nek” is nevezzük. Ez az a megfoghatatlan valami, amit azért kell megfizetni, mert a cég, vagy annak márkanéve ismert, a piacra bevezették, érzékelhetően nagyobb piaci elismerése van, vagy lehet a jövőben.

- Az üzleti vagy cégérték; tehát üzleti vagy cégértéket cégvásárlás esetén kell kimutatni, amely nem más, mint a jövőbeni gazdasági haszon reményében teljesített többletkifizetés összege.
- Immateriális javakra adott előlegek; ezen a mérlegsoron kell kimutatni immateriális javak beszerzéséhez kapcsolódóan, a beszerzést megelőzően a szállítóknak átutalt, fizetett előlegeket (a levonható előzetesen felszámított általános forgalmi adót nem tartalmazó összegben).
- Immateriális javak értékhelyesbítése; értékhelyesbítésként ebben a mérlegsorban a piaci érték és a könyv szerinti érték (a bekerülési értéknek a terv szerinti értékcsökkenés elszámolt összegével csökkentett értéke) közötti pozitív előjelű, jelentősnek és tartósnak minősített különbözet mutatható ki. Értékhelyesbítést az immateriális javak közül csak a vagyoni értékű jogokra és a szellemi termékekre lehet elszámolni. (Bíró et al. 2001, Biher et al. 2003, 2006).

A befektetett eszközök második nagy csoportját a tárgyi eszközök alkotják. Ezek olyan tárgyasult (dologi) eszközök, amelyek a vállalkozási tevékenységet közvetlenül vagy közvetetten, tartósan szolgálják, függetlenül attól, hogy üzembe helyezésre kerültek e vagy sem. Eredeti megjelenési formájukat hosszabb időn át megőrzik, elhasználódásuk és ezzel együtt értékátadásuk több termelési cikluson keresztül, fokozatosan történik. Tartósan, több oldalról is hatnak a vállalat gazdálkodására, technikai színvonaluk pedig döntően befolyásolja, a munkaerőnek a termelékenységét (Castle, Becker, Nelson 1992, Darabos É., Grasselli G 2003, Felföldi J. Nábrádi A. Szűcs I. 2013).

Az ingatlanok a tárgyi eszközök első nagy csoportja, definíciója pedig; a föld és mindazon anyagi eszközök, amelyeket a földdel kapcsolatban létesítettek. Hosszú élettartamúak. Az ingatlanokon belül határoljuk el az épületeket, építményeket. Ebben a csoportban tartjuk nyilván az épületeken túl a víz, villany csatorna, gáz és fűtésvezetéseket is, amelyek szintén részét képezik az ingatlanok csoportjának, csakúgy, mint az utak, kerítések is. A létesítmények ma már elképzelhetetlenek műszaki berendezések, gépek, járművek nélkül. Az épületek karbantartására szolgáló gépek, az eredménykijelzők, hírközlő berendezések, számítástechnikai eszközök, különböző speciális nagy értékű (mérő)műszerek, szerszámok is a tárgyi eszközök kategóriájába tartoznak. Egyik speciális tárgyi eszköz kategória a tenyészállatok. Azok az állatok, amelyek a tenyésztés, a tartás során leválasztható terméket termelnek, és ezen termékek értékesítése vagy a tenyészállatok egyéb hasznosítása biztosítja a tartási költségek megtérülését, függetlenül attól, hogy meddig szolgálják a vállalkozási tevékenységet.

A tárgyi eszközök pótlási, fenntartási költségei

A tárgyi eszközök pótlási/fenntartási költségeit a stock és a flow folyamatokban egyaránt kezeljük, illetve tartjuk nyilván, de logikailag még a befektetett eszközök címszó alatt tárgyaljuk. A pótlási/fenntartási költségeket két nagy csoportba sorolhatjuk. Az első kulcsfontosságú – tényleges pénzmozgást nem igénylő – tétel az értékcsökkenés, illetve annak megjelenési formája az amortizációs költség. Amikor egy létesítmény elkészül, és azt használatra átadják, azt nevezzük aktiválásnak. Ekkor a tárgyi eszközök között megjelenik a beruházás bruttó értéke (100%). A használat során az épület is lassan, de elhasználódik, veszt az értékéből, pótlásáról indokolt gondoskodni. A pótlást egyszerűen úgy kell elképzelni, hogy az eszköz hasznos élettartalma alatt a kezdeti beruházás összegét felosztjuk annyi évre, amennyire azt terveztük. Például egy épület esetében 40 évig gondoljuk, hogy „aktívan” részt vesz a szolgáltatásban, akkor az éves értékcsökkenést úgy számítjuk ki, hogy a beruházás teljes összegét osztjuk 40-el. Ezt az egy-negyvened részt (2,5 %) minden évben a költségek között szerepeltetjük éves elszámolt amortizációs költségként. Az amortizáció az a folyamat, amely során a befektetett eszközök, immateriális javak és tárgyi eszközök értékét leírjuk, azaz átírjuk költségre a használati idejük alatt. (Pfau E. Nábrádi A. 2004). Az amortizáció egyben értékvesztés és ugyanakkor ráfordítás is. Értékvesztés, mert a befektetett eszközök mérlegben kimutatott értéke csökken, de ráfordítás is, mert az értékvesztéssel egy időben megjelenik az eredmény-kimutatásban (Katits E. 2002).

A fenntartással kapcsolatos költségeket is a flow folyamatoknál számoljuk el. Fenntartási költségek lehetnek például a különböző épületek, gépek, berendezések, járművek üzemben tartásával, működőképességük megőrzésével kapcsolatos kiadások, az állagmegórással összefüggő kifizetések. Nagyon fontos mérlegelendő tényező egy beruházás (tárgyi eszköz létesítés) során az, hogy előre tisztában legyünk ezek fenntartási költségeivel, ráfordításaival. Erről részletesebben a beruházás gazdaságossági számítások fejezetében kapunk információkat. A tárgyi eszközök amortizációs költségeinek, valamint fenntartási költségeinek együttes ismerete szükséges ahhoz, hogy megállapítsuk, mikor indokolt a meglévő helyett egy új eszköz vásárlása. A gazdasági küszöbérték meghatározása a következő képen történik: ha a meglévő eszköz amortizációs költsége + a javítás karbantartás költsége meghaladja az új eszköz tervezett amortizációs költségét, akkor javasolt az új eszköz beszerzése. Természetesen ehhez az is szükséges, hogy álljon rendelkezésre elegendő forrás.

A befektetett eszközök harmadik nagy csoportját a befektetett pénzügyi eszközök alkotják. Azok az eszközök sorolhatók ide (részesedés, értékpapír, adott kölcsön), amelyeket a vállalkoz(ó)ás azzal a céllal fektetett be más vállalkoz(ó)ásnál, hogy ott tartós, egy éven túli jövedelemre, osztalékra, részesedésre, kamatra tegyen szert (részvény, kötvény) illetve, befolyásolási, irányítási, illetve ellenőrzési lehetőséget érjen el. Ebbe a csoportban megkülönböztetjük a részesedéseket, amelyek olyan tartós befektetések, melyek osztalék szerzését vagy más vállalkozásnál befolyásolási, ellenőrzési, irányítási jogot biztosítanak tulajdonosuknak (részvény, üzletrész, vagyoni betét). Az értékpapírokat, melyek kamatjövedelmet eredményeznek a tulajdonos számára (kötvények, állampapírok). A tartósan adott kölcsönöket, amelyek szintén kamatjövedelmet biztosítanak a tulajdonos számára, csakúgy, mint a hosszú lejáratú bankbetétek.

2.1.1. A beruházások gazdasági megfontolásai

Beruházás alatt azt a tevékenységet, folyamatot és az ennek eredményeként létrejött befektetett eszközt nevezzük, amely tőkefelhasználással, tőkelekötéssel jár, időt igényel (állandóan, de nem szükségszerűen ismétlődő), valamint egyértelmű hozamsorral jellemezhető. Egy másik megfogalmazás szerint a beruházás nem más, mint reáleszközök vásárlása, ami, amely a birtokos számára jövőbeni haszonnal jár, gazdasági értelemben a bekerülési költségeknél majd többet érnek, lényegében tehát tárgyi eszközök beszerzésére, létesítésére fordított tőkekiadások. A beruházásokat, négy nagy csoportba soroljuk:

1. Létesítő (*alapítás, új épület*),
2. Pótló (*meglévő kapacitás fenntartása, a régi autóbusz general felújítása, cseréje*) elhasználódott eszköz cseréje,
3. Kapacitásbővítő (*expanziós beruházás*) mennyiségi bővítés,
4. Diverzifikáló (*termelési/szolgáltatási profilszélesítés*) kockázatsökkentés

A *beruházások közös jellemzői* arra hívják fel a figyelmet, hogy a döntés meghozatala előtt részletes, gazdasági számításokkal alátámasztott elemzések *szükségesek* (Lee at al. 1980, Tétényi 2001, Szöllősi 2003, Nábrádi A. Szöllősi L. 2007, Nábrádi A. Pupos T 2010). Melyek ezek a jellemzők? Minden beruházás jelentős pénzkidrással jár. Ez a jelentős kiadás hosszú időtávra vonatkozó tőkelekötést jelent. A beruházás hatására képződő hozamok/bevételek csak később jelentkeznek és sok esetben bizonytalanok. A bevételi bizonytalanság mellett számos egyéb kockázati tényező is felmerülhet (elemi kár, lopás, emberi hanyagságból keletkező kár stb.) Végül, de nem utolsó sorban pedig az, hogy ha egyszer belefognak a beruházás megvalósításába, a döntés nem, vagy csak nagyon nehezen visszafordítható. Mindezek alapján nemcsak ajánlatos, hanem egyben kötelező is a beruházás igényének megálmodásával párhuzamosan annak részletes gazdasági elemzése is!

Megjegyezzük, hogy sok esetben a *nem vállalkozási célú* beruházások esetében más megfontolásokat tartunk szem előtt. A 4. ábra szereplői, a természetes hatékonyság, gazdasági hatékonyság és termelékenység-gazdaságosság melyeket gyakran szinonimaként kezelnek, pedig ezen fogalmak csak részben fedik egymás jellemzőit. A három közül a természetes hatékonyság a legátfogóbb, mivel rendszerelméletű a *társadalmi-gazdasági környezet* mérhető és nem mérhető hatásait egyaránt tartalmazza (szabadidő kihasználás, egészséges öregkor, tisztább környezet, nagyobb elkölthető jövedelem stb.). A gazdasági hatékonyság a *gazdasági erőforrások, a termelési tényezők felhasználásának eredményessége*. A *termelékenység-gazdaságosság az eredmények és a ráfordítások viszonyából vezethető le*. Ha veszünk például két, egyébként veszteséges tevékenységet, a relatíve kevésbé veszteséges a termelékenyebb, vagy gazdaságosabb, mivel eredmény/ráfordítás hányadosa kedvezőbb, de hatékonynak egyik sem mondható. Vagyis míg a gazdaságosság relatíve nő, nem feltétlen jelenti azt, hogy a hatékonyság is hasonlóképpen nőni fog.

4. ábra: A természetes-, a gazdasági- és a gazdaságossági hatékonyság kategóriák kapcsolata

Forrás: saját szerkesztés

Abban esetben viszont, amikor egy beruházás vállalkozási indíttatású elsődlegesen a pénzügyi szempontok kerülnek az előtérbe. Beruházás-gazdaságossági számítások alatt a megvalósítandó beruházás pénzbeli, pénzügyi, eredménybeli hatásainak vizsgálatát értjük. Ennek során becsülni kell a beruházás megvalósításának tőkeszükségletét, a beruházás (hasznos) élettartamát, a hasznos élettartam ideje alatt – a beruházás hatására - képződő jövedelmeket, valamint a pénz-időérték figyelembe vétele miatt a diszkontáláshoz szükséges kamatlábat.

A beruházás-gazdaságossági számítások alapfogalmai, jelölésük;

1. Kezdő pénzáram (C_0)
2. Működési pénzáram (C_t)
3. Élettartam (n)
4. Végző (záró) pénzáram (C_n)
5. Diszkontráta (r)

Kezdő pénzáram alatt azt a tőkeszükségletet értjük, aminek megléte, illetve felhasználása mellett a beruházás aktiválható, azaz működésképes, azzal termelő szolgáltató tevékenység végezhető. Tartalmazza továbbá a nettó forgótőke (forgóeszköz) szükségletet, a tőkésíthető kiadásokat, a meglévő erőforrások alternatív költségét, de csökkentő tételként kell kezelni a beruházás által kiváltott korábbi eszközöz(ök) értékesítéséből származó bevételt.

+ Új beruházás beszerzési/bekerülési értéke
 + Tőkésíthető kiadások (hosszú távú bérlet, hosszú távú franchise díj, stb)
 + (Induló) nettó forgótőke szükséglet (a beruházás működésének megkezdéséhez szükséges kezdő forgóeszköz szükséglet pénzben kifejezve)
 + Meglévő erőforrások alternatív költsége (pl. régi telephely őrzési, fenntartási költsége)
 – Bevétel régi eszközök értékesítéséből
 = **Kezdő pénzáram (C_0)**

Működési pénzáram alatt a hasznos élettartam melletti, a beruházás hatására képződő éves adózott eredményt értjük, melyben a beruházás után elszámolt értékcsökkenés nem szerepel.

$$\begin{aligned}
 &+ \text{Árbevétel (beruházásból)} \\
 &- \text{Folyó működési költségek (beruházás miatti)} \\
 &- \text{Értékcsökkenési leírás (a beruházás után elszámolt)} \\
 &= \text{Adózás előtti (üzemi) eredmény} \\
 &- \text{Társasági adó} \\
 &= \text{Adózott eredmény} \\
 &+ \text{Értékcsökkenési leírás (a beruházás után elszámolt)} \\
 &= \text{A periódus nettó működési pénzárama (C)}
 \end{aligned}$$

Végső (záró) pénzáram alatt azt, az utolsó – a beruházási élettartam végét követő – eredményt értjük, amikor is az eszközt értékesítettük, és a működéshez szükséges forgótőke is felszabadul.

$$\begin{aligned}
 &+ \text{Eszköz értékesítéséből származó nettó pénzáram} \\
 &+ \text{Felszabaduló forgótőke} \\
 &= \text{Végső pénzáram (C}_n\text{)}
 \end{aligned}$$

Diszkontráta alatt, az elvárt hozamrátát értjük. Számítása pedig a következő; Elvárt hozam ($r\%$) = kockázatmentes kamatláb % + a beruházás kockázatával arányos premium % + esetleges többlet premium %.

Arról, hogy gazdasági értelemben egy beruházást megvalósítsunk-e, vagy sem, a következő kockázatbecslési eljárások kiszámításával győződhetünk meg:

1. Nettó jelenérték (NPV $\leq$ $>$ 0)
2. Belső megtérülési ráta (IRR $\rightarrow$ NPV = 0)
3. Jövedelmezőségi index (PI $\leq$ $>$ 1)
4. Diszkontált megtérülési idő (DDP)

A következőkben sorra vesszük az eljárásokat, egy egyszerű példán keresztül szemléltetjük annak kiszámítási módjait, értelmezzük azok eredményét. Példa: egy vállalkozás 8 millió Ft értékű eszközt kíván vásárolni, melyet saját használatán túl bérbe is kíván adni. A bérleti díjakból levonva az eszköz éves működési, karbantartási és fenntartási kiadásait, úgy tervezi, hogy az első évben 4, a másodikban 5 millió Ft lesz az évi működési pozitív pénzárama. A cég az eszközt a harmadik évben értékesíteni kívánja, annak maradványértéke és a felszabaduló forgótőke együttes összege 2 millió Ft. Az elvárt hozam utáni diszkontrátát 10%-ban állapították meg. Az alapadatokat a 6. táblázatban láthatjuk.

A nettó jelenérték meghatározása során a kezdő pénzáramot vetjük egybe a működési és a záró pénzáramok összegével. Számítása a következő: –Kezdő pénzáram + (Működési pénzáramok + Végső pénzáram). A nettó jelenérték figyelembe veszi a pénz időértékét. Alapelve, hogy a működési és a záró pénzáramok értékeit diszkontálja (alacsonyabb értékre rendeli). A mögöttes indok pedig az, hogy a befektető, legalább elvár annyi

hozamot, mintha a pénzt egy más, akár biztos befektetésbe (pl. állampapír, kincstárjegy) helyezte volna.

6. táblázat: **Beruházási alapadatok**

<i>Megnevezés</i>	<i>Érték (millió Ft)</i>
Kezdő pénzáram (C_0)	8
Működési pénzáram (C_1)	4
Működési pénzáram (C_2)	5
Záró pénzáram (C_3)	2
Diszkontráta (%)	10

Forrás: saját számítás

Példánk esetében ez 5%. A befektetői kockázati biztonság érdekében további 5 %-al növeltük a diszkontráta ($r\%$) értékét. Mindezekkel együtt az $r\%$ értéke 10%. A nettó jelenérték általános képlete a következő;

$$NPV = -C_0 + \sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+r)^t}, \text{ vagy } (NPV = -C_0 + \sum PV)$$

ahol;

a; $-C_0$, a kezdő pénzáram, (Ft)

a; $+C_t$, a működési pénzáramok, beleértve a záró pénzáramot is, (Ft)

az; r , a diszkontráta, (%)

az; n , a hasznos élettartam, (év)

a; $\sum PV$, a működési és a záró pénzáramok jelenértéke (Ft)

a; t , az egyes éveket jelöli.

Példánkat tekintve számszakilag az előbb leírtak a következők:

R=10 %	C_0	PVC_1	PVC_2	PVC_3
Nettó pénzáram millió Ft	-8	$4/1,1 = 3,64$	$5/1,1^2 = 4,13$	$2/1,1^3 = 1,50$

A nettó jelenérték pedig: $NPV = -8 + 3.64 + 4.13 + 1.50 = 1.27$ millió Ft. A szám azt mutatja meg, hogy a befektetés (8 millió Ft) az éves diszkontált eredményekből ($3,64+4,13+1,5=9,27$) 1,27 millió Ft többlettel megtérül, a cég ekkora diszkontált tiszta hasznot tud magának, vagy másképp a vagyona 1,27 millió Ft-al biztosan magasabb lesz.

A belső megtérülési ráta (Internal Rate of Return) az a %-kal kifejezhető kamatláb, amely mellett az NPV pontosan nulla, azaz a befektetés évekre számított diszkontált hozama megegyezik a kezdeti befektetés értékével. Képletben:

$$-C_0 + \sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+IRR)^t} = 0, \text{ példánkban pedig; } -8 + \sum_{t=1}^3 \frac{9,27}{(1+IRR)^3} = 0$$

Ha kiszámítjuk a példa adatai alapján ez a %-os érték: 19,67%-ot kapunk. Mit jelent az IRR (19,67 %) értéke összevetve a magunk által meghatározott diszkontrátával (10 %)? Azt mutatja meg, hogy a beruházás kamatban kifejezett hozadéka 9,67%-al haladja meg

az általunk kalkulált alternatív befektetés (5%) és a + 5% kockázati értéket. Ennek tudatában biztosak lehetünk abban, hogy beruházásunk jövedelemtermelő képessége magas lesz. Akkor fogadhatjuk el általánosan az IRR számítás alapján a beruházást, ha annak értéke meghaladja az általunk kalkulált diszkontrátát.

Jövedelmezőségi index, (PI, Profitability Rate) az egységnyi befektetésre jutó jelenértéket mutatja meg. Számítása pedig úgy történik, hogy működési és záró pénzáramok jelenértékét osztjuk a kezdő pénzáram összegével. Képletben:

$$PI = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+r)^t}}{-C_0}, \text{ példánkat tekintve pedig: } PI = \frac{9,27}{8}$$

A számítás eredménye: 1,159. Mit jelent számunkra ez a szám? Mivel egy osztás eredményét látjuk a kezdeti milliók elvesztik dimenziójukat. A számlálóban diszkontált működési pénzáramok összege (tisztá jövedelem) van, a nevezőben pedig a kezdeti pénzáram (befektetés összege), így könnyű kitalálni azt, hogy ez nem más, mint befektetés arányos diszkontált jövedelem. Másképpen megfogalmazva azt mutatja meg, hogy 1 Ft befektetésre a hasznos élettartam alatt képződő jövedelem hány Ft tisztá hasznot hoz. Esetünkben ez 1,159, vagyis 1 Ft befektetésre legalább 0,159 Ft hozadék keletkezik. Akkor tudjuk egyébként a beruházás döntését pozitívan a PI alapján megítélni, ha annak értéke nagyobb, mint 1.

Diszkontált megtérülési idő (Discounted Payback Period), azon évek számát mutatja meg, amikor a diszkontált működési és záró pénzáramok összege pontosan megegyezik a kezdő pénzárammal. Egyszerűbben a beruházás hány év után térül meg a hatására képződő jövedelemből. Képlet szerint azt a t értéket keressük, ahol az NPV=0-val.

$$-C_0 + \sum_{t=1}^n PV(C_t) = 0, \text{ ahol a t-értékét, vagyis az évek számát határozzuk meg.}$$

Kezdeti példánkból kiindulva azt láthatjuk, hogy a második évben még nem, de a harmadik évben több a ΣPV , mint a C_0 értéke.

R=10 %	C_0	PVC_1	PVC_2	PVC_3
Nettó pénzáram millió Ft	-8	$4/1.1 = 3.64$	$5/1.1^2 = 4,13$	$2/1.1^3 = 1.50$

A DPP értékét iterációs folyamattal tudjuk meghatározni:

$$DPP = (3.64 + 4.13 = 7.77) \text{ 2 év}$$

$$+ (8 - 7.77 = 0.23 / 1.5 = 0.15) \text{ 0.15 év}$$

$$\text{2 év} + \text{0.15 év} = \text{2.15 év, vagyis akkor az NPV nulla lesz. } (-8 + 7.77 + 0.15 = 0)$$

A diszkontált megtérülési idő szintén segítség a kockázatvállalás szempontjából történő mérlegelés, majd döntés megtételéhez egy beruházás során. Minél gyorsabb a megtérülési idő, annál inkább lehet a pozitív döntés irányába hajlani.

Összegezve a beruházások gazdasági megfontolásainál tárgyalta az alábbi megállapítások tehetők: Üzleti célú beruházások esetén az NPV, az IRR, PI, és a DPP számítások, illetve azok eredményei segíthetnek a megfelelő, helyes döntések kialakításában. Indokolt beruházni akkor, amikor (7. táblázat):

7. táblázat: A beruházási döntés kritériumai

Megnevezés	Elfogadni	Elutasítani	Példánkban
Ha a nettó jelenérték	$NPV > 0$	$NPV < 0$	1,27 Milliárd Ft
Ha a belső megtérülési ráta	$IRR > r$	$IRR < r$	19,76 % > 10%
Ha a jövedelmezőségi index	$PI > 1$	$PI < 1$	1,159
Ha a megtérülési idő (DPP)	Ha rövid	Ha hosszú	2,15 év

Forrás: saját feldolgozás

A beruházások gazdasági megfontolásainál nem csupán az előbb leírtak a meghatározóak, hanem azok finanszírozási kérdései is. Finanszírozás szempontjából alapvetően két nagy forrást különböztetünk meg: Az első az ún. belső források csoportja, a második természetesen a külső forrásokat érinti (Losonczi Cs. Magyar G 1994, Key E. Edwards G 1994, Tanaka E. 1998, Szűcs I. et al. 2002, Szűcs I, Nagy L. 2004). A belső források csoportjába az alábbiak tartoznak:

Belső finanszírozás (saját tőke)

- Jegyzett és befizetett tőke,
- Pótlólagos saját tőke szerzés,
 - eredménytartalék,
 - jegyzett tőke felemelése (pl. átalakulás Kft-ből Rt.-vé),
 - vagy tőketárs bevonása, (Rt. esetében: pótlólagos részvény-kibocsátás).

Külső finanszírozás (ideiglenes)

- Közép- és hosszú lejáratú bankhitel
- Vállalati kötvénykibocsátás
- Lízing
- Hosszú lejáratú szállítói hitelek
- Nemzetközi pénzügyi intézmények (VB, EBB, EBRD) kölcsönei, hitelei
- Állami adókból történő támogatás pl. direkt állami, önkormányzati támogatás, illetve pályázatok (Illés I. 1998, Helfert E. 2001, Kozár L. Nábrádi A. Suták P. 2010).

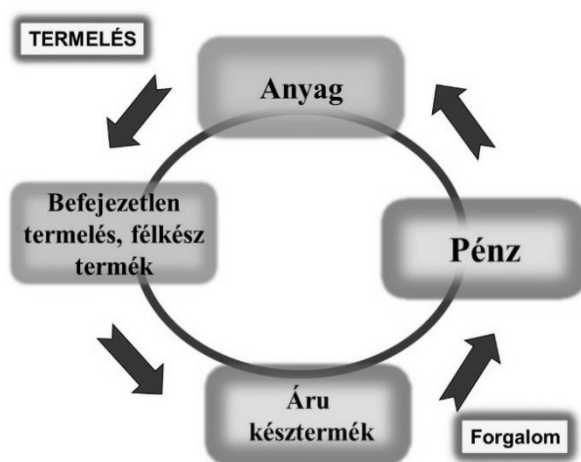
2.2. Gazdálkodás forgóeszközökkel

Forgóeszközök fogalma alatt a következőt értjük; Azok a piaci értékkel rendelkező vagyoni értékek, amelyek a termelés/szolgáltatás körforgalmában vesznek részt, egy termelési/szolgáltatási folyamat során elhasználódnak, értékük egy éven belül átranzformálódik az új termék/szolgáltatás értékébe. A definíció igényel némi további

pontosítást. Eszerint forgóeszköznek tekinthető minden olyan kiadás, amely a termelés és szolgáltatás érdekében;

- egy év alatt merül fel, egy éven belül felhasználásra kerül (például: üzemanyag-költség, áramszámla, biztosítási díj),
- egyedi értéke (db) viszonylagosan alacsony (pl. kevesebb, mint 100 ezer Ft)
- egy termelési/szolgáltatási folyamatban akár fizikálisan is átalakul (gázolajból - a dolgozók szállításához szükséges busz üzemanyaga - kilométer),
- nem igényel egyedi, egyéni nyilvántartást, (olcsóbb kézi számszámok – ezeket korábban fogyóeszközöknek nevezték - ilyen még például csavar, vetőmag, kenőanyag, áramfogyasztás stb.),
- ide tartoznak az áruk, amelyeket azért vásároltak meg, hogy éven belül azokat továbbértékesítsék (kereskedelmi tevékenység során).

Azt, hogy miként forognak ezek a bizonyos forgóeszközök, annak sematikus összefüggéseit az 5. ábrán követhetjük nyomon.

5. ábra: A forgóeszközök körforgása

Forrás: saját szerkesztés

A vállalkozás pénzeszközeivel anyagot (alapanyag) vásárol. Ezt felhasználja a termelési folyamatában. Az anyagokból először befejezetlen termelés, vagy félkész termék lesz. (fogalmi meghatározásokat lásd. később). Amikor a termék eladhatóvá válik, azt nevezzük készterméknek. Az áru pedig az a kategória, amit azért vett meg a vállalkozás, hogy haszonnal továbbértékesítse. A késztermék, áru értékesítését követően a forgóeszköz visszaáll eredeti formájába, azaz ismételtén pénzzé válik. Amíg a pénzből befejezetlen termelés-félkész termék, majd késztermék lesz, azt az időintervallumot termelési periódusnak nevezzük. Amikor a késztermék elkészült, vagy az áru megvételre került és mindezek értékesítése elkezdődik, azt forgalmi periódusnak nevezzük.

A forgóeszközök négy nagy csoportját különböztetjük meg; 1. Készletek, 2. Követelések, 3. Értékpapírok, 4. Pénzeszközök.

A forgóeszközök legnagyobb hányadát általában a készletek képviselik. A készleteket jellegük alapján hat csoportba soroljuk be: anyagok, növendék-, hízó- és egyéb állatok, befejezetlen termelés, félkész termékek, késztermékek és áruk. Eredetük alapján megkülönböztetünk ún. vásárolt, és saját előállítású készleteket. Vásárolt minden olyan készlet, amit a vállalat vásárolt, vagy térítés nélkül átvett (anyagok, áruk, göngyölegek, közvetített szolgáltatások). Saját termelésű készletek pedig azok, amelyeket a vállalat saját maga állított elő, illetve termelt meg (készültségi fokuktól függően: befejezetlen termelés, félkész termékek, késztermékek).

Az anyagok azon eszközök összességét jelentik, amelyeket azért vásárolnak meg, mert a vállalkozás ezeket felhasználva új, magasabb hozzáadott értékű terméket állít elő, vagy olyan szolgáltatást melyet később haszonnal kíván értékesíteni. (*Felföldi J. Nábrádi A. Szűcs I. 2013*). Felhasználásuk, beszerzésük a vállalkozás szubjektív döntésén alapszik! A vállalkozó maga dönti el milyen minőségű, mennyiségű, és milyen pénzártékű anyagot szerez be további felhasználás céljából. Milyen elemek tartoznak az anyagok körébe? Alapvetően minden olyan, egy éven belül felhasználásra kerülő eszköz, amely a mindennapi termelési/szolgáltatási folyamathoz elengedhetetlen (*Breadly Myers 1998, 1999*). Ilyenek az alapanyagok, segédanyagok, a villamos energia, gáz, víz, a működtetéséhez szükséges egyéb eszköz, tisztítószer, egyszerűbb javítási-karbantartási alapanyagok, stb. Közös jellemzőjük, hogy ezek az eszközök egy éven belül felhasználásra kerülnek, döntően, bekerülnek a termelési/szolgáltatási rendszer „kohójába”, ahol is fizikai állapotuk átalakul, megváltozik.

Befejezetlen termelés alatt azt a készletállományt értjük, amelyen már néhány munkaműveletet elvégeztek, de további megmunkálásra kerül (Ilyen például az őszi búza elvetett vetőmag mennyisége és ára, amely már a földből nem vehető ki, de nem is félkész termék, nem is késztermék, hanem olyan közbülső állapot, melyek eredményeképp majd magasabb hozzáadott értékű kenyérgabona várható). Félkész termékek mindazon termékek, amelyeken a vállalat egyik egysége a teljes szükséges munkálatokat elvégezte, de a termék a vállalat más egységeiben további feldolgozásra, esetenként eladásra is kerül. Késztermékek azok a produktumok, amelyeken a vállalat már további ráfordításokat, termelési műveleteket nem eszközöl, értékesítésre vár, de még annak ténye nem történt meg. Áruk pedig azok a termékek, melyeket értékesítés célból vesz meg a vállalkozás.

A forgóeszközök második nagy kategóriája az ún. követelések. A Számviteli Törvény definíciója szerint: „Követelések azok a különféle szállítási, vállalkozási, szolgáltatási és egyéb szerződésekből jogszerűen eredő, pénzártékben kifejezett fizetési igények, amelyek a vállalkozó által már teljesített, a másik fél által elfogadott, elismert termékértékesítéshez, szolgáltatás teljesítéséhez, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, tulajdoni részesedést jelentő befektetés értékesítéséhez, kölcsönnyújtáshoz, előlegfizetéshez (beleértve az osztalékélelőleget is) kapcsolódnak, valamint a különféle egyéb követelések, ideértve a vásárolt követeléseket, a térítés nélkül és egyéb címen átvett követeléseket, a bíróság által jogerősen megítélt követeléseket is”.

Ha a definíció dőlt betűs részeit összeolvassuk, a követeléseket egyszerűbben is leírhatjuk; már teljesített és elismert szolgáltatás utáni összeg, amit még a vevő még

nem egyenlített ki. Ilyen lehet például egy már eladott termék után járó összeg, amit még a vevő a mérlegbeszámolási fordulónapon nem fizetett ki a vállalkozásnak.

A forgóeszközök harmadik csoportja az ún. értékpapírok. A Számviteli Törvény szerint „a forgóeszközök között értékpapírként a forgatási célból, átmeneti, nem tartós befektetesként vásárolt, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat, illetve tulajdoni részesedést jelentő befektetéseket kell kimutatni.” Lényegében tehát nem mások, mint egy éven belüli - azaz rövid távú - befektetések, ami, amely után a vállalkozás hasznot kíván húzni. A magyar értékpapírhoz szerint ilyen a váltó, a kötvény, a részvény, a másodlagos értékpapír, a kincstárjegy, a letéti jegy, jelzáloglevél, a befektetési jegy, a kockázati tőkealap-jegy, a közraktári jegy, a vagyonjegy, a szövetkezeti üzletrész, és a kárpótlási jegy.

A forgóeszközök negyedik csoportja az ún. pénzeszközök. A pénzeszközök a készpénz, az elektronikus pénz és a csekkeket, továbbá a bankbetéteket foglalják magukban. A vállalkozások ebből a forgóeszköz csoportból fizetik a kiadásait, ide érkezik be a bevételek.

2.2.1. A forgóeszköz gazdálkodás sajátosságai, a forgóeszköz szükségletet meghatározó tényezők

A forgóeszköz gazdálkodás sajátosságai

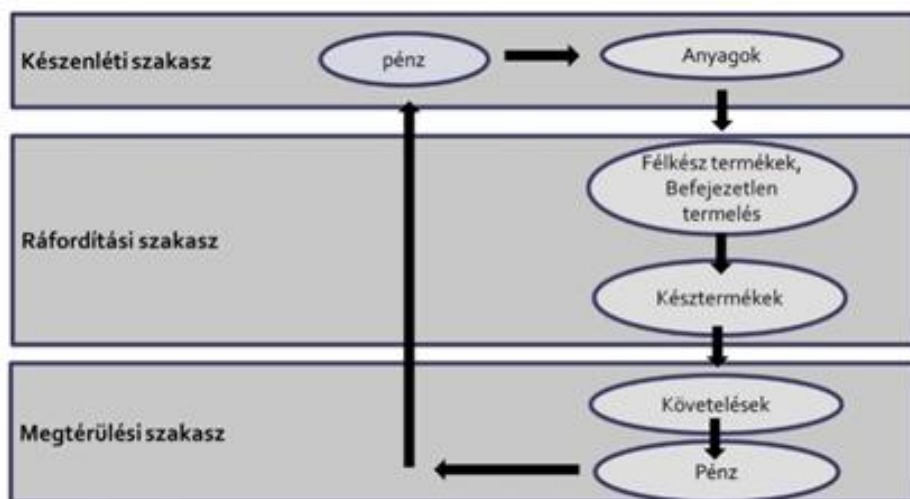
A gazdálkodás folyamatában a vállalkozásoknak bizonyos mennyiségű és összetételű forgóeszköz-állománnyal kell rendelkezniük ahhoz, hogy a folyamatos működés racionális feltételeit biztosíthassák, illetve az időszerű gazdasági feladatokat végrehajthassák. Ezen belül mindig van egy állandóan, tartósan lekötött forgóeszköz-állomány, amelynek értéke a feladatok növekedésével együtt nő, és forrás oldalról tartós forrást (forgótőkét) igényel (Budnick et al. 1998). A forgóeszköz-gazdálkodás céljai közé tartozik a forgóeszközökben lekötve tartott és így másra nem használható pénzeszközök csökkentése, illetve az anyag- és készletgazdálkodási feladatok végrehajtása közben felmerülő költségek csökkentése is.

A legfontosabb tehát, a forgóeszközök termelési költségeinek minimalizálása, illetve a forgóeszközökbe beépített termelési érték, illetve árbevétel minél hamarabbi visszanyerése. A forgóeszköz gazdálkodás legfontosabb célja ennek értelmében: csökkenteni a forgóeszközökben (elsősorban készletekben) lekötve tartott, és így másra nem használható pénzeszközöket, továbbá csökkenteni az anyag- és készletgazdálkodási feladatok végrehajtása közben felmerülő költségeket.

A forgóeszköz-gazdálkodás jellemzője, hogy rövid távú, így könnyebben korrigálhatók a döntések, ellentétben azzal, amit a befektetett eszközök esetében láttuk, valamint a forgóeszközökkel kapcsolatos döntéseink jelentős hatással vannak a vállalat likviditási és jövedelemtermelő helyzetére (Pfau E. Posta L. 1996).

Az előbb elmondottak értelmében a forgóeszköz gazdálkodás feladatai közé tartozik a forgóeszközök körforgásának fenntartása (sebességének növelése), a termelés

folyamatának biztosítása a lehető legkisebb ráfordítással, valamint az eszközök finanszírozása és az eszközstruktúra és,- lekötés optimális szintjének meghatározása. Ha ismételten értékeljük a forgóeszközök körforgásával kapcsolatos összefüggést (6. ábra), akkor arra is fény derül, hogy milyen szakaszaiban érdemes, vagy kell a forgóeszközök forgási sebességét változtatni.

6. ábra: A forgóeszközök megtérülésének szakaszai

Forrás: saját szerkesztés

A készenléti szakasz a vállalkozás vezetői által meghatározott szubjektív döntést követően kezdődik. A vállalkozás vezetőjének kellő ismeretekkel kell rendelkeznie arról, hogy a leendő terméke/szolgáltatása iránt van-e fizetőképés kereslet. Az anyagok kiválasztása után megtörténik azok megvétele, az anyag a vállalkozáshoz kerül és elkezdődik a forgóeszköz körforgási folyamata. A megvásárolt anyag „készletre kerül”, vagyis ettől az időponttól addig, míg felhasználását követően nem lesz eladható, értékesíthető termék, a vállalkozásból kivont egyben lekötött tőkeként kezelendő. Emiatt a gazdálkodás első lépéseként megfontolandó, hogy mikor szerezzük be a felhasználni kívánt anyagot. Érdemes akkor megvásárolni, amikor azt fel is használjuk, ne legyenek feleslegesen fel nem használt anyagok a készletén. A ráfordítási szakasz azzal kezdődik, hogy a megvásárolt anyagot beépítjük a magasabb hozzáadott érték előállításának folyamatába. Ez a szakasz esetenként kényszerpálya jellegű (mezőgazdasági termelő folyamatok időben szigorúan megkövetelik a forgóeszköz ráfordítást, nélküle el sem képzelhető a termelés, pl. a vetőmag elvetése), máskor viszont a vezető döntésétől és a piacképes igény kielégítésétől függ a szakasz időbeni hossza. Fizetőképés kereslet hiányában a készletezés (az anyagok idő előtti megvásárlása), és a ráfordítási szakasz megkezdése gazdasági öngyilkossággal egyenértékű. Ha megvan a fizetőképés keresleti igény, arra kell törekedni, hogy a ráfordítási szakaszt, amilyen mértékben csak lehetséges lerövidítsük. Ez az esetek többségében ez nem, vagy csak korlátozottan valósítható meg. A technikai, technológiai fejlődés viszont segítheti a ráfordítási szakasz időintervallumának időről-időre való „megkurtítását”. Emiatt joggal ajánlatos minden vállalkozásnak a tevékenységi körében

előforduló kutatási és fejlesztési eredmények figyelemmel kísérése, azok időben való hasznosításának bevezetése.

A befejezetlen termelés, a félkész termékek állapotát követően a végső produktum végül is elér a késztermékek kategóriájába. Ne felejtjük, a „késztermék” is a vállalkozásban lekötött tőke, amely-, ami, bár értékkel rendelkezik, mégsem szolgálja a vállalkozás eredménytermelő képességét, hiszen csak a ráfordítások pénzben kifejezett értékét, azaz csak költséget hordoz magában (Ross *et al.* 2005). A költség pedig nem haszon! Nem beszélve arról, hogy az elkészült termék sok esetben időhöz kötött eltarthatósággal bír, az elkészült terméket raktározni, megóvni kell, ami pénzbe kerül, így a termék önköltségét tovább növeli. A termék érték, de csak akkor válik igazán értékessé, ha azt jó áron sikerül eladni, értékesíteni.

A körforgás harmadik szakasza a megtérülési szakasz, melyben az árbevétel képződik. Minden vállalkozásnak arra kell koncentrálni, hogy a megtermelt termékét, vagy szolgáltatását magasabb áron tudja értékesíteni, mint amennyibe neki került. A másik fontos tényező az idő kérdése. A minél hamarabb történő értékesítés lerövidíti a forgóeszközök körforgásának időtartalmát, egyben lehetőséget nyújt arra, hogy ismételt elkezdhessen egy újabb körforgási folyamat. A körforgások számának növelésével nem csak a jövedelem gyarapodhat, hanem egy másik fajsúlyos probléma is orvosolható, nevezetesen a fizetőképesség fenn-, illetve megtartása. Ha az árbevételben a ráfordítások és költségek gyorsabban térülnek meg, a vállalkozás likviditása, azaz fizetőképessége is nő. Ez akkor válik élet-halál kérdéssé, amikor a vállalkozásnak nincs éppen akkor annyi bevétele, ami költségeinek fedezésére elegendő. Akkor nem tud mást tenni, mintsem külső, vagy belső finanszírozót keres. Külső estében pénzintézethez fordul hitelért, ami nem olcsó megoldás, vagy „saját” zsebébe nyúl (belső finanszírozás), és tagi kölcsönként vagyonának csökkenése mellett kénytelen a folyó kiadásokat fedezni (Nábrádi A. 2006, Nábrádi *et al.* 2011). (A flow folyamatok bemutatásakor erre még kitérünk.)

A forgóeszköz szükségletet meghatározó tényezők

Az erőforrások kihasználásához bizonyos mennyiségű, megfelelő összetételű és a kellő időben rendelkezésre álló forgóeszközre van szükség. Ezt a szükségletet több tényező is befolyásolja.

A következőkben tekintsük át a forgóeszköz szükségletet befolyásoló tényezőket. Bármely vállalkozási tulajdonformában, szervezeti felépítés szerint, tevékenységi körét tekintve, vagy vállalkozási méretét alapul véve a vállalkozások forgóeszköz szükségletet az alábbi tényezők befolyásolják (8. táblázat):

1. Az eszközigeny nem más, mint egy vállalat összes, vagy részegységeire jutó összes forgóeszköz pénzben kifejezett értéke.

Az eszközigenyesség egységnyi termék (például 1 kg, 1 db, vagy 100 Ft értékű termék) előállításának eszközszükségletét jelenti. Magas az eszközigenyesség pl. tejtermelés esetében, alacsony pl. a hagyományos zöldségtermesztés esetén. A két mutató értéke ágazatoktól függően eltérő lehet, ennek megfelelően az egyes ágazatokban eltérő annak

optimális értéke is. Általában elmondható, hogy forgóeszköz igény szempontjából a szolgáltató típusú vállalkozások, pl. kereskedelmi cégek magasabb forgóeszköz szükséglettel- és forgóeszköz igényességgel rendelkeznek.

8. táblázat: A forgóeszköz szükséglet nagyságát befolyásoló tényezők

Sor-szám	Megnevezés	Példa/Szektorok ³
1	A termelés/szolgáltatás/szektor forgóeszköz eszközigénye, eszközigényessége	Magas igényű, a tercier szektor (pl. kereskedelem, vendéglátás), alacsonyabb a primer szektor
2	A termelési periódus hossza	Hosszabb a primer szektor, (mezőgazdaság, kitermelő ipar, bányászat), rövidebb a tercier szektor (kereskedelem)
3	A termelési perióduson belül a forgóeszköz-költségek felmerülési üteme	Hosszabb a primer, a szekunder, szektor (feldolgozás, gépgyártás, könnyűipar) tercier szektor rövidebb
4	A visszatérülés nagysága, üteme	Szektoronként, ágazatonként szélsőséges különbségek.
5	Az eszközök forgási sebessége	Primer, szekunder lassú, tercier gyors.
6	A készletgazdálkodás színvonala	Szektor-független
7	A saját és vásárolt készletek aránya	Primer szekunder szektorban a saját domináns is lehet, tercierben elvétve
8	Egyes készletek beszerzésének lehetősége	Szektor-független

Forrás: saját szerkesztés

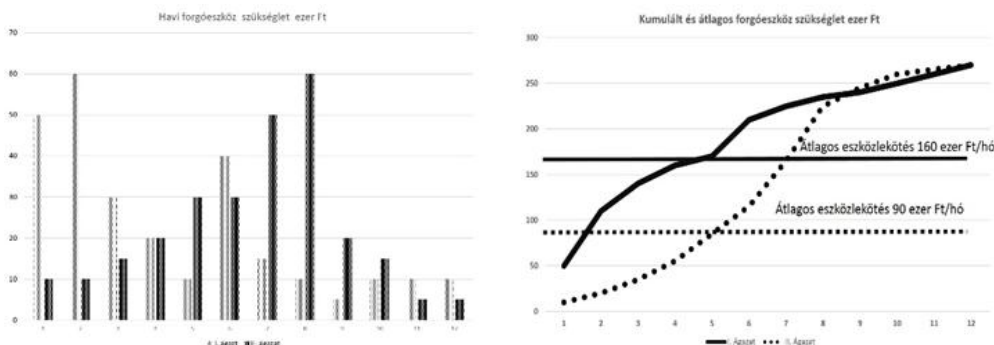
2. A termelési periódus hosszával kapcsolatosan megállapítható, hogy minél nagyobb termelési időre van szükség a késztermék előállításának érdekében, annál nagyobb lesz a forgóeszköz igénye is. Ez a kijelentés elsősorban a mezőgazdasági termék-előállításokra vonatkozik. Egy tejhasznú szarvasmarha, amíg például tejtermelésre alkalmas lesz, addig kb. 2 év forgóeszköz ráfordítást igényel. Míg a pontyivadékból áruhal lesz, három év nevelési-hízalási idő szükséges. A kenyérgabonát hogy a júliusi-augusztusi aratáson betakaríthassuk, legkevesebb 10 hónapig előfinanszírozni kell, hogy abból bevétel származzon. Egy bánya, hogy alkalmas legyen kitermelésre, több év előkészítő munkát feltételez. Azt, hogy egy kereskedő eladja a péküzemben készült kenyeret az csak napokban számolható. A mezőgazdaságban a termelési idő csökkentésére a lehetőségek igen korlátozottak, viszont nagy lehet a tartalék forgalmi-értékesítési időszak rövidítése területén.

³ Primer szektorba a kitermelő ipar, a bányászat és a mezőgazdasági termelés tartozik. Szekunder szektorba a termék-feldolgozási, az építőipari, a könnyűipari vállalkozások tartoznak. A tercier szektor a szolgáltatások körét fedi, úgymint kereskedelmi-, közmű-, egészségügyi-, biztosítási szolgáltatások stb. sorolhatók.

3. A termelési perióduson belül a forgóeszköz-költségek felmerülési üteme.

Ez a kategória is elsődlegesen ágazat specifikus, de ettől függetlenül ágazatokon belül jelentős eltérések is adódhatnak. Tekintsünk át néhány egyszerű példát! A mezőgazdaság növénytermesztési ágazataiban (gabona, ipari növények, takarmánynövények) sajátosság az, hogy a termelési periódus kezdetén már nagy a forgóeszköz befektetési igény. Ilyenek például a vetőmag, az alpműtrágya, a magágy-készítéssel kapcsolatos ráfordítások költsége, amelyek a forgási ciklus kezdetén jelentkeznek. Ezen ráfordítások a ciklus kezdetétől lekötött tőkeként viselkednek, nagyságrendjük elérheti a teljes forgóeszköz ráfordítás 30-40 %-át, ami azt is jelenti, hogy időben a leghosszabban köti le a vállalkozás forgótőkéjét. Ugyanitt például a betakarításokkal kapcsolatos forgótőke igény csak néhány napra, esetleg hétre korlátozódik (a betakarító gép üzemanyag igénye, vagy a termény szállításokkal kapcsolatos további kiadások). Kereskedelmi vállalkozások esetében általában nem jellemző ilyen hosszú forgótőke lekötés. Ezen esetekben ugyanis nem létezik objektív biológiai, termesztési, vagy tenyésztési időintervallum, csak az ún. forgalmi szakasz idejének hossza a mérvadó. A forgóeszközök költségigével kapcsolatosan pedig kijelenthető az, hogy minél korábban merül fel a termelési/szolgáltatási időszakban a forgóeszköz igény, az átlagos forgóeszköz költség annál magasabb lesz!

Az elmondottakat a 7. ábrán szemléltetjük. Vegyünk két ágazatot, melyekben az összes eszközszükséglet megegyezik, azaz mindegyik estében 270 ezer Ft. Az I. ágazatban a havi eszközigény a periódus kezdetén nagyobb, a II. ágazatban a 7-8 hónapokban nő meg. Az ábra jobb oldali részén az ágazatok kumulált eszközigényeit szemléltethetjük. Az I. ágazat összesített eszközszükséglete a periódus során egészen a 9. hónapig magasabb. A periódus végén mindkét ágazat eszközigénye megegyezik, azonban az átlagos eszközlekötés az I. ágazatban 160 ezer Ft, a II ágazatban viszont csupán 90 ezer Ft/hó a periódus 12 havi átlagában. Ez pedig azt jelenti, hogy a I. ágazatnak éves átlagban 70 ezer Ft/hó a többlet eszközlekötése, következésképp ennyivel magasabb az átlagos (az egész év során felmerülő) finanszírozási igénye.

7. ábra: A havi, a kumulált és az átlagos forgóeszköz szükséglet összefüggései
Forrás: saját szerkesztés

4. A visszatérülés nagysága, üteme.

A forgóeszköz szükségletet befolyásolja az, hogy a bevételek mikor jelentkeznek, pontosabban az, hogy gazdasági év során milyen gyakorisággal számíthatunk azokra. Az

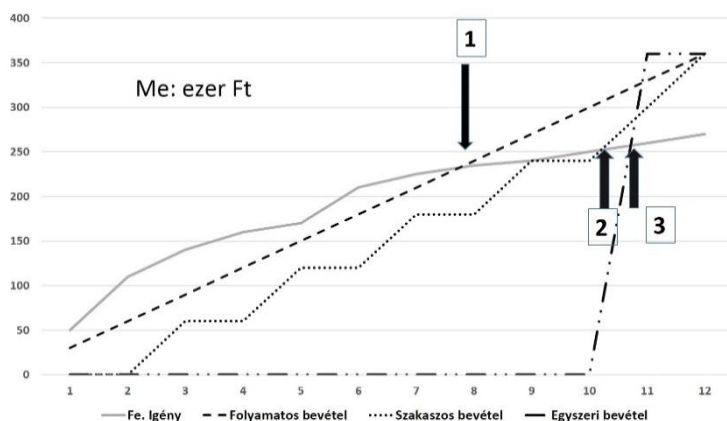
ütem szempontjából megkülönböztetünk folyamatos, szakaszos, és az év során csak egyszer jelentkező bevételeket produkáló ágazatokat.

A folyamatos bevétel olyan termelő, szolgáltató ágazatokban fordul elő, ahol a produktum folyamatosan képződik és a terméket folytonosan tudják értékesíteni (pl. sörgyártás, tejtermelés, áramszolgáltatás).

Szakos bevételek olyan termelő vagy szolgáltató ágazatokban képződnek, ahol vagy biológiai folyamatok (állatok felnevelési ideje, a gyümölcsök érési-szüretelési ideje), vagy értékesítési korlátok szabnak határt (pl. virágárusnál névnapok, pedagógus nap, évzárók, diplomaosztók során megnyilvánuló kereslet) a bevételeknek.

Az évi egyszeri bevétel döntően a mezőgazdaság növénytermesztéssel, vagy a kertészettel kapcsolatos ágazatainál jelentkezik. (Elvileg elképzelhető más ágazatokban is pl. építőipari tevékenység, amikor is a bevétel az épület átadását követően kerül kiegyenlítésre).

A visszatérülések üteme miként befolyásolja egy vállalkozás forgóeszköz igényét? A következő példa (8. ábra), ezt szemlélteti. Tétezzük fel azt, hogy három típusú (folyamatos-, szakaszos, illetve évi egyszeri megtérülésű) tevékenységet folytató vállalkozásnak megegyezik az árbevétele (360 ezer Ft). A folyamatos árbevételt a szaggatott vonallal, a szakaszosat pontozottal, míg az évi egyszeri bevételt pontozott és szaggatott vonal együttesével ábrázoltuk. A szürkés árnyalatú folyamatos vonallal az előző példánkban is szereplő I. vállalkozás kumulált forgóeszköz szükségletét ábrázoltuk. A kiemelésben szereplő 1-es szám azt mutatja, hogy a „folyamatos” esetben már a 8-ik hónapban, a 2-es „szakaszos”-nál a 10-ik hónapban, a 3-as, „évi egyszeri” esetben pedig a 11-ik hónapban tudják fedezni a képződő bevételek a forgóeszköz kiadásokat (igényt).

8. ábra: **A forgóeszköz igény megtérülése a visszatérülés ütemétől függően**
Forrás: saját szerkesztés

Miért jelenthet a nagyobb forgóeszköz szükségletet a visszatérülés ütemének alakulása? Ennek rendkívül egyszerű magyarázata van. A forgóeszköz finanszírozás vállalkozáson belüli forrása a bevétel. Addig, ameddig nincs bevétel a vállalkozás kénytelen külső finanszírozási forrást igénybe venni. Ennek formája a rövid lejáratú forgóeszköz hitel.

A hitelnek pedig „ára” van. Példánkban a „folyamatos” bevételű ágazatban a 7. hónapban, a „szakaszos” esetében a 10. hónapban, míg az „évi egyszeri” bevételű esetben a 11. hónapban fogja meghaladni az összes bevétel az összes kiadást. A gazdálkodási ciklus végén mind a három változatban megegyezik az összes bevétel (360 ezer Ft), és az összes kiadás is (270 ezer Ft). Viszont a folyamatosan felmerülő forgóeszköz igényt az első esetben 7 hónapig, a másodikban 10 hónapig, a harmadik esetben pedig 11 hónapig előfinanszírozni kell, ami rendre nagyobb forgóeszköz szükségletet jelent.

5. A forgóeszközök forgási sebessége

A forgási sebesség a vállalkozás készletgazdálkodását jellemző mutató. Megmutatja, hogy hányszor sikerül a cégnek a vizsgált időszak alatt készletállományát értékesítenie. A forgási sebesség a forgóeszköz-szükséglet nagyságát döntő módon befolyásolja ugyanis az minél nagyobb, annál kevesebb eszközleköttéssel oldható meg az adott termelési- értékesítési tevékenység. Mindez az egyes ágazatoknál, illetve termékeknel rendkívül eltérő módon alakul. A forgóeszközök forgási sebességének kifejezésére használt mutatók az egyes ágazatok, vagy ugyanazon gazdaság éves adatainak összehasonlítására is alkalmasak. A forgási sebességet két számításmenettel is meghatározhatjuk. Az első az időegység alatti körforgások számának, vagy megtérülések számának meghatározásával lehetséges.

$$S = \frac{É}{F_{\bar{a}}}$$

Ahol:

S = Az időszak alatti körforgások száma (db)

É = Értékesítési forgalom (árbevétel), Ft

$F_{\bar{a}}$ = Az időszak átlagos forgóeszköz állománya, Ft

Az átlagos forgóeszköz állományt súlyozott átlaggal határozzuk meg, ahol a súlyok értéke a leköttési idő. A 7. ábrán bemutatott 90 ezer, illetve 160 ezer Ft-os átlagos eszközleköttést is így határoztuk meg.

$$F_{\bar{a}} = \frac{\sum (f_n \times t_n)}{\sum t_n}$$

Ahol:

f_n = az n időszakban (hónapban) szükséges forgóeszköz értéke (Ft)

t_n = az n időszak napjainak száma.

A második számítással az egyszeri körforgáshoz szükséges napok száma (megtérülési idő) határozható meg. A vállalkozásoknak az a kedvező, ha ez a mutatószám minél alacsonyabb. Számítása következő:

$$F_s = \frac{F_{\bar{a}} \times t}{É}$$

Ahol:

F_s = az egyszeri körforgáshoz szükséges napok száma,

t = az időszak napjainak száma.

6. A készletgazdálkodás színvonala

A készletgazdálkodás a vállalkozások gazdálkodásának funkcionális részterülete, melynek célja a termelési - forgalmi folyamatok zavartalan működésének biztosítása úgy, hogy minden szükséges anyag és termék a megfelelő helyen, mennyiségben és összetételben, valamint időben a lehető legkisebb költségráfordítással rendelkezésre álljon a megfelelő felhasználónak.

A készletgazdálkodás - szokták anyaggazdálkodásnak is nevezni - alatt a termeléshez és az értékesítéshez szükséges eszközöket, anyagokat biztosító folyamat összességét értjük. Megvalósítása logisztikai rendszer keretében valósul meg. A logisztika két alapvető célja: a legjobb színvonalú kiszolgálás a legkisebb költséggel. A folyamat az alapanyagok beszerzésétől az értékesítés megvalósításáig tart. Részterülete emiatt a szállítókkal kapcsolatos anyagi folyamatok bonyolítása, a beszállítás, majd a termelés során szükséges anyagok rendelkezésre bocsátása pl. anyagmozgatás, illetve az elkészült termék kiszerezése, kiszállítása. Része a folyamatnak ennek megfelelően a kínálatmenedzsment, a szállítói nyilvántartások kezelése, maga a termelési/szolgáltatási folyamat nyilvántartásai, és végül a keresletmenedzsment, azaz a vásárlók, a vevőnyilvántartások kezelése. A készletgazdálkodás három karakteres területe a beszerzés, a raktározás és az értékesítés. A beszerzés területén tisztában kell lenni a rendelési tétel nagysággal, a termékmennyiség- és minőség paramétereivel, a szállítási határidők megfelelő ütemezésével, a szállítók kiválasztásával, a rendelési feladás idejével, a termék átvételének idejével, helyével, formájával. A raktározás feladatai közé tartozik a tároló helyek kijelölése, a raktározási rendszer megválasztása, a termelőhely anyagokkal v. ellátása, illetve a nyilvántartás, raktári ügyrend kialakítása. Az értékesítés a késztermék vevőkhöz való eljuttatása, valamint a késztermékraktárak szabályozása területeire terjed ki. Látható az előbbi felsorolásból, hogy a készletgazdálkodás egyszerre áll anyagi folyamatokból, és az ehhez kapcsolódó információ kezelésből is. Az egész logisztika folyamat ma már szinte elképzelhetetlen megfelelő informatikai hátterek nélkül. Az időben történő döntések csökkenthetik a forgóeszközök megtérülésének idejét, növelhetik a körforgások számát. A készletnyilvántartások-kezelések – még ha nem is tudjuk annak mögöttes informatikai háttérét – bekerültek a mindennapok gyakorlatába. Ilyen rendszerrel találkozunk a kiskereskedelemben. A vonalkód mára világszerte elterjedt. Az európai gyártmánykód (European Article Numbering, EAN) az eredetileg Amerikában kifejlesztett UPC rendszer bővítésével jött létre. „Az EAN 13 vonalkód 13 karaktert kódol: az első két vagy három vonal az országcód mely jelezi, hogy melyik országban regisztrált a gyártó. Az országcódot folytatja 9 vagy 10 adat jegyszám, és egy ellenőrző szám. Az EAN 13 vonalkód két vagy öt jegyszámú kiegészítő vonalkóddal bővíthető, így elérhető a 14 vagy 17 jegyszámú vonalkód” (I05). A vonalkódban nem a fekete vonalak, hanem a köztük lévő fehérek a „hasznosak”, mivel ezekről verődik vissza a leolvasó által kibocsátott impulzus. A különböző vastagságú és távolságú fehér vonalak egy számsorozatot kódolnak, amit általában számjegyekkel is kiírnak a vonalkód alatt.

Ez a QR kód segítheti a készletgazdálkodás színvonalának javítását. 2015. július 8.

9. ábra: A vonalkód és a QR kód

Forrás: saját szerkesztés

A 9. ábrán szerepel egy másik kód is az ún. QR kód. Ez egy kétdimenziós vonalkód, melyet 1994-ben a japán Denso cég alakított ki. A pontábra a következő információt rejt magában: „Ez a QR kód segítheti a készletgazdálkodás színvonalának javítását. 2015. július 8.” A QR kód a vonalkóddal szemben alfa-numerikus jeleket is tartalmazhat. Csak számokból 7089 karakter, míg alfanumerikus jelekből 4296 karakter rögzíthető. Az IT technika és technológia fejlődésének eredménye az ún. RFID (Radio Frequency Identification), vagyis rádiófrekvenciás azonosítás rendszere. Alapja a transzponder, amely rögzíthető, vagy beépíthető az azonosítandó objektumba (termék, vagy élőlény, pl. kutya, juh). Ez az apró tárgy – nem részletezve különböző fajtáit – alkalmas arra, hogy egy adatvevő berendezésen keresztül információt adjon az objektumról (termékazonosítás, nyomon-követhetőség, raktári pozíció, termék eredetiségének garanciája, márkavédelem). Fejlettségétől függően a legegyszerűbb alkalmazásoktól (könyvtári könyvek, élőállat azonosítás), a bonyolultabb (beléptető rendszerek, légipoggyász nyomon kísérés, áru nyomon követés, járműbeléptető rendszerek) hasznosítási lehetőségei is adóttak.

Sajátossága az újabb IT eszközöknek, hogy rendkívül precízek, pontosak. Kizárható az emberi figyelmetlenség, tervezhető a készletgazdálkodás, naprakész információkkal rendelkezhetünk az áru mozgásáról. Minél pontosabb és minél jobban szervezett a készletgazdálkodás, annál kisebb lesz az áru romlása, sérülése miatti árbevétel kiesés, annál gyorsabb lesz az pénz – anyag – késztermék – pénz körforgásának folyamata, ezekkel együtt valószínűsíthető, hogy két ugyanakkora „igényű” vállalkozás esetében a magasabb színvonalon megvalósított gazdálkodású forgóeszköz szükséglete alacsonyabb lesz.

7. A saját és vásárolt készletek aránya

A szükséges forgóeszköz szükséglet nagyságát nagymértékben befolyásolja, hogy az saját termelésű, vagy vásárolt készletekkel történik. A saját termelésű készletek előállítása és felhasználása főleg a mezőgazdaságban jellemző. Az állattenyésztési ágazatokban például a takarmányszükséglet biztosítása, növénytermesztési ágazatokban például a vetőmag előállítás. Általában kijelenthető, hogy a saját készletek előállítása ott nem lehet kérdés, ahol a felhasználni kívánt alapanyag nem piacképes termék. Ilyen például tömegtakarmánynak előállított kukorica szilázs. Miért nem piacképes ez a termék? Azért, mert az csak nagyon kivételes esetben szerezhető be a takarmánypiacon, nem képezi tárgyát adásvételnek. A szintén takarmánynak használt szemes kukorica már a piacképes termékek körébe tartozik. A termelő dönthet arról, hogy azt a saját gazdaságában hasznosítja, vagy értékesíti. Arról is dönthet, hogy kukoricát nem termel, hanem csak vásárol. Általános vélemény, hogy a saját előállítású készlet olcsóbb, mint a vásárolt, hiszen profit igényt nem tartalmaz. (lásd. a flow folyamatok fejezetben). Az esetek meghatározó részében ez akár igaz is lehet, viszont csak részletes kalkulációval állapítható meg annak igazságtartalma. Nevezetesen arról van szó, hogy míg a saját előállítású készlet profit-igény mentes, ugyanakkor annak előállítása további tartós forgóeszköz lekötéssel és igénnyel jár. Azt kell mérlegelni, hogy a vásárolt készletért kiadott többlet költség meghaladja, vagy sem a saját termelésű készlet önköltségét és a

többség forgóeszköz lekötésből származó alternatív jövedelem kiesését. Egy nagyon egyszerű példával szemléltetjük az elmondottakat. Kérdés az, hogy menjünk el étterembe ebédelni (vásárolt készlet), vagy készítjük el otthon (saját termelés)? Vélhetően senki nem gondolkodott el komolyan és részletesen e „fajsúlyos” kérdésről, de a példa kedvéért végezzünk egy egyszerűsített kalkulációt.

9. táblázat: A saját készlet felhasználásának egy sajátos példája

Megnevezés	Egységár	Szükséges mennyiség	A kiszerelés miatt min. megvásárolandó	Alapanyag + a kiszerelés miatti ár Ft	Ebéd alapanyag költsége Ft
Leves	Meggy	100 Ft/kg	15 dkg	15	15
	Főzőtejszín	795 Ft/l	50 ml	159	39,75
	Víz	350 Ft/m3	0,25 liter	-	0,085
	Gáz	150 Ft/m3	0,1 liter	-	0,015
	Kristálycukor	169 Ft/kg	10 g	169	1,69
	Vaníliás cukor	8800 Ft/kg	5 g	88	44
	Citrom	849 Ft/kg	10 g	min 1 db, 80 g	68
	Fahéj	4750 Ft/kg	1 g	20 g	95
	Szefűszeg	17 000 Ft/kg	1 g	10 g	179
	Mosogatószer	798 Ft/l	2 ml	0,5 l	399
	Alapanyag összesen			1172,1	132,99
	Munkaidő ráf.	1000 Ft/óra	30 perc	-	500
Főétel	Sertéskaraj	1400 Ft/kg	200 g	280	280
	Sajt	1500 Ft/kg	15 g	22,5	22,5
	Sonka	3990 Ft/kg	15 g	100 g	399
	Finomliszt	125 Ft/kg	10 g	1 kg	125
	Zsemlemorzsa	350 Ft/kg	10 g	500 g	175
	Tojás	43 Ft/db	1 db	10 db	430
	Étolaj	549 Ft/l	0,1 l	1 l	549
	Burgonya	249 Ft/kg	200 g	1 kg	249
	Petrezselyem zöld	89 Ft/ db	1 db	1 db	89
	Csemege uborka	1592 Ft/kg	50 g	680 g	589
	Víz	350 Ft/m3	0,25 liter	-	0,17
	Gáz	150 Ft/m3	0,4 liter	-	0,06
	Só	115 Ft/kg	4 g	1 kg	115
	Bors	5750 Ft/kg	1 g	20 g	115
	Mosogatószer	798 Ft/l	2 ml	0,5 l	399
	Alapanyag összesen			3137,73	637,25
	Munkaidő ráf.	1000 Ft/óra	2 óra	-	2000
Mindösszesen (leves + főétel)				6809,83	3137,25

Forrás: saját számítások, valamint a TESCO 2015 júliusi termékárai alapján

Vásárolt készlet (étteremben vesszük meg): Az ebéd meggykrém leves (700 Ft/adag), a fő fogás sajttal, sonkával töltött rántott sertésborda, petrezselymes burgonyával, csemege uborkával (3 100 Ft/adag), összesen tehát 3800 Ft.

Saját készlet (otthon készítjük el). Ugyanennek az ételnek az otthoni készítés kalkulációját a 9. táblázatban láthatjuk.

A vásárolt „készlet” példánkban a vendéglői árlap alapján 3800 Ft, a „saját készlet” a 9. táblázat adatai alapján 3137 Ft, mely számok összevetése alapján azt gondoljuk, hogy érdemesebb otthon elkészíteni az ételt, hiszen így olcsóbb. Ha azt is kalkuláljuk, hogy az egyes alapanyagokból kötelező megvenni a kiszereléssel kapcsolatosan a minimális mennyiséget, már megváltozik az első rálátásra logikusnak tekinthető döntésünk. Főleg akkor kell ezen elgondolkozni, amikor azokkal a járulékos költségelemekkel is kalkulálunk, amit az egyszerű példánkba be sem vettük. Sütő, főző edények, tűzhely költsége, világítási áramdíj, tányérok poharak, evőeszközök, szalvéta, abrosz, asztal, szék, asztaldísz, mosdó-wc, használata, és még biztosan sorolhatnánk tovább egy egyszerű ebédhez szükséges saját termelésű készletekkel kapcsolatos kiadásokat, összehasonlítva azt a vásárolt készletekkel.

8. Egyes készletek beszerezhetősége

A forgóeszköz szükséglet nagyságát befolyásolja az az egyszerű tény, hogy az bármikor beszerezhető-e, avagy nem. Ma is előfordul a világban, hogy egyes eszközöket akkor kell megvenni, amikor arra lehetőség van, nem pedig akkor, amikor arra szükség van. A hiánygazdaság szerencsére már nem jellemző hazánkban, de így is előfordul, hogy egy-egy esetben rá kell kényszerülni az eszköz hosszabb időre szóló beszerzésére, azaz tartálékolására. Ez a tény önmagában is növeli a forgóeszköz lekötést, nem beszélve arról, hogy ezekre a kiadásokra úgy kell tekintenünk, mint tartósan lekötött tőkére, amelynek viszont nincs hozadéka.

Nem kívánom példákkal ecsetelni például a válságidőszakokban fellelhető felesleges készletezés negatívumait, csupán megjegyzem, hogy ne legyen szükség rá. Ha ezt tapasztaljuk, akkor nem normális, hanem irreális piaci viszonyok közötti gazdálkodásról beszélünk, ahol is a forgóeszköz szükséglet eddig tárgyalt befolyásoló tényezőit el kell felejtetni!

A forgóeszköz szükséglet meghatározása

A fejezet végén nézzük meg miként határozható meg egy vállalkozás forgóeszköz szükséglete:

- Forgóeszköz jellegű költségek göngyöltése havi, illetve időszaki bontásban. Az átlagos forgóeszköz felhasználás meghatározása.
- A készletek értékének és változásának meghatározása (meglévő készlet + bejövő készlet - kimenő készlet). A termelési készletek éves átlagának meghatározása.
- $1+2 =$ halmozott forgóeszköz lekötés
- A 3. sorszám alatti összeget pedig korrigálni kell a göngyöltített árbevétellel.

2.3. A flow folyamatok alapkategóriái, hozamok, ráfordítások, eredmény

A flow folyamatokba egy vállalkozás életében a bevételek és a ráfordítások tartoznak, továbbá ezzel együtt, a képződött eredmény kimutatása is. Általánosan bevételeknek tekintjük egy adott vállalkozás termékeinek és szolgáltatásainak az értékesítés utáni ellenértékéért megkapott pénzüsszeget. Bevételeket jelent továbbá a különféle támogatások összege is, amelyek lehetnek állami, önkormányzati, vállalkozói szponzori

jellegűek is. A bevételek között szerepelhet továbbá az feleslegessé váló eszközök bérbeadásából, vagy értékesítéséből származó összeg is. A bevételek mindig a piaci szereplők közötti szerződéses jogviszonyban keletkeznek.

Eredete szerint a bevétel lehet áru-termékalapú (megfogható), vagy szolgáltatás alapú (megfoghatatlan). A termelés során arra törekszünk, hogy eladható, azaz piacképes termékeket és szolgáltatásokat állítsunk elő. A tevékenységünk eredményeként megtermelt termékeket, azaz a termelés/szolgáltatás produktumait összefoglalóan hozamnak nevezzük (*Nábrádi A. Jávora A. 2002*).

A hozam a megtermelt termékek és szolgáltatások naturális egységben kifejezett mértéke.

Az itt definiált hozam kifejezés nem tévesztendő össze a pénzügyi és közgazdasági értelemben vett hozammal, ami nyereséget vagy pénzhozamot jelent. A termelési és a szolgáltatási ágazatokban némileg eltérő "nevezéktannal" találkozunk a hozamok szempontból. A termelési, termék-feldolgozási típusú ágazatoknál (primer, pl. bányászat, mezőgazdaság, illetve szekunder pl. építőipar, feldolgozóipar, gépgyártás) a kézzel fogható produktumok a jellemzőek. A termékeknek létezik egységára, amelyek több esetben megfelelnek a világpiacon érvényes áraknak, (pl. tőzsdei árak), mennyiségük döntően egyértelmű, a nemzetközi sztenderdekhez, pl. SI igazodó. A tercier típusú szolgáltatási ágazatok esetében már megjelennek a nem kézzel fogható "termékek" (adótanácsadás, egészségügyi ellátás, oktatás, szórakoztató ipar, sport stb.). Itt már nehezen tudjuk a hozamot definiálni, mivel ebben az esetben sokszor nem fellelhető a „System International” mértékegység rendszerében. A szolgáltatási ágazatok hozami ettől függetlenül többször objektíven értékelhetők (pl. taxi szolgáltatás alapidíj+ kilométer díj), máskor a szolgáltatás szubjektív értéke miatt nem, vagy csak nagyon nehezen mérhető (pl. egy zenei mű hozama nem értékelhető a kottában lévő zenei hangok számától, vagy egy regény karaktereinek számától).

Hozamok alapján csak az azonos terméket vagy szolgáltatást előállító vállalkozások, ágazatok hasonlíthatóak össze. A különböző tevékenységek hozamai egy-egy ágazaton belül csak közös mérőszámok segítségével vethetőek össze.

A hozamokat a termelőkapacitás egységére vetítve a fajlagos hozamot mutathatjuk ki, amivel a termelés színvonalát jellemezhetjük. Közgazdasági értelemben csak azok a hozamok értékelhetők, amelyeket realizálni is tudunk, azaz ténylegesen értékesítésre kerülnek. Ha előállítunk egy terméket, de azt nem tudjuk se értékesíteni, se a termelési folyamat során újra felhasználni (saját előállítású és felhasználású készletek), akkor az előállítás érdekében felmerült költségek a veszteségeinket növelik, sőt esetenként annak raktározása még többlet költséget is jelent. A realizált hozamot – ami az eladás révén árbevételt eredményez a vállalkozás számára, – kibocsátásnak nevezzük, ami szintén naturális mérőszám.

2.3.1. A hozam és a termelési érték kategóriái

Az előállított termékeket jelentőségük, piacképességük alapján három különböző csoportokba sorolhatjuk:

1. *A főtermék* a termelés vagy szolgáltatás elsődleges célja, produktuma. Főtermék például a mobiltelefon összeszerelő üzemben a mobiltelefon készülék, a moziban a levetített filmek száma, az előállított kerékpárok száma, a képződött összes tej egy tejelő szarvasmarha vállalkozásnál-

2. *Az ikertermékek* a termelés/szolgáltatás során előállított/ képződött közel azonos értékű termékek. Ikertermékek lehetnek a pékségben a kenyér és a kifli, a szarvasmarha ágazatban a tej és a borjú, az oktatási szolgáltatások esetében például az ismeretátadás tényszerű adathalmaza mögött értéként kimutatható gondolkozási-elvonatkoztatási képességek erősítése, vagy a nevelési célú példák tényszerű használata. Ikertermékek elsősorban azonban az élő természettel kapcsolatos termelői folyamatoknál jelentkeznek, már csak azért is, mert képződésük nélkül elképzelhetetlen a főtermék előállítása (Nábrádi 2007¹).

3. *A melléktermék* a főtermék, vagy ikertermékek előállítása mellett képződő alacsonyabb használati értékű produktum. Melléktermék lehet az asztalos üzemben keletkező faforgács, vagy az állattartás során termelődő szerves trágya. Megjegyezzük, hogy a melléktermék bár alacsonyabb értékű képződött produktum, esetenként azonban azok üzletszerű használata során magasan hozzáadott értékű produktumokká válhatnak. A meggy mag például egy melléktermék, de belőle párnákat készítenek gyermekeknek, étkezésre saláta olajakat nyernek ki, de gyógyászati-szépészeti terméket is előállítanak belőle. Alkalmas lehet pl. szív és érrendszeri betegségek gyógyítására, a bennük lévő hatóanyagok javíthatják a bőr vérellátását, gátolhatják a bőr öregedését. Az ilyen jellegű készítmények esetén meglepő, de - maga a meggyhús a melléktermék -, és a mag a főtermék.

A hozamok összehasonlíthatóságánál kitértünk a különböző mérőszámokra. Az összehasonlíthatóság legkézenfekvőbb mércéje a pénz, amelynek segítségével a legtöbb dolog egyértelműen mérhető és egymáshoz viszonyítható (Nábrádi A. Szűcs I. Balogh P. 2000). Ezért a gazdálkodásban, a gazdasági kalkulációkban legtöbbször az előállított termékek és szolgáltatások pénzben kifejezett értékét, a hozamértéket használjuk. A hozamértéket megkapjuk, ha az előállított termék vagy szolgáltatás egységét megszorozzuk egy (általában éves) átlagos értékesítési egységgel.

$\text{Hozamérték} = \text{Hozam} \times \text{Egységár}$

Meg kell jegyeznünk, hogy a hozamérték – bár sokszor egybe esik – nem teljesen szinonim fogalom az árbevétellel. Árbevétel alatt csak a ténylegesen értékesítésre került, azaz realizált hozamok pénzben kifejezett értékét értjük.

$\text{Árbevétel} = \text{Realizált hozam (kibocsátás)} \times \text{Egységár}$

A hozamérték természetszerűleg nagyobb az árbevételnél. Gazdálkodási szempontból azonban az árbevételt a hozamérték elé helyezzük. A forgóeszköz gazdálkodásnál

elmondottakat megerősítve a hozamérték az az érték, amelyet előállítottunk, megtermeltünk, de még nem értékesítettünk. Egészen addig, amíg az értékesítésre nem kerül, lekötött, és hozadékot nem hozó eszköznek minősül. Ennek pedig effektív kiadása a tárolási költség, a számított pedig az alternatív költség. Az alternatív költség abban testesül meg, hogy a megtermelt, de még nem értékesített produktum értékét, ha azt egy tisztán pénzpiaci termékbe fektettük volna, kamatozásával már növelhetné a vállalkozás bevételeit.

A termelési érték

A termelési érték pontos meghatározásához a hozamértéken kívül (amennyiben felmerül), számításba kell vennünk még néhány olyan tényezőt, ami közvetlen hozamtartalomhoz nem köthető. Növelheti a termelési értéket a célzott állami támogatás, a biztosítási kártérítés, de néhány a termeléssel nem szorosan összefüggő tétel is. Ilyen például a kapott kamat és az osztalékbevételek, az infláció okozta árnövekedés, vagy az árfolyamok ingadozásából eredő árfolyamnyereség is. Ha nincs ilyen tétel, akkor a termelési érték megegyezik a hozamértékkel. Ezek alapján a teljes termelési értéket az alábbi képlet alapján számíthatjuk ki:

$\text{Termelési érték} = \text{Hozam} \times \text{Egységár} + \text{hozamtartalommal nem rendelkező egyéb bevételek}$

Fontos megjegyezni, hogy ez a képlet csak vállalati szinten érvényes, nemzetgazdasági szinten a fentebb felsorolt járulékos tételek nem értelmezhetők.

Egy ágazat termelési értékének meghatározása a következőképp történik:

1. Árbevétel+

Az értékesített fő-, iker- és melléktermék után kapott bevétel

2. Közvetlen támogatás+

Pl. az ágazat (termőföld, állat) megléte esetén kap a termelő (bérlő), egyértelműen az ágazathoz, illetve tevékenységhez kapcsolódik.

3. Egyéb bevételek+

Minden nem-árjellegű, de az ágazathoz kapcsolható bevétel, pl. biztosító térítése, kárrendezés

4. Előállított, de még nem értékesített termék, illetve szolgáltatás pénzértéke

A négy fő tétel együttese alkotja egy ágazat/vállalkozás bruttó termelési értékét.

Az árak típusai

A termékeket vagy szolgáltatásokat alapvetően értékesítés céljából állítjuk elő, de hogy milyen áron tudjuk eladni, azt számos tényező befolyásolja. Az értékesítési ár nagysága elsősorban a piaci viszonyoktól függ, tiszta piaci verseny esetén a kereslet-kínálat alakulása befolyásolja, de a termék vagy szolgáltatás jellege, a vállalkozásunk piaci helyzete, mérete, illetve az ágazat nemzetgazdasági és stratégiai megítélése alapján változhat.

A termelési érték kiszámításakor illetve az értékesítés során az alábbi árkatóriák jöhetnek szóba:

Piaci ár: A piacon uralkodó kereslet-kínálati viszonyok alapján kialakult értékesítési ár, amennyit a vásárlók ténylegesen hajlandók kifizetni a termékért vagy szolgáltatásért. A piaci ár kategórián belül megkülönböztetünk nagykereskedelmi és kiskereskedelmi (fogyasztói) árat attól függően, hogy az értékesítés kinek az irányába történik (*Fenyves et al. 2010*). Nagykereskedelmi áron általában nagyobb mennyiséget és kedvezőbb áron értékesítünk.

Irányár: egyes termékekre előre meghatározott olyan ár, amely a piaci viszonyok függvényében a várható áringadozások centrumát jelöli, amelyhez végül a tényleges szerződéses ár köthető. (felek megállapodnak abban, hogy az irányár x EUR +/- 5 %).

Védő ár: A társadalmilag vagy gazdaságilag kedvezőtlen piaci hatások kivédésére szolgáló, meghatározott árakat soroljuk ide.

- Minimum ár: az egyes termékpálya-szabályozásokban meghatározott, a felvásárló által a termelő részére fizetendő minimális átvételi ár.
- Maximum ár: A fogyasztók védelmét szolgáló, felülről korlátozott ár. Általában állami beavatkozás következtében kerül meghirdetésre.
- Intervenciós felvásárlási ár: egyes termékpálya-szabályozásokban meghatározott olyan - a termelők vonatkozásában részükre méltányos jövedelmet biztosító, előre meghirdetett - ár, amelyet ha a piaci ár elér és a külön jogszabályban meghatározott feltételek teljesülnek, a felvásárlás megindul.

Önköltségi ár: Belső kimutatásokban, elszámolásokban alkalmazott kalkulált ár, ami megmutatja, hogy pontosan mennyibe kerül egy termék vagy szolgáltatás előállítása a termelőnek.

A termelési érték kategóriái (10. ábra):

A termelési érték vállalati vagy ágazati szintű elemzése során az alábbi kategóriákat különböztetjük meg:

Bruttó termelési érték: az időegység alatt előállított összes termék vagy szolgáltatás pénzben kifejezett értéke.

Halmozatlan termelési érték: a bruttó termelési érték és a termelés során újra felhasznált termékek értékének különbsége.

Áruterelési érték: időegység alatt a vállalat által értékesített termékek és szolgáltatások érték.

Hozzáadott érték: a bruttó termelési érték, valamint az újrafelhasználás és a vásárolt áruk értékének különbözete (*Cehla et al. 2012*).

Nettó termelési érték: a bruttó termelési érték, valamint az újrafelhasználás, a vásárolt áruk értéke és az amortizáció értékének különbözete.

10. ábra: A termelési érték növelésének lehetőségei

Forrás: Nábrádi (2007)

A fajlagos termelési érték kifejezésekor a termelési értéket a különböző erőforrások, termelőkapacitások egységéhez viszonyítjuk.

A termelési érték növelésének módjai

A termelési érték növelésének alapvető módja a hozamok fokozása. Ez általában mennyiségi többletet jelent. Az öncélú hozamnöveléssel viszont vigyáznunk kell, hiszen a hozamok fokozása törvényszerűen a költségek növekedésével is jár. Ez azonban a vállalkozásunk szempontjából csak akkor kifizetődő, ha a költségnövekedés mértékénél és annak alternatív költségeinél nagyobb arányban nő a termelési érték.

Változatlan hozamok mellett a termelési érték növelhető úgy is, ha magasabb áron tudjuk értékesíteni termékeinket vagy szolgáltatásainkat. Magasabb árat alapvetően a magasabb minőség eredményezhet. A magasabb értékesítési ár eléréshez vezethet, az is, hogy megfelelően, körültekintően (esetenként szerencsésen) választjuk meg az értékesítés helyét és idejét. Ugyanazt a minőségű és fajtájú virágot magasabb áron lehet értékesíteni nőnap és anyák napja idején, mint általában hétköznapokon. A termelési értéket az egyéb tényezők is befolyásolják. Növelheti a termelési értéket az állami vagy pályázati forrásokból nyert támogatás, a biztosítási kártérítés, illetve a termeléssel nem szorosan összefüggő tételek is. Ilyen például a kapott kamat, az infláció okozta árnövekedés, vagy az árfolyamok ingadozásából eredő árfolyamnyereség is. Utóbbiak mértékét csak nehezen vagy egyáltalán nem tudjuk befolyásolni, de a pályázati kiírásokat figyelemmel kísérve sikeres pályázatokkal jelentős többletet érhetünk el.

2.3.2. A ráfordítás, a termelés költsége

A ráfordítás fogalma

A termelési folyamat során a termékek vagy szolgáltatások előállítása érdekében felhasznált erőforrások természetes egységben kifejezett mennyiségét ráfordításnak

nevezzük. Fajlagos ráfordításról beszélhetünk, ha a ráfordítások nagyságát valamely más termelési tényező egységéhez viszonyítjuk. A fajlagos ráfordításokkal a termelés színvonalát jellemezhetjük, hiszen – bizonyos keretek között – a magasabb ráfordítás magasabb hozamot eredményez.

A termelési költség

A termelési költség a termékek és szolgáltatások előállítása érdekében felhasznált ráfordítások pénzben kifejezett értéke, kiegészítve olyan tényezőkkel (amennyiben felmerülnek), amelyeknek nincs közvetlen ráfordítástartalom. Ilyenek lehetnek a különböző adók, biztosítási, bérleti és tagsági díjak, a fizetett kamatok, vagy az árfolyam ingadozás következtében elszenvedett árfolyamveszteségek (Nábrádi A. Madai H. 2008).

A teljes termelési költség képlete tehát a következő:

$$\text{Termelési költség} = \text{Ráfordítás} \times \text{Egységár} + \text{ráfordítás-tartalommal nem rendelkező egyéb tényezők}$$

A költségek fajtái és csoportosítása

1. *Megjelenési forma szerint* léteznek elemi és összetett költségek. Elemi költségeknek a további részekre nem bontható költségeket nevezzük. Ide tartozik az anyag jellegű költség, a személyi jellegű költség, az értékcsökkenési leírás, valamint az egyéb költségek. Az összetett költségek legalább két, vagy több elemi költséget foglalnak magukba. Ilyenek lehetnek a speciális tárgyi eszközök költségei, a szolgáltatási költségek, illetve az általános költségek.

2. *A kibocsájtáshoz (termeléshez, szolgáltatáshoz) való viszonya szerint* beszélünk ún. *állandó költségekről, és változó költségekről*. Az állandó költségek jellegzetessége, hogy azok nem függenek a kibocsájtástól. Akkor is felmerülnek, ha nincs termelés vagy szolgáltatás. Ilyen költségtényezők például a bérleti díjak, biztosítási költségek, az állandó alkalmazottak fizetése és azok járulékai, a befektetett eszközöknél tárgyalt amortizációs költségek. Változó költségről akkor beszélünk, amikor annak felmerülése egyértelműen kibocsájtás függő. Ha nincs termelés, vagy szolgáltatás, akkor a változó költség nulla. Változó költségek közé soroljuk az anyagköltségeket (üzemanyag, villamos energia, gáz, alapanyag, segédanyag), az eseti jellegű szolgáltatási költségeket (szállítás, fuvarozás), a kibocsájtás függő személyi költségeket. Miért fontos gazdasági értelemben a költségeket állandó- és változó elemekre szétbontani, illetve azokat vizsgálni. Nos, ezzel kapcsolatban több gazdálkodási alapelv is deklarálható.

- Az ésszerű költséggazdálkodás egyeik fontos eleme, hogy a bevételekkel szemben mindig legyünk tisztába költségeinkkel is. A probléma akkor merül fel élesen, ha a bevételek nem folyamatosan keletkeznek, lényegében ilyen szinte az összes gazdasági ágazat. Mivel a bevételek nem, de az állandó költségek folyamatosan jelentkeznek, a vállalkozásoknak cash-flow, vagy ún. likviditási tervet indokolt készíteni, ahol is előre kalkuláljuk a bevétel/kiadás egyenlegeket. Az állandó költségek kifizetése nem opcionális, azt minden egyes időszakban meg kell tenni, különben a vállalkozás fizetéseképtelenné válik. A fizetéseképtelen vállalkozást csődeljárás, vagy a legrosszabb esetben felszámolás fenyegeti. Az állandó költségek folyamatos megléte annak ésszerű csökkentésére inspirálja a vállalkozásokat.

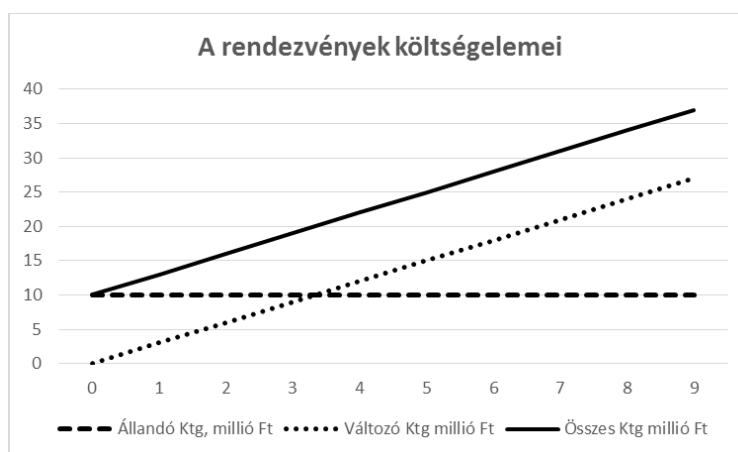
- A második állandó költségekkel való gazdálkodási alapelv az, hogy a meglévő kapacitásokat maximálisan kell kihasználni. Milyen összefüggések rejlenek ezen gazdálkodási alapelv mögött? Nézzünk meg egy rendezvényszervező vállalkozás költségeit. A rendezvények átlagosan 3 millió Ft változó költségigényűek. A vállalkozás állandó költségei 10 millió Ft-ot tesznek ki. Tekintsük át, hogy miként alakulnak a költségek a rendezvények sorozatában (10. táblázat).

10. táblázat: Az állandó és a változó költségek alakulása

Volumen, kibocsájtás Rendezvény db, Q	Állandó Ktg, millió Ft	Változó Ktg millió Ft	Összes Ktg millió Ft	Állandó Ktg/Q millió Ft	Változó Ktg/Q millió Ft	Összes Ktg/Q millió Ft
0	10	0	10	10	0	10
1	10	3	13	10	3	13
2	10	6	16	5,0	3	8,0
3	10	9	19	3,3	3	6,3
4	10	12	22	2,5	3	5,5
5	10	15	25	2,0	3	5,0
6	10	18	28	1,7	3	4,7
7	10	21	31	1,4	3	4,4
8	10	24	34	1,3	3	4,3
9	10	27	37	1,1	3	4,1

Forrás: saját kalkuláció

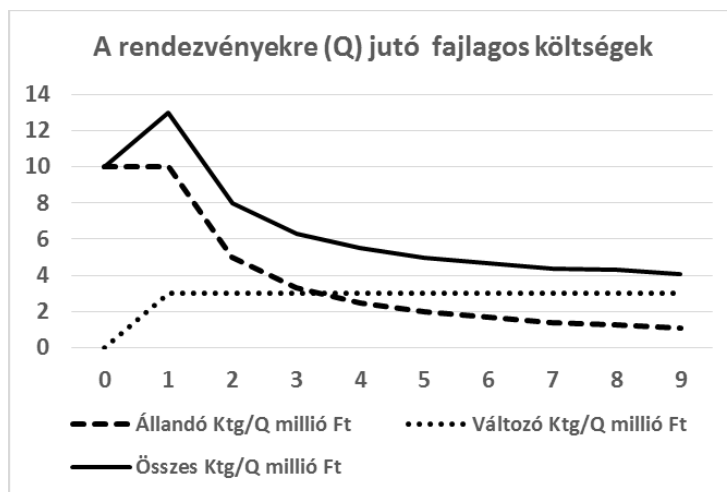
Ha a rendezvények száma 0, akkor is felmerülnek a *vállalkozás állandó költségei*, viszont a rendezvények számától függetlenül azok 10 millió Ft értéken maradnak. A rendezvények átlagos *változó költségei* kumulálódnak, először 3, majd 6, 9 stb. millió Ft. Az összes költség az állandó és a változó költségek összegéből adódik. Ezt láthatjuk a 11. ábrán.

11. ábra: Az állandó, a változó és az összes költség grafikus ábrázolása

Forrás: Saját szerkesztés

Ha az állandó, a változó és az összes költséget nem kumuláltan, hanem azokat egy-egy rendezvényre vetítjük, azt láthatjuk, hogy minél nagyobb a kibocsájtás, azaz a rendezvények száma, (Q)-, annál kisebb lesz az egy rendezvényre eső állandó költség, és az összes költség is. Ezt mutatjuk be 12. ábrán.

12. ábra: Az állandó, a változó és az összes költség egységnyi kibocsájtásra jutó összege

Forrás: Saját szerkesztés

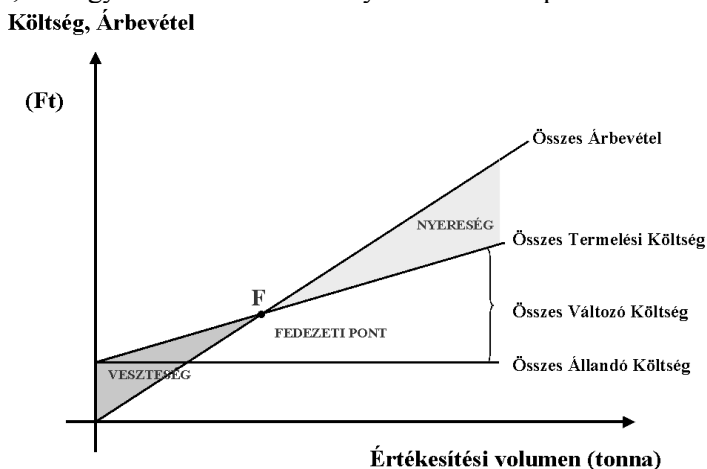
Amit leszűrhetünk a 12. ábra összefüggéseiből, azok a következők; Az állandó költségek a kibocsájtás növekedésével fajlagosan csökkennek. A változó költségek kibocsájtás egységére vetítve állandókká válnak, az összes költség pedig, minél nagyobb a kibocsájtás, az egyre kevesebb lesz egy rendezvényre vetítve. Példánkra visszatérve tehát egy vállalkozás annál kisebb költséggel tud egy rendezvényt megszervezni, minél nagyobb lesz azok száma.

Az állandó a változó költségek és az árbevétel kapcsolata, fedezeti pont

Az állandó és változó költségek kibocsájtással kapcsolatos összefüggéseit már láttuk a 11. ábrán. Most mindezen kapcsolatokat kiegészítjük az árbevétellel. Az összefüggést fedezeti pont számításnak nevezzük. A fedezeti pont megmutatja a vállalkozónak, hogy mekkora értékesítési volumen szükséges az összes változó és állandó költség fedezésére. A fedezet ott van, ahol az összes árbevétel és az összes költség egyenlő. A fedezeti pont fölötti további értékesítés mindaddig nyereséges lesz, amíg az eladási ár meghaladja az egy egység előállításához szükséges valamennyi költséget. A fedezeti pont grafikus ábrázolását a 13. ábrán mutatjuk be.

A fedezeti diagram megmutatja, hogy a növekvő értékesítés (termelés) egyes szintjeihez mekkora nyereség tartozik. Leolvasható róla az árképzési elvek változásának eredménye és a költségsökkentésből származó nyereség nagyságának alakulása. A fedezeti diagram minden értékesített mennyiségre megadja az állandó, változó és összes költségek, valamint az árbevétel kapcsolatát. A pontosan elkészített

diagram megmutatja, hogy mennyit kell termelni és eladni ahhoz, hogy elérjük a fedezeti pontot, és hogy ehhez a szinthez milyen mértékű kapacitáskihasználás tartozik.

13. ábra: A fedezeti pont grafikus ábrázolása

Forrás: Ertsey – Nábrádi, 2003.

A fedezeti pont elemzése során kulcskérdés a fedezethez szükséges kibocsátás (értékesített termékmennyiség, volumen (Q) pontos meghatározása. Ennek az értékesített termékmennyiségnek a kiszámítása az alábbi képlet segítségével történik:

$$\text{Volumen egység fedezeti pont} = \frac{TK_A}{P - \ddot{O}K_V}$$

ahol: $\text{Volumen egység fedezeti pont}$ = a fedezethez szükséges értékesítendő termékmennyiség

TK_A = összes állandó költség

P = eladási egységár

$\ddot{O}K_V$ = egy termékre eső változó költség (változó önköltség)

Az eladási egységár és az egy egységre jutó változó költség különbsége az egy termékre eső fedezet. Ily módon a fenti összefüggés az alábbi módon is felírható:

$$\text{Volumen egység fedezeti pont} = \frac{TK_A}{f}$$

ahol: $\text{Volumen egység fedezeti pont}$ = a fedezethez szükséges értékesítendő termékmennyiség

TK_A = összes állandó költség

f = egy termékre eső (fajlagos) fedezeti hozzájárulás

Addig, ameddig az eladási egységár (értékesítési ár) nagyobb, mint az egy egységre jutó változó költség, bizonyos többlet keletkezik az állandó költségek fedezésére. Végül e többletek révén a vállalkozás az összes állandó költséget képes fedezni és ekkor eléri azt a pontot, amely fölött a cég már nyereséget termel. A vállalkozó különböző feltételeket próbálhat ki (különböző eladási árak, állandó és/vagy változó költségek),

hogyan megállapítsa, milyen hatással vannak ezek a fedezeti pontra és ebből következően a nyereségre.

A költségek (változó) változásának intenzitása lehet arányos (proporcionális), csökkenő (degresszív), vagy növekvő (progresszív). Arányos költségek a termelés volumenének (Q) változását arányosan követik. Ha például a kibocsátás 10 %-nő, akkor a változó költség is 10 %-al lesz magasabb. A proporcionális költségek közé tartozik az anyagköltség, a közvetlen munkabér (darabbér) és annak közterhei. A proporcionálisan változó költségek a termelés növelésével termékegységre vetítve állandóak (11. ábra). Megjegyezzük, hogy ezek a költségek csak bizonyos feltételek mellett proporcionálisak, elképzelhető például, az eladók mennyiségi árengedményt adnak az adott anyagból 30%-al többet vásárolunk, de csak 20%-al kell többet fizetnünk. A degresszív költségek is változnak a kibocsátás módosulásával, de kisebb mértékben, mint a termelés mennyisége. Például 30 %-os volumennövekedés esetében a degresszív költségek mindössze 15%-al emelkednek. Ilyen költségek például a karbantartási, az anyagmozgatási költségek. A progresszív változó költségek esetében a kibocsátás %-os növekedésének mértéke felett változik a költségnövekedés. Például 10%-al növelve a kibocsátást a költség 15%-al nő. Ilyen fordulhat elő akkor, ha többet termelést vállal be egy cég, de saját dolgozóival azt képtelen ellátni. Ekkor időszakosan munkaerőt vesz fel, de annak költsége magasabb lesz az állandó dolgozók közvetlen munkabérénel (darabbérénel).

3. *Elszámolhatóság szerint* közvetlen és közvetett (általános) költségeket különíthetünk el. A közvetlen költségekről egyértelműen eldönthető, hogy melyik termék, szolgáltatás esetleg ágazat érdekében merült fel, míg a közvetett költségek esetében ez nem állapítható meg. Ha tehát a költségek egyértelműen elszámolhatók egy adott tevékenységre, akkor azt közvetlen költségnek, ha nem, akkor közvetett, vagy általános költségnek nevezzük. Közvetlen költségek például egy adott termék-előállításnál/ vagy szolgáltatásnál dolgozók személyi jellegű kiadásai, az ott felhasznált anyagok, a csak ott igénybe vett szolgáltatásokat. Közvetett költségek lesznek azonban a vezető tisztségviselők személyi jellegű kiadásai, a több részegység által is használt létesítmények működtetésének költsége, és mindazon költségek, amelyek nem egyértelműen terhelhetők rá egyetlen termék, vagy szolgáltatás előállítására.

Egy elszámolhatóság szerinti költségstruktúra a következő elemeket tartalmazza:

I. Közvetlen költségek

1. Személyi jellegű ráfordítások (az adott konkrét tevékenységben dolgozók munkabére és járulékai),
 2. Anyagköltségek. (az adott konkrét tevékenységben felhasznált alapanyag költségek, továbbá a víz, gáz, villamos áram, gázolaj, benzin stb. költségei.)
 3. Igénybe vett belső- és külső szolgáltatások költségei, amelyek egyértelműen a konkrét tevékenység érdekében merültek fel: Szállítás, étkeztetés, rendezési költségek, telekommunikációs költségek
 4. Speciális tárgyi eszközök után elszámolt értékcsökkenés, amortizáció
 5. Egyéb közvetlen költségek: biztosítási díjak,
- II. Közvetett, vagy általános költségek

A közvetlen költségeknél bemutatott struktúrát követve, itt azokat a költségeket számoljuk el, amelyek nem terhelhetők egyértelműen egy adott termelési/szolgáltatási egységre, az adott konkrét tevékenységre. Ilyenek lehetnek például: vezetők a menedzsment munkabére, a több egység által használt épületek működtetési költségei, közös őrzés és vagyonvédelmi kiadások, stb.

Teljes költségen az adott termékmennyiség vagy szolgáltatás előállítása során felmerülő fix és változó költségek összegét, elszámolhatóság szerint pedig a közvetlen és a közvetett költségek összességét értjük.

4. Nagyobb, összetett tevékenységet végző vállalatoknál szokásos a különböző költségek *munkaműveletenkénti* felosztása is.

A költségek kifejezhetősége szerint explicit és implicit költségek léteznek. Explicit vagy kifejezett költségek, amelyek adott időszak folyamán az adott időszak termelésével kapcsolatban számlákon, pénzügyi átutalásokon kifejezett formában jelennek meg. Ilyen például az anyagköltség, az energia és bérköltség. Implicit vagy rejtett költségek azok a kiadások, amelyek az adott időszak ráfordításai, bár tényleges pénzkifizetésekben, számlákon az adott időszakban nem jelennek meg. Pl.: amortizáció vagy alternatív költség.

5. A *haszonáldozati költség*, lehetőség-költség, vagy alternatív költség (Opportunity cost) az elszalasztott alternatíva jövedelmét jelenti. Más szavakkal annak a tevékenységnek vagy szolgáltatásnak a jövedelme (haszna) amiről le kell mondanunk, ha a pénzünket más szolgáltatás megvásárlására költjük.

6. A *határköltség* az egységnyi kibocsátás növekményre jutó költség-növekményt jelenti. Vagyis az a költségváltozás, amelyet egy egységnyi pótlólagos termékkibocsátás okoz. A határköltség értékét megkapjuk, ha az egymást követő kibocsátások összköltségét kivonjuk egymásból.

7. *Elsüllyedt költségeknek* nevezzük azokat a költségeket, amelyeket gazdasági döntéssel megváltoztatni nem tudunk (Kárpáti L. Csapó Zs. 2003).

Az önköltség

A *fajlagos termelési költség* a termékegységre, szolgáltatásra, vagy termelési kapacitásra vetített költség. A termékegységre, vagy szolgáltatásra jutó költséget önköltségnek vagy más néven átlagköltségnek nevezzük.

Az önköltség számítása

Önköltséget számíthatunk az összes költség alapján vagy csak a közvetlen előállítási költség alapján, attól függően, hogy az általános költségek termékre vagy szolgáltatásra eső részét szerepeltetjük-e a kalkulációban.

Az önköltségszámítás alapesetei:

Ha a termelési folyamatban csak egy főterméket vagy szolgáltatást állítunk elő, akkor a termelés összes költségét (Btk) elosztva a megtermelt termék vagy szolgáltatás mennyiségével az önköltséget kapjuk.

$\text{Önköltség} = \text{Összes költség (Btk)} / \text{termék mennyiség}$
--

Ha a termelés során fő- és melléktermék is képződik, akkor a termelés összes költségéből, azaz a bruttó költségéből le kell vonni a melléktermék értékét, vagy annak költségét és az így megmaradó nettó költséget (Ntk) osztjuk el a megtermelt termékek vagy szolgáltatások mennyiségével.

$\text{Önköltség melléktermék képződése esetén: Ntk/főtermék mennyisége}$

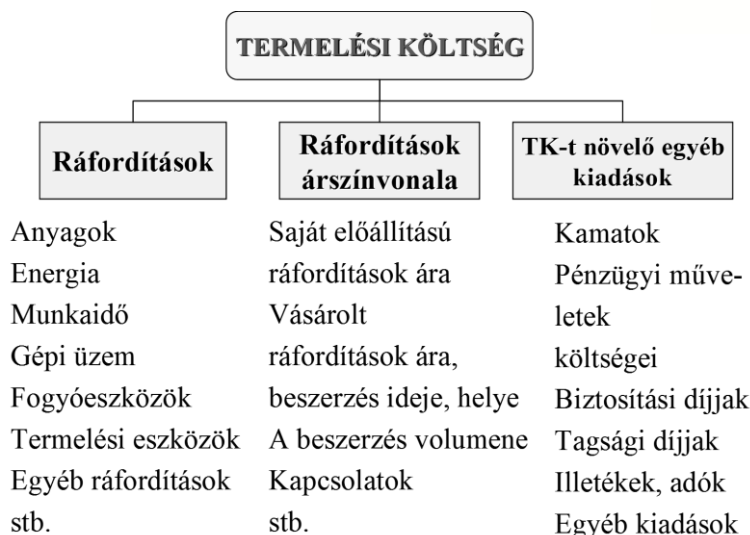
Ha iker és melléktermékek egyaránt képződnek a termelés során, akkor kétféle eljárást alkalmazhatunk.

Arányszámos osztókalkuláció alkalmazása esetén a nettó termelési költséget előre meghatározott arányszám alapján osztjuk fel. Ez az arányszám kötődhet egy rögzített viszonyítási alap arányszámaihoz is.

Egyenértékszámos osztókalkuláció esetén először kiszámítjuk a nettó termelési értéket oly módon, hogy a termelés összes költségéből, azaz a bruttó költségéből levonjuk a melléktermék értékét, vagy annak költségét. Ezután egy átszámítási kulcs alapján egyetlen termékben fejezzük ki az összes ikerterméket. Ennek az egy terméknek meghatározzuk az önköltségét, majd az átszámítási kulcs segítségével kifejezzük a többi ikertermék önköltségét is.

A költségek csökkentésének lehetőségei

A termelési érték növelésének lehetőségeinél megemlítettekhez hasonlóan tekintsük át miként csökkenthetők a költségek. Induljunk ki itt is a kiszámítás képletéből. Mivel a termelési költség nem más, mint ráfordítás szorozva az egységgel, két út látszik kivitelezhetőnek. Vagy a ráfordításokat csökkentjük, vagy megpróbáljuk a ráfordítások egységárát leszorítani. Egyik sem könnyű feladat. A 14. ábrán a költséget befolyásoló tényezőket soroltuk fel. Értelmszerűen minden, az ábrán felsorakoztatott elem figyelemmel kísérése segíthet abban, hogy a költségek csökkenjenek. Viszont egy rendkívül fontos szempontot figyelembe venni. A drasztikus költségszűkítés óhatatlanul eredményezi a kibocsátás csökkenését is. Ezzel viszont már a termelési érték is csökken. Csak addig érdemes a ráfordításokat visszaszorítani, ameddig az nem jár a termelési érték csökkenésével!

14. ábra: A termelési költség csökkentésének lehetőségei

Forrás: Nábrádi (2007)

2.3.3. A jövedelem, a jövedelem kategóriái

A jövedelem fogalma

Miután tisztáztuk a termelő vagy szolgáltató vállalkozás termelési értékének és termelési költségének fogalmát, rátérhetünk a vállalkozás alapvető céljának, a jövedelem előállításának kérdéskörére. A jövedelem kiszámítása – a fenti definíciók ismeretében már egyszerű feladat, hiszen a jövedelem a termelési érték és a termelési költség különbsége.

$$\text{Jövedelem} = \text{Termelési érték} - \text{Termelési költség}$$

Attól függően, hogy milyen sikeresen gazdálkodtunk, a jövedelmünk lehet pozitív vagy esetenként negatív érték is. A pozitív jövedelmet nyereségnek vagy profitnak is nevezzük, míg a negatív jövedelem veszteséget jelent. Sokszor előfordul, még a szakismerettel rendelkezők esetében is, hogy a jövedelmet a jövedelmezősséggel cserélik fel. Ezért érdemes tisztázni mi az eredmény, vagy jövedelem, és mi a jövedelmezőség. A jövedelem, vagy eredmény az egy „egyszerű” kivonás végeredménye, lényegében a bevételekből kivonjuk a kiadások pénzértékét. A jövedelmezőség viszont egy osztás eredménye. Az eredményt, jövedelmet osztjuk valamelyik ráfordítás, költség, eszköz, vagy éppen eredmény kategóriájával. Attól függően, hogy a ráfordítás melyik kategóriája szerepel a nevezőben, többféle jövedelmezőségi, vagy eredményességi mutatót tudunk képezni. Ettől függően beszélünk; eszközarányos-, élőmunka arányos-, költség arányos-, terület arányos-, árbevétel arányos stb. jövedelmezőségről, vagy eredményességéről. E rövid kitérő után térjünk vissza az eredmény, a jövedelem kimutatásának sajátosságaira. Gazdasági, vállalkozási szinten és megközelítésben a jövedelemnek négy csoportját különböztetjük meg, amelyek még nem egyeznek meg a számviteli értelemben megfelelő eredmény kategóriáknak. Ezek a következők;

- Nettó jövedelem (NJ)
- Bruttó jövedelem (BrJ)
- Fedezeti hozzájárulás (Fh)
- Fedezeti összeg (Fö)

A nettó jövedelem (NJ) nem más, mint egy adott időszakban (évben) a bevételek és a kiadások, különbözete. A teljes bevételekből kivonva az összes tárgyévben felmerülő költségeket és ráfordításokat kapjuk meg a NJ összegét.

A bruttó jövedelem (BrJ) kategóriáját elsősorban a termelő típusú kisgazdaságok esetében használjuk. Az egyéni vállalkozások, kistermelők, mezőgazdasági őstermelők nem számítják, nem is kalkulálnak saját munkabérükkel. Befizetik az egészség-biztosítással kapcsolatos járulékaikat, de havi rendszerességgel maguknak nem utalnak munkabért. Emiatt a havi elszámolásokban ez nem is szerepel. Összességében tehát a BrJ nem más, mint a munkabérrel csökkentett nettó jövedelem. (Megjegyezzük, hogy az esetek döntő többségében az egyéni vállalkozások amortizációs költséget sem számolnak el, vagyis BrJ nemcsak a személyi jellegű költségek bérhányadát, hanem az értékcsökkenési leírásból származó amortizációs költségeket sem tartalmazza).

A fedezeti hozzájárulás (Fh) nem más, mint a bevételekből levont változó költségek különbözete. A NJ így magasabb lesz, pontosan az állandó költségek összegével. Mit mutat meg a Fh? Azt, hogy az elért jövedelem milyen nagyságú és összegű állandó költséget képes fedezni. Ha ez az érték magas, akkor nem, vagy csak kevésbé indokolt az állandó költségeket csökkenteni. Ha alacsony, akkor az arra utal, hogy nem lesz, vagy kétséges a bevételi forrás az állandó költségek fedezésére. Ekkor indokolt az állandó költségeket áttekinteni, megvizsgálni, elemezni, és akár azonnali beavatkozásokkal is (létszámleépítés, biztosítási, bérleti szerződések felmondása stb.) csökkenteni annak összegét.

Fedezeti összeget úgy számítjuk ki, hogy a bevételekből levonjuk a közvetlen költségeket. A NJ így magasabb lesz az általános, vagy közvetett költségek összegével. Mit mutat meg a Fedezeti összeg? Azt, hogy az elért jövedelem milyen nagyságú és összegű közvetett költséget képes fedezni. Ha ez az érték magas, akkor nem, vagy csak kevésbé indokolt a közvetett költségeket csökkenteni. Ha alacsony, akkor az arra utal, hogy nem lesz, vagy kétséges a bevételi forrás az általános költségek fedezésére. Ekkor indokolt az általános költségeket áttekinteni, megvizsgálni, elemezni, és gyors beavatkozásokkal is (igazgató autójának értékesítése, a könyvelésben dolgozók számának csökkentése, általános vagyonbiztosítási szerződés módosítása, stb.) csökkenteni annak kiadási összegét.

A számvitel rendszerében a jövedelem elnevezése az eredmény. Az eredménykimutatás szigorú logikai sorrendben történik, kiszámításuk a következőképpen történik:

- + Értékesítés nettó árbevétele
- üzemi (üzleti) tevékenység költsége
- 1. *Üzemi (üzleti) eredmény*
- +/- Pénzügyi műveletek eredménye
- 2. *Szokásos vállalkozási eredmény*
- +/- Rendkívüli kiadások-bevételek egyenlege
- 3. *Adózás előtti eredmény*
- Adófizetési kötelezettség

4. Adózott eredmény

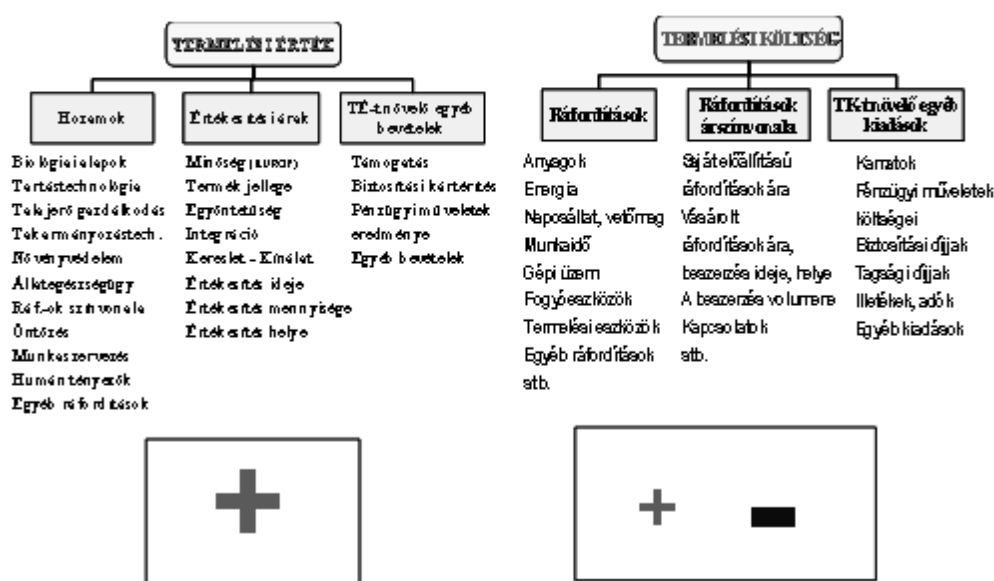
- Jóváhagyott osztalék és részesedés

5. Mérleg szerinti eredmény

A jövedelem növelésének lehetőségei

A racionálisan gondolkodó vállalkozó legfőbb célja a jövedelmének maximalizálása. Ezt a fentiekből kiindulva alapvetően két módon érheti el: vagy növeli a termelési értéket, vagy csökkenti a termelési költségeket. A gyakorlatban azonban leggyakrabban a ráfordítások és ezen keresztül a termelési költségek olyan szintű emelésével lehet jövedelemnövekedést elérni, amely emelés mellett a termelési érték még azt meghaladó mértékben növekszik. Ezt szemlélteti a 15. ábra.

$$J = T\acute{E} - TK$$

15. ábra: A jövedelem növelésének lehetőségei

Forrás: Nábrádi (2007)

A termelési érték növelésénél megemlítettek, valamint a termelési költség csökkentésénél leírtak együttes figyelembe vétele teszi lehetővé a jövedelem fokozását. A legkedvezőbb természetesen az lenne, ha termelési érték egyidejű növekedése mellett a költségek csökkennének. Ez az esetek döntő többségében azonban irreális.

2.3.4. A flow folyamatok kategóriái, kiszámításuk menete.

Ebben a rövid fejezetben összefoglaljuk az eddig tárgyalt kategóriák kiszámításának lehetőségeit, amelyben láthatjuk a közöttük fennálló összefüggéseket is.

11. táblázat: A flow folyamat kategóriái, számításuk menete

Termelési érték: 1. Hozamérték + közvetlen tám. + egyéb bev. 2. Árbevétel + Közvetlen tám. + egyéb bev. + megtermelt de még el nem adott 3. NJ + TK 4. FH + Változó Ktg (FH=TÉ-Változó Ktg) 5. FÖ + Közvetlen Ktg (FÖ=TÉ-Közvetlen Ktg)	Termelési költség: 1. Ráf x Ár + egyéb ktg. 2. Változó Ktg + állandó Ktg 3. Közvetlen Ktg + Közvetett Ktg 4. TÉ - NJ 5. TÉ - FH + állandó Ktg TÉ - (TÉ - Változó Ktg) + állandó Ktg 6. TÉ - FÖ + közvetett Ktg TÉ - (TÉ - Közvetlen Ktg + Közvetett Ktg)
Közvetlen költség: 1. Anyag +személyi +szolg. +amortizáció + egyéb közv. 2. TK - Közvetett Ktg 3. TÉ - NJ - Közvetett Ktg 4. TÉ - FÖ $TÉ - (TÉ - \underbrace{\text{Közvetlen Ktg}}_{FÖ})$	Közvetett költség: 1. A tételesen felsorolt közvetett Ktg-ek. 2. TK - Közvetlen Ktg 3. TÉ - NJ - Közvetlen Ktg 4. FÖ - NJ $(TÉ - \underbrace{\text{Közvetlen Ktg}}_{FÖ}) - \underbrace{(TÉ - TK)}_{NJ}$
Változó költség: 1. A tételesen felsorolt változó Ktg-k 2. TK - Állandó Ktg 3. TÉ - NJ - Állandó Ktg 4. TÉ - FH $TÉ - (TÉ - \underbrace{\text{Változó Ktg}}_{FH})$	Állandó költség: 1. A tételesen felsorolt állandó Ktg-k 2. TK - Változó Ktg 3. TÉ - NJ - Változó Ktg 4. FH - NJ
Nettó jövedelem: 1. TÉ - TK 2. TÉ - (Állandó Ktg +Változó Ktg) 3. TÉ - (Közvetlen Ktg + Közvetett Ktg) 4. FH - Állandó Ktg 5. FÖ - Közvetett Ktg	

Forrás: Saját kalkuláció

2.3.5. A vállalati hatékonyság

A hatékonyság vállalati szinten az input/output kapcsolatok viszonyát fejezi ki (Nemessályi 2000, Nemssályi. Zs. Nemssályi Á. 2003, Nábrádi A. Pető K. 2004, Nábrádi 2005, Nábrádi et al. 2006, Nábrádi A. 2008, Nábrádi et al. 2008, Nábrádi A. 2013). Naturálisan, pénzben, vagy %-os értékben utal a kapcsolat mikéntjére. Hatékonyság alatt tehát az eredmények (output) és ráfordítások (input) bármilyen kombinációjú hányadosát értjük.

$$Hatekonyság = \frac{Input}{Output} \text{ vagy, } Hatekonyság = \frac{Output}{Input}$$

$$Hatekonyság = \frac{Input}{Input} \text{ vagy, } Hatekonyság = \frac{Output}{Output}$$

Attól függően, hogy tartalmaz-e pénzürtékben kifejezett eredmény-, vagy ráfordítás kategóriát a számláló, vagy a nevező, beszélhetünk pénzügyi (ökonómiai) hatékonyságról és technológiai (naturális) hatékonyságról. Ha csak naturális értéket tartalmaznak, akkor naturális hatékonysági mutatókról beszélünk. Akár a számláló, akár a nevező pénzben kifejezett értéket tartalmaz, akkor az ökonómiai hatékonyságot jelöl.

A hatékonyság két (ökonómiai, naturális) alapkategóriáján belül négy mutatócsoportot különböztetünk meg. Ezek a következők (Nábrádi et al. 2006):

- Ellátottsági mutatók, melyek ráfordítás-ráfordítás (input-input) hányadosai;
- Igényességi mutatók, melyek ráfordítás-eredmény hányadosai (input-output);
- Termelékenységi mutatók, melyek eredmény-ráfordítás hányadosai (output-input);
- Eredmény-arányossági mutatók, melyek az eredmény-eredmény (output-output) hányadosként előálló mutatók.

A termelékenység kategóriáján belül beszélünk a jövedelmezőségről, amely a jövedelem és bármely ráfordítás, vagy eredménykategória hányadosaként áll elő. Jövedelem-termelőnek tekinthető az a tevékenység, melynek termelési értéke meghaladja a termelés költségeit. A jövedelem tehát, ahogyan korábban írtuk, egy különbség eredménye. A jövedelmezőség viszont arányszám, ahol is a számlálóban maga a jövedelem áll, a nevezőben pedig bármely ráfordítás-, vagy eredménytípusú kategória szerepelhet.

A hatékonysági mutatókat egységnyi idő, általában egy év alatt elért eredmények és felhasznált ráfordítások viszonylatában értelmezzük, az összehasonlíthatóság érdekében. A legelterjedtebben használt hatékonysági mutatók – melyet a termelékenység csoportjába sorolunk – az eredmény és a ráfordítás hányadosaként állnak elő.

$$Hatekonyság = \frac{Eredmény}{Ráfordítás}$$

A meghatározásban szereplő eredményt és ráfordítást – mint azt korábban láttuk - tágan lehet értelmezni, hiszen több eredmény, illetve ráfordítás kategória is szerepelhet a képletben. A számlálóban többek között a termelési érték, a jövedelem, az árbevétel, vagy a naturális mértékegységben kifejezett hozam, míg a nevezőben a termelési költség, a termelés során felhasznált tőke, de akár a naturális egységben kifejezett ráfordítások is előfordulhatnak.

Aszerint is osztályozhatjuk a hatékonysági mutatókat, hogy egyenes, vagy fordított hatékonyságot számolunk-e. Egyenes az adott hatékonysági mutató, ha a számlálóban valamely eredmény kategória, a nevezőben pedig valamely ráfordítás kategória található. A fordított hatékonyság ennek éppen a reciproka, azaz a számlálóban van a ráfordítás és a nevezőben van az eredmény.

A fentiekén túlmenően beszélhetünk átlagos hatékonyságról, ha a termelés vagy gazdálkodás összes eredményét viszonyítjuk az összes ráfordításhoz, pótlólagos hatékonyságról, ha a többlet eredményt viszonyítjuk a többlet ráfordításhoz, illetve marginális hatékonyságról, ha az utolsó mérhető egységnyi ráfordítás által okozott eredmény.

A jövedelmezőség

Ha a jövedelmet termelőkapacitási-, ráfordítási-, vagy eredménykategóriához, illetve termékhez viszonyítjuk, fajlagos jövedelemről, vagy más néven jövedelmezőségről beszélünk. Mint azt korábban már megemlítettük, a jövedelmezőség a termelékenység egy speciális esete. (Az összehasonlíthatóság érdekében a jövedelmezőségi mutatókat is egységnyi idő, általában egy év viszonylatában vizsgáljuk.)

A jövedelmezőség alapkategóriái

A vállalkozások működésének eredményességét a jövedelmezőségi mutatók alapján vizsgáljuk. A jövedelmezőség átfogó vizsgálata során az egyes pénzben kifejezett eredménykategóriákat valamilyen vetítési alapoz viszonyítjuk (Horváth 2000).

$$\text{Jövedelmezőségi mutató} = \frac{\text{Eredmény(jövedelem)}_{\text{t}}}{\text{Vétítési alap}} \times 100$$

A Számviteli Törvény alapján a vállalkozásoknak be kell mutatniuk jövedelmezőségük alakulását a kiegészítő mellékletben és az üzleti jelentésben. A vizsgálat során különböző eredménykategóriák és a vetítési alapok vehetők figyelembe, a vállalkozásnak nem kell valamennyi jövedelmezőségi mutatók kiszámítani, azokat kell kiválasztania közülük, melyek a vállalkozás jövedelmezőség szintjére vonatkozóan hasznos információkkal szolgálnak. Az elemzéshez felhasznált eredménykategóriák lehetnek:

- az üzemi (üzleti) tevékenység eredménye (Nü)
- a szokásos vállalkozási eredmény (Nsz)
- az adózás előtti eredmény (Na)
- az adózott eredmény (Nad)
- a mérleg szerinti eredmény (Nm)
- a fedezeti összeg vagy bruttó haszon (F, Gross Margin)
- a relációs eredmény (export, belföld)

Az alkalmazható vetítési alapok:

- az értékesítés nettó árbevétele (Ánet)

- az értékesítés nettó árbevételének további bevételekkel (egyéb bevételek és a pénzügyi műveletek bevételei) növelt összege
- a saját tőke összege
- a jegyzett tőke
- a lekötött eszközök nettó értéke és a készletek összege (Enettó)
- az összes eszközérték
- a bérköltség (B)
- a bérköltség
- a személyi jellegű ráfordítások
- a vállalkozás állományi létszáma
- a relációk (fő piacok szerinti árbevétel (export, belföld))

A vállalkozás jövedelmezőségének vizsgálatához leggyakrabban használt mutatószámok (Varga et al. 1997):

1. A fedezeti hányad vizsgálatánál a fedezeti összeget viszonyítjuk az értékesítés nettó árbevételéhez. Arra ad választ, hogy az egyes termékek, teljesítmények bevételeiből mekkora rész marad az értékesítés közvetlen költségeinek levonását követően. A vizsgálat során célszerű összevetni az egyes termékek fedezeti hányadát a vállalkozás egészére kiszámított (átlagos) fedezeti hányaddal.

$$\text{Átlagos fedezet hányad} = \frac{\text{Fedezet összeg}}{\text{Értékesítés nettó árbevétele}} \times 100$$

Ahol a fedezeti összeg = Értékesítés nettó árbevétele – Értékesítés közvetlen költsége.

2. Az árbevétel arányos eredmény a jövedelmezőség egyik legfontosabb mutatója, amely azt mutatja meg, hogy a vállalkozás árbevételének mekkora részét teszi ki az eredmény. Ezen mutatók egy része csak a vállalkozás egészére számíthatók ki, az egyes termékek, teljesítmények jövedelmezőségének meghatározására nem mindegyik alkalmas.

$$\frac{\text{Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye}}{\text{Értékesítés nettó árbevétele}} \times 100$$

$$\frac{\text{Szokásos vállalkozási eredmény}}{\text{Értékesítés nettó árbevétele + Egyéb bevételek + Pénzügyi m. bevételek}} \times 100$$

$$\frac{\text{Adózás eredménye}}{\text{Értékesítés nettó árbevétele + Egyéb bevételek + Pénzügyi m. bev. + rendk. v. be}} \times 100$$

$$\frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Értékesített nettó árbevétel} + \text{Egyéb bevételek}} \times 100$$

3. *Tőkearányos jövedelmezőség.* A vállalkozás összes tőkéjének (saját tőke és idegen tőke) eredményhozamát fejezi ki. Meghatározása eredménykategóriánként, illetve a tőke összetevői szerint részletesebben vagy összevontan lehetséges.

$$\frac{\text{Eredménykategóriák}}{\text{Tőke}} \times 100$$

Az eredménykategória a vizsgálattól függően lehet üzemi (üzleti) tevékenység eredménye (N_u), szokásos vállalkozási eredmény (N_{sz}), adózás előtti eredmény (N_a), adózott eredmény (N_{ad}), mérleg szerinti eredmény (N_m). A tőkearányos üzemi (üzleti) eredmény fő befolyásoló tényezőit a következő összefüggés mutatja meg.

$$\frac{\text{Üzemi tevékenység eredménye}}{\text{Saját tőke}} = \frac{\text{Üzemi tevékenység eredménye}}{\text{Nettó árbevétel}} \times \frac{\text{Nettó árbevétel}}{\text{Saját tőke}}$$

$$\text{Tőkearányos jövedelmezőség} = \text{Üzleti jövedelmezőség} \times \text{Tőke forgási sebessége}$$

Az összefüggés alapján két vagy több időszak adatának összehasonlításából megállapítható, hogy a tőke jövedelmezőségének változása melyik tényező elmozdulásából s milyen mértékben következett be. A nemzetközi gyakorlatban is használják a vállalkozások összehasonlítására.

$$\text{ROE (Return on equity)} = \frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Saját tőke}}$$

4. *Bérearányos jövedelmezőség.* Az eredménykategória a vizsgálattól függően lehet üzemi (üzleti) tevékenység eredménye (N_u), szokásos vállalkozási eredmény (N_{sz}), adózás előtti eredmény (N_a), adózott eredmény (N_{ad}), mérleg szerinti eredmény (N_m).

$$\text{Bérearányos jövedelmezőség} \% = \frac{\text{Eredménykategóriák}}{\text{Béreköltség}} \times 100$$

5. *Eszközarányos jövedelmezőség.* A mutató alakulása az eszközök jövedelemtermelő képességére ad választ. Az eszköz arányos jövedelmezőség elemzése nélkülözhetetlen, mind az előző évekkel, mind pedig a más vállalatokkal való összevetésben.

$$\frac{\text{Eredménykategóriák}}{\text{Bevetett eszköz} + \text{Készletek}} \times 100$$

Az eredménykategória ez esetben is a vizsgálat tárgyának függvényében változik. Kiemelt jelentősége van az eszközmegtérülési mutatónak (Return on Investment), melyet a nemzetközi gyakorlatban is alkalmaznak.

$$\text{Eszközmegtérítési mutató (ROI)} = \frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Eszközök összesen}} \times 100$$

Az eszközarányos jövedelem fő befolyásoló tényezőit a következő összefüggés mutatja meg.

$$\frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Összes eszköz}} = \frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Nettó árbevétel}} \times \frac{\text{Nettó árbevétel}}{\text{Összes eszköz}}$$

Eszközarányos jövedelem = Árbevétel arányos jövedelmezőség $\times$ Eszközök forgási sebessége. Az eszközarányos jövedelmezőséget ebben az összefüggésben tehát két tényező befolyásolja, az értékesítés jövedelmezőségének alakulása, valamint az eszközök forgási sebessége (Husti 1999).

6. *Költségarányos jövedelmezőség.* Ha a jövedelmet a termelési költségre vetítve vizsgáljuk költségarányos jövedelmezőségről, vagy más szóval jövedelmezőségi rátáról beszélünk, ami az egységnyi költség által elért jövedelem mértékét mutatja meg százalékos formában.

$$\text{Jövedelmezőségi ráta } J\% = NJ / TK \cdot 100$$

10% a jövedelmezőségi ráta, ha 1000 Ft költség felhasználásával 100 Ft jövedelmet tudunk elérni.

Az eredményesség

Az előzőekben áttekintettük a kalkulációs alapfogalmakat. Rendszerezettük azokat, definiáltuk jelentésüket. A köznapi szóhasználatban azonban még számos kifejezéssel találkozunk. A hatékonyság, jövedelmezőség, eredményesség, versenyképesség, termelékenység, nyereség ökonómiai fogalmak értelmezésében lényeges különbségek vannak. Az eredményesség az a fogalomkör, amely alá a hatékonyság kategóriái besorakoztathatók.

A vállalati hatékonyság – mint azt korábban bemutattuk – két (ökonómiai, naturális) alapkategóriáján belül négy mutatócsoportot különböztetünk meg. Ezek:

- Ellátottsági mutatók, melyek ráfordítás-ráfordítás (input-input) hányadosai;
- Igényességi mutatók, melyek ráfordítás-eredmény hányadosai (input-output);
- Termelékenységi mutatók, melyek eredmény-ráfordítás hányadosai (output-input);
- Eredmény-arányossági mutatók, melyek az eredmény-eredmény (output-output) hányadosként előálló mutatók.

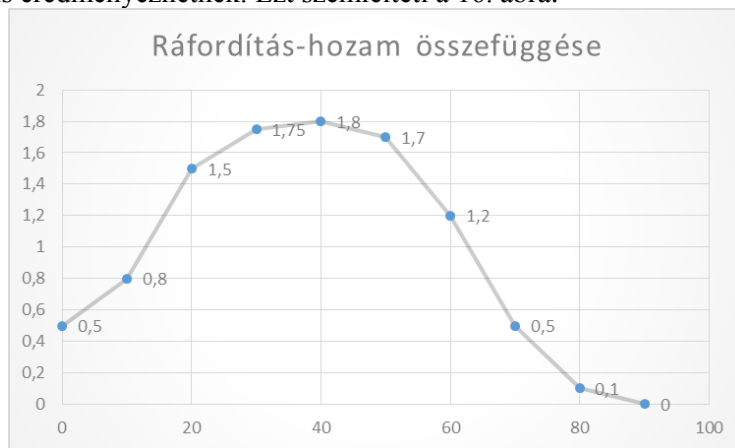
A termelékenység kategóriáján belül, illetve azon túlmutatóan tárgyalható a jövedelmezőség fogalma, amely a jövedelem és bármely ráfordítás, vagy eredménykategória hányadosaként áll elő.

Az eredményesség elérésének második kritériuma a vállalati versenyképesség, amely a hatékonyságon túlmenően a vállalkozáson belüli és kívüli (pl. piacképesség, ökológiai tényezők figyelembevétele stb.) tényezőkhez való alkalmazkodás képességét jelenti.

A harmadik tényező a likviditás. Likviditás alatt értjük a vállalkozás azon képességét, hogy fizetési kötelezettségeinek határidőn belül képes eleget tenni.

Végül térjünk ki a ráfordítások hatékonyságával kapcsolatos kérdéskörre. A vállalkozások életében rendkívül fontos döntési tényező az, hogy milyen mértékben indokolt a ráfordításokat fokozni. A gyakorlatban számos alkalommal előfordult az, hogy a ráfordításokat gazdasági megfontolások nélkül növelték a hozam fokozása érdekében. Ilyen példákkal találkozhattunk például a mezőgazdaságban, ahol is arra voltak büszkék az egyes vállalkozások vezetői, hogy termésátlaguk messze meghaladta az országos átlagértékeket. Klubbot alapítottak, és az kerülhetett be ebbe a „szervezetbe”, akinek például a kukorica termésátlaga meghaladta a 17 t/ha-t, vagy a tejtermelése a 15 ezer liter/tehén átlagot. Az ilyen jellegű megközelítés ténylegesen büszkeséggel tölthette el a klubtagokat, hiszen ők voltak a csúcson, ők voltak a LEG-ek. Ha arra gondolunk, hogy a „Guinness” rekordokat kívántak elérni, túlszárnyalni, akkor igazat adhatunk nekik. Viszont ha gazdasági megfontolásokat is figyelembe veszünk, akkor már megkérdőjelezhető a ráfordítások ésszerűtlen növelése. A LEG-re való törekvés, ökonómiai megfontolások nélkül legalább akkora szamárság, mint az, hogy a világ legnagyobb szamarát állítsuk elő (a legnagyobb szamár Oklahoma Sam, 4 éves és a marmagassága 155,45 cm. A szamár Linda Davis tulajdonában van, Kaliforniában). Gazdasági viszonyok között nem feltétlenül a legnagyobb hozam a legüdvözítőbb! Sőt! A maximális hozamra való törekvés a legtöbb esetben gazdasági ballépés. Erre hívja fel a figyelmet a csökkenő hozadék törvénye. Tételezzünk fel egy egyszerű esetet. Szeretnénk elérni, hogy az otthoni kiskertünkben legyen minél több és olcsó, házilag termesztett paradicsom. Nos, azért, hogy ez megtörténhessen egyre több tápanyagot és egyre több vizet adunk a palántáknak. Mi lesz az eredmény? Bárki kipróbálhatja. Vegyünk 10 palántát és végezzük el a következő kísérletet. Az első palántának ne adjunk se többlet tápanyagot, sem pedig vizet. Ültessük ki a kiskertbe és várjuk az eredményt. Mikorra a paradicsom beérik, mérjük le mennyi súlyú lett a hozam. A második palántának a tövére szórjunk 10 gr. tápsót, és naponta öntözzük meg 3dl. vízzel. A harmadik palántától duplázzuk meg a tápsó adagokat (20gr, 30gr, 40 gr és így tovább). A 10-ik palánta tehát kap összesen 90 gr tápsót és naponta 3dl vizet. Az érési időszak végén szedjük le a paradicsomokat és mérjük meg a hozamot. A tápsó ára 10 grammonként 14 Ft, a víz árával most nem számolunk. Az eredmény valami hasonló lehet: ráfordítás nélkül (tápsó, víz) is lesz paradicsomunk, a föld természetes termőképessége és a lehullott csapadék miatt. Az első esetben mért eredmény 0,5 kg/paradicsomtő, vagyis többlet ráfordítás nélkül fél kilogramm paradicsomot „szüretelhetünk” le. A második esetben a hozam 80 dkg, a harmadikban 1,5 kg, a negyedikben 1,75 kg. Az ötödik esetben a hozam 1,8 kg. A hatodiknál valami

különleges dolgot veszünk észre. A hozam a ráfordítások növelése ellenére nem nő, hanem csökken és csupán 1,7 kg. lesz. A tendencia a továbbiakban folytatódik. A hetediknél, 1,2 kg, a nyolcadiknál 0,5 kg, a kilencediknél 0,1 kg, a tizediknél pedig semmi. Vajon mi lehet ezek hátterében. Nem más, mint a természet. Az ötödik esetig egy dinamikus hozamnövekedést tapasztalhatunk, mert a növény a többlet tápanyag és víz hatására többlet hozamot produkál. A hatodik esettől kezdődően viszont nem hogy nőne, hanem csökken a hozam, végül pedig egyszerűen nem képződik semmi. A mögöttes ok pedig az, hogy túltápláltuk a növényt, melynek reakciója a termés visszaesés. Gondoljunk csak arra, ha egy ebédhez nem 2 szelet (250 gr) rántott húst, hanem 10 szeletet (1250 gr) kellene betuszkolnunk a gyomrunkba. Az eredmény hasonló lesz, mint a növény esetében. Rosszul leszünk, gyomrunk a terhelést nem bírja, nem hogy jól érezzük magunkat, hanem betegek leszünk. Visszatérve a csökkenő hozadék törvényére, a többlet ráfordítások nem hogy hozam növekedést, hanem hozam csökkenést is eredményezhetnek. Ezt szemlélteti a 16. ábra.

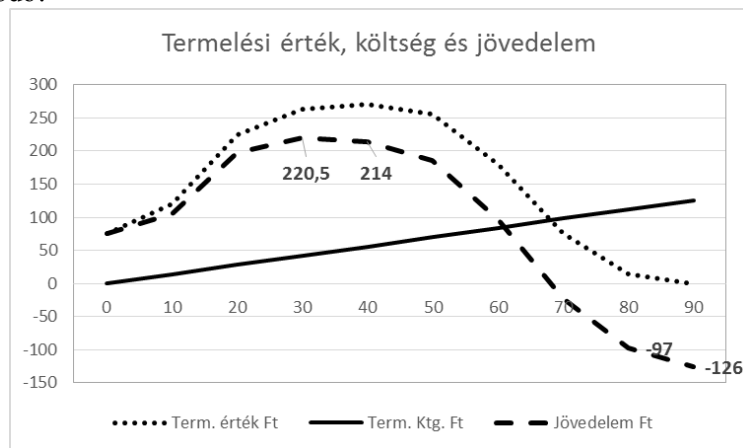

16. ábra: A ráfordítás és a hozam kapcsolata a mintapélda alapján

A 16-ik ábrán azt látjuk, hogy a tápsó hatására a hozamok emelkednek, majd a 40 grammot meghaladón csökkennek. Az ábra „y” tengelye a hozamot jelöli (Ft/tő), az „x” tengely pedig a ráfordításokat (gr tápsó). A csökkenő hozadék elve is jól kivehető az ábra alapján. 10 gr tápsó először 30 dkg hozamnövekedést eredményez, további 10gr már 70 dkg-al növeli a hozamot, majd ezt követően a növekedés visszaesik. Itt lép életbe a csökkenő hozadék elve. Újabb 10 gr (összesen 30 gr) már csak 25 dkg-al, további 10 gr pedig 5 dkg hozamváltozást eredményez. Ezt követően pedig minden további ráfordítás nem hogy növelné, hanem csökkenti a hozamértéket. Az ábrából az szűrhető le, hogy a maximális hozam 40 gr tápsó adagolására következik be. Fejezzük ki a ráfordítás hozam kapcsolatát pénzértékben is. Feltételezzük, hogy 1 kg paradicsom ára 150 Ft. A maximális hozam 40gr ráfordításnál van, ha ezt pénzben fejezzük ki, akkor azt jelenti, hogy 56 Ft ráfordítással ($4 \times 14 \text{ Ft}/10\text{gr} = 56$) értük el a legnagyobb termelési értéket ($1,8 \times 150 \text{ Ft}/\text{kg} = 270 \text{ Ft}$). Nézzük most meg azt, hogy miként alakulnak a ráfordítás-hozam pénzben kifejezett értékei. Ezt szemlélteti a 17. ábra.

A 17-ik ábrán szemléltetett termelési érték nem más, mint a hozamok (kg/tő) és a paradicsom árának (150 Ft/kg) szorzatai a ráfordítások (tápsó) függvényében. A termelési költség a tápsó árának (14 Ft/10gr) és azok mennyiségének szorzataiból képzett számsor. A jövedelem pedig nem más, mint a TÉ és a TK különbsége. Az „y”

tengely mértékegysége Ft, az „x” tengelyé pedig továbbra is a ráfordítás, azaz gramm. Mi az, ami gazdasági értelemben különösen fontos összefüggés feltárását jelezheti? Nos, az, hogy a jövedelem maximuma és a TÉ maximuma nem esik egybe. Míg a TÉ maximuma, mint azt láttuk 40gr tápsó ráfordítása mellett jelentkezik, a jövedelem ennél 10gr-al kevesebb szinten, azaz 30 gr-nál. Ez utóbbi esetben a jövedelem 220,5 Ft/tő 6,5 Ft-al nagyobb, mint a maximális hozamszintet biztosító 40gr ráfordítási szinthez képest. Érdemes-e tehát a maximális hozamra törekedni? A válasz egyszerű, nem! Csak abban az esetben, ha a pótlólagos ráfordítások ára kisebb mértékben változik, mint az általa elérhető termelési érték növekedése. Ha a ráfordítás ára konstans, annak ára proporcionálisan növekszik, ha többlet hozam pedig csökkenő a ráfordítás mértékében, a többlet termelési érték degresszíven változik. A progresszív és a degresszív változás összevetése pedig azt jelenti, a két maximum pont (TÉ, és a jövedelem) soha nem eshet egybe. A csökkenő hozadék elve szerint ezért csak addig érdemes a hozamot ráfordításokkal növelni, ameddig a jövedelem növekszik! Természetesen lehet „Guinness” rekordokra törekedni, csak az gazdasági értelemben nem kifizetődő!

17. ábra: A termelési érték, költség és a jövedelem összefüggései a mintapélda alapján

Végül tekintsük át a ráfordításokkal és a pótlólagos ráfordításokkal kapcsolatos összefüggéseket, melyeket axiómáknak nevezünk:

A ráfordítások hatékonyságával kapcsolatos axiómák:

- Ugyanakkora ráfordításokkal kedvező viszonyok között nagyobb, kedvezőtlen viszonyok között kisebb hozamok állíthatók elő. Az, hogy mit nevezünk kedvező viszonyoknak, az nagyon sokrétű lehet. Kedvező például, ha egy iparvállalat esetében az alapanyagok közelről szerezhetők be, a késztermékek közelebb értékesíthetők. Vagy az például, hogy a terméket felvevő piac kevésbé diverzifikált. Mezőgazdaságban kedvező körülmény a talaj jó minősége, a csapadék mennyisége és annak egyenletessége, a piac közelsége, a feldolgozó háttér megléte, közelsége.
- Ugyanakkora hozam előállításához kedvező körülmények között kisebb, kedvezőtlen viszonyok mellett nagyobb ráfordításokra van szükség. Ez az axióma

az előző inverze. Ha ezt gazdasági nyelve is lefordítjuk, akkor azt jelenti, hogy kisebb ráfordítással, azaz költséggel tudunk ugyanakkora eredményt, azaz jövedelmet elérni, mint kedvezőtlen viszonyok mellett.

- *A mezőgazdasági hozam bizonyos mennyisége természet által adott, de ez eszköz- és munka ráfordításokkal jelentősen növelhető.* A föld természetes termőképessége, a csapadék, az évi középhőmérséklet, a napsütéses órák száma nem függ az embertől, akkor is van hozam, ha semmilyen ráfordítást nem eszközölünk (erdők, őshonos gyepek, legelők stb.). Ha viszont a természet adta lehetőségeket emberi beavatkozással bővítjük (talajerő utánpótlás, öntözés, új fajták, hibridek, növényvédelem, állategészségügy stb.), akkor a hozamokat sokszorososan növelni tudjuk.
- *Csökkenő hozadék törvénye: a növekvő ráfordítások egy határon túl egyre kisebb hozamnövekményt eredményeznek, míg végül az megszűnik.* Ez az axióma elsődlegesen a biológia törvényszerűségén alapszik. A nem biológiai alapú termelő tevékenységekre nem vonatkozik.
- *Liebig - féle minimum törvény szerint: a hozamot a minimumban lévő termésnövelő tényező, határozza meg.* Mindig a minimumban lévő termelést növelő tényezőt kell emelni a hozam növekmény elérése céljából. Ez az axióma is elsősorban biológiai eredetű. Ahhoz, hogy a hozamot a lehető legmagasabb szintre emeljük, szükség van arra, hogy minden, a hozam szempontjából fontos összetevő optimális mennyiségben rendelkezésre álljon. Ugyanakkor a minimum törvény ipari analógiákkal, illetve példákkal is rendelkezik. Lehet például, hogy egy építkezés során minden alapanyag rendelkezésre áll, csak nincs egy megfelelő szakember, aki megfelelően ért a hidegburkolási munkákhoz, vagy esetleg a gyenge áramú szereléshez. A hozam ebben az esetben is megvalósulhat, az épület éppen áll, a vezetékek a falban vannak, de lehet, hogy az első fagy „felszedi” a burkolatot, vagy nem fog működni a wi-fi rendszer a „szűk kapacitás” hiányából fakadóan.

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: Vállalkozási formák csoportosítása	5
2. táblázat: Vállalatok méret szerinti kategóriái	6
3. táblázat: A főfoglalkozású vállalkozó által kötelezően fizetendő járulékok	8
4. táblázat: Társas vállalkozások összefoglaló táblázata	42
5. táblázat: A világ legértékesebb márkanevei	46
6. táblázat: Beruházási alapadatok	53
7. táblázat: A beruházási döntés kritériumai	55
8. táblázat: A forgóeszköz szükséglet nagyságát befolyásoló tényezők	61
9. táblázat: A saját készlet felhasználásának egy sajátos példája	67
10. táblázat: Az állandó és a változó költségek alakulása	75
11. táblázat: A flow folyamat kategóriái, számításuk menete	84

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra: A stock és flow folyamatok összefüggései.....	44
2. ábra: A befektetett eszközök csoportosítása.....	45
3. ábra: Néhány sportmárka logója.....	46
4. ábra: A természetes-, a gazdasági- és a gazdaságossági hatékonyság kategóriák kapcsolata.....	51
5. ábra: A forgóeszközök körforgása.....	56
6. ábra: A forgóeszközök megtérülésének szakaszai	59
7. ábra: A havi, a kumulált és az átlagos forgóeszköz szükséglet összefüggései.....	62
8. ábra: A forgóeszköz igény megtérülése a visszatérülés ütemétől függően	63
9. ábra: A vonalkód és a QR kód.....	66
10. ábra: A termelési érték növelésének lehetőségei.....	73
11. ábra: Az állandó, a változó és az összes költség grafikus ábrázolása.....	75
12. ábra: Az állandó, a változó és az összes költség egységnyi kibocsájtásra jutó összege	76
13. ábra: A fedezeti pont grafikus ábrázolása	77
14. ábra: A termelési költség csökkentésének lehetőségei	81
15. ábra: A jövedelem növelésének lehetőségei.....	83
16. ábra: A ráfordítás és a hozam kapcsolata a mintapélda alapján	91
17. ábra: A termelési érték, költség és a jövedelem összefüggései a mintapélda alapján	92

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

- ALVINCZ József, VARGA Tibor: *A családi gazdaságok helyzete és versenyképességük javításának lehetőségei*; Agrárgazdasági Könyvek, 15. AKII Budapest, 2000. 114.p. ISBN 963-491-424-1
- András NÁBRÁDI, Hajnalka MADAI, Adrián NAGY. (2011) *Animal Husbandry in Focus of Sustainability* In: Mohamed BEHNASSI, Shabbir A SHAID, Joyce D'SILVA (ed.): *Sustainable Agricultural Development: Recent Approaches in Resources Management and Environmentally-Balanced Production Enhancement*. 275 p. Berlin: Springer-Science, 2011. pp. 225-233. ISBN:978-94-007-0518-0
- BÁCS Zoltán, ORBÁN Ildikó: *Gazdasági adminisztráció, szerződések*, Campus Kiadó, Debrecen, 2003. ISBN: 963 86424 3 2
- BÁCS Zoltán, VÁRALLYAI László: *Ügyviteli ismeretek*, Campus Kiadó, Debrecen, 2004. ISBN:963 86424 5 9
- BARTA Tamás, TÓTH Tihamér: *Vállalkozástan*. Budapest. Szókratesz Oktatási és tanácsadó Kft. 2003. ISBN: 963-7163-04-2
- BIHER Ilona, PUCSEK János, SÁNDOR Lászlóné, SZÁNTÓ Imre: *Vállalkozások tevékenységének gazdasági elemzése*. Perfekt Kiadó, Budapest, 2006. ISBN: 9789633946572
- BIRHER Ilona, FRIDRICH Péter, KOROM Erik, KRESALEK Péter, MITRÓ Magdolna, SIMON Szilvia: *Számvitel, Könyvvitel, Éves beszámoló*, Verleg Dashöfer Kiadó, Budapest, 2003
- BÍRÓ Tibor, PUCSEK József, SZÁNTÓ Imre (2001): *A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése*, Perfekt Kiadó, Budapest. ISBN 978-963-394-812-5
- BREALEY Neil, MYERS Richard: *Modern vállalati pénzügyek*. Budapest. Panem–McGraw–Hill. 1998. ISBN: 963-545-180-6
- BREALEY Neil, MYERS Richard: *Modern vállalati pénzügyek* (Hetedik, átdolgozott kiadás) Budapest. 1999. ISBN: 963-545-224-1
- BUDNICK, S. Frank: *Applied Mathematics for Business, Economics, and the Social Sciences*. 3rd ed. McGraw-Hill International Edition. 1988. ISBN: 894-897.
- CEHLA Béla, KOVÁCS Sándor, WOLFOVÁ Marie, KOMLÓSI István, NÁBRÁDI András. *Factors Influencing the Gross Value Added in Sheep Production Chain*. APSTRACT - APPLIED STUDIES IN AGRIBUSINESS AND COMMERCE 6:(5) pp. 141-146. (2012)
- CHIKÁN Attila: *Vállalatgazdaságtan*. Aula Kiadó, Budapest.2003. ISBN: 963-9478-28-8, 963-9478-74-1
- DARABOS Éva, GRASSELLI Norbert: *Vállalkozások finanszírozása*, Campus Kiadó, Debrecen, 2003.
- Emery N. CASTLE, Manning H. BECKER, A.G. NELSON: *Farmgazdálkodás – Farm Business Management*. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1992. ISBN: 9638160039
- ERTSEY Imre – NÁBRÁDI András: *Általános vállalkozási alapok*, Campus Kiadó, Debrecen, 2003.
- FELFÖLDI János, NÁBRÁDI András, SZŰCS István (szerk.): *Korszerű farmmenedzsment*, Budapest: Szaktudás Kiadó Ház Zrt., 2013. 515 p. (ISBN:9786155224331)

- HELFERT, Erich : *Financial Analysis: Tools and Techniques, A Guide for Managers*. McGraw-Hill. 221-296. 2001. ISBN-13: 978-0071378345, ISBN-10: 0071378340
- HORVÁTH & PARTNERS: *Controlling, Út egy hatékony controlling-rendszerhez*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó. 2000. ISBN: 9789632249407
- HUSTI István: *A mezőgazdasági gépesítés ökonómiaja és menedzsmentje*. Budapest. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó. 1999. ISBN: 9633562651
- ILLÉS Ivánné: *Társaságok pénzügyei*. Budapest. Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Rt 1998. ISBN: 963 621 872 2
- KÁRPÁTI László, CSAPÓ Zsolt: *Marketing és kereskedelem*, Campus Kiadó, Debrecen, 2003.
- KATITS Etelka: *Pénzügyi döntések a vállalat életciklusaiban*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest 2002. 52-62. ISBN: 9789632246758
- KAY, Ronald, EDWARDS William: *Farm Management*. 3rd ed. McGraw-Hill. 1994. 281-299.
- KOZÁR László, NÁBRÁDI András, SUTÁK Péter. *Bankruptcy in Hungarian Lombard-financing Activity and the Solution*. THE BUSINESS REVIEW (CAMBRIDGE) 16:(1) pp. 326-332. (2010)
- KVANCZ József: *A mezőgazdasági kistermelők, őstermelők adózási, nyilvántartási, támogatási rendszerének elemzése és fejlesztésének lehetőségei*. Doktori (Ph.D.) értekezés, Debrecen, 2003.
- LEE, Warren F., BOEHLJE, Michael D., NELSON, A.G., MURRAY, W.G.: *Agricultural Finance*. 7th ed. The Iowa State University Press. Ames. 1980. 59-80. ISBN: 0-8138-0050-1
- LOSONCZI Csaba, MAGYAR Gábor: *Pénzügyek a gazdaságban*. Budapest. Juvent Kiadó. 1994. ISBN: 9638419008
- MADAI Hajnalka, NÁBRÁDI András: *Kárpátalja bekapcsolódásának segítése az Észak-alföldi régió gazdasági életébe* Debrecen: Lícium - Art Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft., 2008. 208 p. (ISBN:978 963 8030 54 2)
- NÁBRÁDI András (szerk.): *Családi farmgazdaság* Budapest: Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, 1999. 294 p. (ISBN:963-356-281-3)
- NÁBRÁDI András, JÁVOR András (szerk.): *A juhászati ágazat gazdasági, szervezési kérdései* Budapest: Szaktudás Kiadó Ház, 2002. 151 p. (ISBN:9639422037)
- NÁBRÁDI András, NAGY Adrián Szilárd (szerk.): *Vállalkozások működtetése az Európai Unióban* Budapest: Szaktudás Kiadó Ház, 2007. 200 p. ISBN 978-963-9736-36-8. 16
- NÁBRÁDI András, NAGY Adrián Szilárd (szerk.): *Mezőgazdasági szaktanácsadás* Debrecen: Campus Kiadó, 2008. 306 p. (ISBN:978 963 9822 05 4)
- NÁBRÁDI András, PETŐ Károly (szerk.): *Észak-Alföldi Régió mezőgazdaságának versenyképessége* Budapest: Agroinform Kiadó, 2004. 192 p. (A magyar mezőgazdaság nemzetközi versenyképessége, ISSN 1785-573X; 5.) (ISBN:963-502-808-3)
- NÁBRÁDI András, PETŐ Károly, BALOGH Viktória, SZABÓ Erika: *A hatékonyság mérésének módszertana: Különböző szintű hatékonysági mutatók (parciális, komplex, társadalmi, vállalati, regionális, és makrogazdasági)* In: SZŰCS István, FARKASNÉ FEKETE Mária (szerk.) *Hatékonyság a mezőgazdaságban: elmélet és gyakorlat*. 357 p. Budapest: Agroinform Kiadó, 2008. pp. 23-51. (ISBN:978-963-502-889-4)

- NÁBRÁDI András, PUPOS Tibor (szerk.): *A stratégiai és üzleti tervezés gyakorlata* Budapest: Szaktudás Kiadó Ház, 2010. 188 p. (ISBN:987-963-9935-40-2)
- NÁBRÁDI András, PUPOS Tibor, TAKÁCSNÉ György Katalin (szerk.): *Üzemtan I.*, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 2008. 193 p. (ISBN: 978 963 9736 90 0 ö, 978 963 9736 91 7)
- NÁBRÁDI András, PUPOS Tibor, TAKÁCSNÉ GYÖRGY Katalin (szerk.): *Üzemtan*, Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar, Debrecen, 2007. 504 p. 1.,2., (ISBN: 978-963-9732-70-4 ö)
- NÁBRÁDI András, SZÖLLŐSI László: *Key aspects of investment analysis*, APSTRACT - APPLIED STUDIES IN AGRIBUSINESS AND COMMERCE 1:(1) pp. 53-57. (2007)
- NÁBRÁDI András, SZÜCS István, BALOGH Péter: *A sertéshústermelés gazdasági kérdései*, Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Budapest, 2000. 94 p. (ISBN: 9633562996)
- NÁBRÁDI András: *Economic value of grassland products*, APSTRACT - APPLIED STUDIES IN AGRIBUSINESS AND COMMERCE 1:(1) pp. 19-28. (2007¹)
- NÁBRÁDI András: *Vállalkozási formák a mezőgazdaságban*, Ökonómiai füzetek 3. Egyetemi jegyzet, Debrecen, 1995
- NÁBRÁDI András: *A gazdasági hatékonyság értelmezése napjaink mezőgazdaságában*, In: Jávor András (szerk.) *A mezőgazdaság tőkeszükséglete és hatékonysága*, Debreceni Egyetem ATC AVK, 2005. 23-34. p. (ISBN: 963 472 896 0)
- NÁBRÁDI András: *Business Plan Handbook for the International Program in MBA Agribusiness Management under auspices of the International MBA Board*, © MBA in Agribusiness Management, Warsaw Agricultural University, 1-61.p. 2006.
- NÁBRÁDI András: *Vállalatgazdaságtan előadás-ábraanyag*, PPT prezentáció és kézirat, Debrecen, ATC, AVK, GVK 2006-2015
- NÁBRÁDI András, DEÁK László, KOVÁCS Krisztián, SZABÓ Erika: *A hatékonyság mérésének módszertani alapjai*, In: JÁVOR András - BERDE Csaba (szerk.) *A térségfejlesztés vezetési és szervezési összefüggései*, Debreceni Egyetem, 2006. 45-66.p. (ISBN 963927496 8)
- NÁBRÁDI András: *Methodology of efficiency measurement* In: SZÜCS István, FEKETE FARKAS Mária (szerk.) *Efficiency in Agriculture: Theory and practice*, 355 p., Budapest, Agroinform Kiadó, 2008. pp. 23-120. (ISBN: 9789635028993)
- NÁBRÁDI András: *Minőség a sertéshúsvertikumban*, GAZDÁLKODÁS 51:(3) pp. 32-50. (2007²)
- NÁBRÁDI András: *Role of Innovations and Knowledge - Infrastructure and Institutions* APSTRACT - APPLIED STUDIES IN AGRIBUSINESS AND COMMERCE 4:(3,4) pp. 7-11. (2010)
- NÁBRÁDI András: *Üzleti tervezés* In: NÁBRÁDI András, NAGY Adrián (szerk.) *Vállalkozások működtetése az Európai Unióban*, 200 p., Budapest, Szaktudás Kiadó Ház, 2007. pp. 95-160. (ISBN: 978-963-9736-63-8)
- NÁBRÁDI András, PUPOS Tibor, TAKÁCSNÉ GYÖRGY Katalin (szerk.): *Üzemtan II.*, Budapest, Szaktudás Kiadó Ház Zrt., 2008. 377 p. (ISBN: 9789639736924)
- NÁBRÁDI András: *Efficiency and it's measurement in Agriculture* In: NÁBRÁDI András (szerk.) *Sectorial Economy I.*, Debrecen, University of Debrecen, 2013. pp. 35-47. (ISBN: 978-963-473-661-5)

- NAGY Adrián: *A családi gazdálkodásra való áttérés ökonómiai elemzése.* In.: *Innováció, a tudomány és a gyakorlat egysége az ezredforduló agráriumban*, Debrecen, 62-66 p.2002.
- NAGY Adrián, NÁBRÁDI András (szerk.): *Farmgazdálkodás*, Budapest, Szaktudás Kiadó Ház, 2011. 244 p. (ISBN: 978-963-9935-80-8)
- NEMESSÁLYI Zsolt: *A hatékonyság mérése*, in: BUZÁS Gyula - NEMESSÁLYI Zsolt -SZÉKELY Csaba (2000) *Mezőgazdasági üzemtan I.*, Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Budapest (ISBN: 9789633562796)
- NEMESSÁLYI Zsolt - NEMESSÁLYI Ákos: *A gazdálkodás hatékonyságának mutatórendszere*, Gazdálkodás, 2003. XLVII. évf. 3. sz. 54-60. p.
- PFAU Ernő – POSTA László: *Termelési érték, termelési költség, jövedelem*, Ökonómiai füzetek 6., Debrecen, 1996.
- PFAU Ernő - NÁBRÁDI András: *A mezőgazdasági vállalkozások termelési tényezői, erőforrásai*, Debrecen, Vider-Plusz Bt. 2004.
- ROSS Stephen A. - WESTERFIELD Randolph W. - JAFFE Jaffrey: *Corporate Finance*, International Edition, McGraw-Hill, New York, 2005. (ISBN: 0071238441)
- SZÖLLŐSI László: *Gépberuházások döntés-előkészítésének modellezése* In: *A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjának I. Konferenciája* (Tanulmányok). (Szerk.: BALOGH László - MEZŐ Ferenc - TÓTH László), Debreceni Egyetem, D 2003. Debrecen, 37-41.
- SZÜCS István, NÁBRÁDI András, STÜNDL László (szerk.: SZÜCS István): *A halászati ágazat gazdasági szervezési és piaci kérdései*, Budapest, Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, 2002. 221 p. (ISBN: 963942241X)
- SZÜCS István – NAGY Lajos: *Gyakorlati alkalmazások, az üzleti tervezés gyakorlata*, Campus Kiadó, Debrecen, 2004. 1-141.p. (ISBN: 9638424 zz)
- TANKA Endre: *Agrárfinanszírozás a fejlett piacgazdaságokban*, Agrárgazdasági tanulmányok, 8. szám, Budapest. 1998. (ISBN: 963 491 380 6)
- TÉTÉNYI Veronika: *Pénzügyi és vállalkozásfinanszírozási ismeretek*, Budapest, Perfekt Kiadó, 2001. (ISBN: 9789633944349)
- VARGA Sándor, BEDŐ Gyula, LŐRINCZI Gyula: *Vállalkozások gazdaságtana a mérlegképes könyvelő vállalkozási szakos hallgatók részére*, Budapest, Perfekt Kiadó, 1997. (ISBN: 963394273x)
- Veronika FENYVES, Ildikó ORBÁN, Krisztina DAJNOKI, András NÁBRÁDI: *Evaluation of different predicting methods in forecasting Hungarian, Italian, and Greek lamb prices*, Food Economics – Acta Agriculturae Scandinavica Section C. Economy 7:(2-4) pp. 192-196. (2010)
- I01:http://www.nebih.gov.hu/szakteruletek/szakteruletek/foldmuv_ig/gyik/ostermelo/faqentry_315437.html
- I02: <http://www.doingbusinessinhungary.com/nehany-lenyeget-jogszabaly#agazdasagi-tarsasag-atalakulasa>
- I03: <http://www.doingbusinessinhungary.com/nehany-lenyeget-jogszabaly>
- I04: A MOSZ tagszövetkezeteinek készített T á j é k o z t a t ó a 2013. évi V. Törvény (Ptk.) értelmezéséről és alkalmazásáról. http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CDAQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.szovetkezetikutato.hu%2Fletoltes%2F2014%2Fmosz_tajekoztato.doc&ei=MD

aeVaPsHOvnygObyJvYDw&usg=AFQjCNFiiNc86kwWeX3jMrcD5t0gfGqEmQ
&sig2=UDIRFVAXLQRzTCOBbqeBkA&bvm=bv.96952980,d.bGQ
I05: <http://ident.hu/vonalkod-alapok/ean-13>

Felhasznált törvények, rendeletek:

2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól

193/2005. (IX. 22.) Korm. rendelet az elektronikus ügyintézés részletes szabályairól

1992. évi LXVI. törvény a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról, egységes szerkezetben a végrehajtásáról szóló 146/1993. (X. 26.) Korm. rendelettel

1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról

2001. évi XXXV. törvény az elektronikus aláírásról

194/2005. (IX.22.) Korm. rendelet a közigazgatási hatósági eljárásokban felhasznált elektronikus aláírásokra és az azokhoz tartozó tanúsítványokra, valamint a tanúsítványokat kibocsátó hitelesítés-szolgáltatókra vonatkozó követelményekről.

195/2005. (IX.22.) Korm. rendelete az elektronikus ügyintézés lehetővé tevő informatikai rendszerek biztonságáról, együttműködési képességéről és egységes használatáról.

2003. évi LXXXI. törvény az elektronikus cégeljárásról és a cégiratok elektronikus úton történő megismeréséről

2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról, valamint a végelszámolásról

2013. évi V. törvény. a Polgári Törvénykönyvről

További információk letölthetők:

www.afeh.hu

www.b-m.hu

www.bkik.hu/euinfo

www.eum.hu

www.fmm.hu

www.telehaz.hu

www.fvm.hu

www.gkm.hu

www.gvh.hu

www.hpo.hu

www.im.hu

www.kancellaria.gov.hu/hivatal/informatika

www.kfi.matav.hu

www.ksh.hu

www.kum.hu

www.magyarorszag.hu

www.mnb.hu

www.mobilitas.hu

www.mta.hu

www.nfh.hu

www.om.hu/kutatas

www.opik.hu

www.p-m.hu/home.htm

www.vam.hu

www.irmcegszolgalat.hu

http://etananyag.magyarorszag.hu/ekozmu/home/main/contents.php?a=1&PID=6a0df4d7f51f1cab59e6d2e9681a48d2&subject_ID=EKOZMUNY